

ศูนย์พัฒนาหนังสือ
กรมวิชาการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมวดวิชาสังคมศึกษา

ชุด วิชาหน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม ตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2520

ค 170 ม.ค

ค 662 ท

ค.2

DCID LIBRARY

0000008739

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

เล่ม 2

๖.๕๐

หนังสืออ่านเพิ่มเติม

หมวดวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ชุด

วิชาหน้าที่พลเมือง—ศีลธรรม เล่ม ๒

ตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น หมวดวิชาสังคมศึกษา

พุทธศักราช ๒๕๒๐

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๑๐๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๒๑

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๖.๕๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

จัดพิมพ์โดยองค์การค้ำของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการ ได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม หมวดวิชาสังคมศึกษาระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น ชุดวิชาหน้าที่พลเมือง—ศีลธรรม เล่ม ๒ สำหรับประกอบการ
เรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้
ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๒๑

(นายรังสฤษดิ์ เชาวนศิริ)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วันที่	๒๒ ก.ค. ๒๕๔๔	ด.๒
เลขทะเบียน	ก ๐๓๙๐๗	
เลขชื่อหนังสือ	ก ๑๗๐ ม:๓	

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น
หมวดวิชาสังคมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๐ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย
และเพื่อฝึกฝนอบรมเยาวชนไทยให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรมอันจำเป็น
ต่อการประกอบอาชีพ การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและการดำรงชีวิตในสังคมประชา-
ธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพื่อให้การเรียนการสอนตามหลักสูตร
ดังกล่าวบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ กรมวิชาการจึงได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่ม
เติม หมวดวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชุดวิชาหน้าที่พลเมือง—
ศีลธรรม เพื่อประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรดังกล่าว โดยแบ่งออกเป็น
๖ เล่ม

สำหรับเล่มนี้เป็นเล่มที่ ๒ ใช้ประกอบการเรียนการสอนภาคเรียนที่ ๒ ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๑ กรมวิชาการได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการให้ นายอารีย์
สหชาติโกสีย์ นายวิเชียร โสภณ นางสาวจิตรลดา ศิริรัตน์ เป็นผู้เรียบเรียง
และแต่งตั้งให้พระเทพโสภณและนายประโมทย์ ไชยกิจ เป็นผู้ตรวจ

หวังว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่กระบวนการเรียนการ
สอนตามสมควร และขอขอบคุณทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

กรมวิชาการ

๖ มีนาคม ๒๕๒๑

สารบาญ

หน้า

หน่วยที่ ๑ หน่วยความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย

ตอนที่ ๑ กฎหมายเกี่ยวกับตัวเอง	๑
ตอนที่ ๒ กฎหมายเกี่ยวกับครอบครัว	๘
ตอนที่ ๓ กฎหมายเกี่ยวกับชุมชน	๑๕

หน่วยที่ ๒ หน่วยบทบาทและหน้าที่ของเรา

ตอนที่ ๑ บทบาทและหน้าที่ต่อตัวเอง	๒๒
ตอนที่ ๒ บทบาทและหน้าที่ต่อครอบครัว	๒๖
ตอนที่ ๓ บทบาทและหน้าที่ต่อเพื่อน	๓๐
ตอนที่ ๔ บทบาทและหน้าที่ต่อชุมชน	๓๔

หน่วยที่ ๓ หน่วยศาสนา

๑. สภาพ ปัญหา ความต้องการของการธำรงส่งเสริม สถาบันศาสนา	๓๙
ศาสนาคืออะไร	๓๙
สถาบันศาสนาคืออะไร	๔๐
ปัจจุบันนี้สถาบันศาสนามีสภาพและปัญหาอย่างไร	๔๐
การธำรงส่งเสริมสถาบันศาสนา	๔๑
๒. ความหมายและคุณค่าโครงสร้างของพุทธศาสนา	๔๓
๓. กำเนิดของพุทธศาสนา	๔๖
๔. วิธีการค้นพบการค้นพบทุกข์	๔๘
๕. สิ่งที่พระพุทธรเจ้าทรงค้นพบ	๔๙
๖. ธรรมของพระพุทธรเจ้ากับความจำเป็นต่อชีวิตและสังคม	๕๑
๗. ไตรสิกขาและวิธีปฏิบัติ	๕๒
๘. ศาสนพิธีและวันสำคัญ	๕๕
๙. บทบาทและหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน	๖๑

หน่วยที่ ๔ หน่วยสหกรณ์และการปฏิรูปที่ดิน

๑. สหกรณ์

ความหมายของสหกรณ์	๖๓
ประวัติและความเป็นมาของสหกรณ์ในประเทศไทย	๖๖
ประเภทของการสหกรณ์	๖๗
โครงสร้างของขบวนการสหกรณ์	๗๐
ธรรมเพื่อการสหกรณ์	๗๑

๒. การปฏิรูปที่ดิน

ความหมายของการปฏิรูปที่ดิน	๗๓
สภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน ในประเทศไทย	๗๔
ประวัติความเป็นมาของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย	๗๕
จุดหมาย หลักการ วิธีการ การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	๗๖

๑. หน่วยความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย

ตอนที่ ๑ กฎหมายที่เกี่ยวกับตัวเอง

๑. พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๖๖ กฎหมายทุกฉบับเป็นเรื่องที่กำหนดระเบียบแบบแผนให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง สำหรับประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้การจราจรทางบกได้เจริญก้าวหน้าไปมาก มีถนนหนทางติดต่อกันทุกจังหวัด อำเภอส่วนใหญ่ก็มีถนนเข้าถึงเกือบทุกอำเภอ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งใช้มาเป็นเวลานาน และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกแต่ก็จะมีข้อบกพร่อง ควรจะได้ปรับปรุงแก้ไขเสียให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในฐานะที่นักเรียนเป็นพลเมืองของประเทศ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจราจรทางบกอยู่เป็นอันมาก จึงควรได้ศึกษาสาระสำคัญของกฎหมายในเรื่องนี้พอสมควร

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการใช้รถใช้ถนนของประชาชนที่เดินเท้าและผู้ขับขี่ยานพาหนะทุกประเภท มีหลักการที่นักเรียนควรรู้และปฏิบัติดังนี้คือ

ก. ตามปกติคนเดินเท้าให้เดินในทางที่มีทางเท้า และให้เดินบนทางเท้าด้านซ้าย ถ้าถนนใดไม่มีทางเท้าให้เดินชิดขอบทางด้านขวา และห้ามยืนกลางทางเท้าที่กีดขวางทางสัญจรไปมาของคนอื่น

ข. ขบวนแห่ที่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานจราจรแล้ว แลวหรือขบวนทหาร ตำรวจ ลูกเสือหรือนักเรียน ที่มีผู้บังคับบัญชาตามระเบียบจะเดินในทางก็ได้ ห้ามมิให้ผู้ใดตัดหรือผ่านขบวน เว้นแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเห็นเป็นการสมควรและอนุญาตให้ไปได้เมื่อมีจังหวะที่จะผ่านได้

ข. ห้ามมิให้คนเดินเท้าออกไปกลางทางโดยไม่มีเหตุหรือเป็นการที่จะกีดขวางการจราจร

ค. การเดินข้ามทาง คนเดินเท้าต้องปฏิบัติดังนี้

๑. เดินข้ามทางโดยมีชักช้าและไม่กีดขวางแก่การจราจร

๒. ทางตอนใดที่เจ้าพนักงานจราจรออกข้อบังคับให้คนเดินเท้าข้ามทางเฉพาะในทางข้ามที่ได้กำหนดไว้ (ทางม้าลาย) ให้คนเดินข้ามทางในทางนั้น

ง. ห้ามมิให้ผู้ใดปล่อย หรือไล่ต้อน หรือจูงสัตว์ในทางจนเป็นเหตุกีดขวางแก่การจราจร หรือไม่มีผู้ควบคุมสัตว์ตามสมควร

จ. ห้ามมิให้ผู้ใดแบกหามของจนเป็นเหตุกีดขวางแก่การจราจร

ฉ. ห้ามมิให้วาง ตั้ง ยืน หรือแขวนสิ่งใดในทางให้เป็นการกีดขวางแก่การจราจรเว้นแต่เมื่อมีเหตุอันสมควร และได้รับหนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงานจราจร

การใช้รถ การเดินรถ

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นเรื่องผู้เดินเท้า สำหรับผู้ที่ใช้รถก็ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้หลายประการ เช่น รถที่มีสภาพไม่เหมาะสม หรือปล่อยควันดำที่อาจจะเกิดอันตราย หรือเสื่อมเสียอนามัยแก่ผู้ใช้หรือประชาชนก็ห้ามนำมาใช้ เป็นต้น

สำหรับการเดินรถนั้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกส่วนใหญ่จะต้องขับด้านขวาของถนน สำหรับประเทศไทยเราต้องขับด้านซ้ายของถนน เมื่อรถแล่นสวนกันให้หลักด้านซ้าย โดยถือกึ่งกลางของถนนเป็นหลัก โดยปกติจะมีเส้นขีดกึ่งกลางถนนไว้เป็นเครื่องหมาย การจะหยุดรถ เบารถ เลี้ยวรถ หรือผ่านทางร่วมทางแยกเป็นรายละเอียดที่ผู้ขับขี่จะควรได้ศึกษาหาความรู้เอง เพราะก่อนจะขับขี่ยานต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับที่เจ้าพนักงานออกให้แล้ว

ข้อบังคับและสัญญาณจราจร

๑. ที่ทางแยกใดที่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ให้สัญญาณหรือมีเครื่องหมายสัญญาณติดตั้งไว้ให้ผู้ขับขี่รถ และผู้เดินถนนปฏิบัติดังนี้ คือ

ก. ถ้าที่ใดมีเจ้าหน้าที่ให้สัญญาณสำหรับยานต่าง ๆ ผู้ขับขี่ยานก็จะต้องปฏิบัติตามสัญญาณของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ตลอดจนถึงผู้เดินทางเท้าด้วย

ข. ไฟสัญญาณเป็นสีเหลือง ให้รถทุกคันเตรียมหยุด คือรถที่ยังวิ่งมาไม่ถึงเส้นขวางทางกำหนดให้ชะลอและเตรียมหยุด เมื่อถึงไฟแดงรถทุกคันต้องหยุดอยู่กับที่

๒. ที่ทางแยกใดที่มีสีทำเป็นเส้นขวางทาง ให้ผู้เดินเท้าข้ามทางในเขตเส้นนั้น และการข้ามทางก็ควรข้ามต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ให้สัญญาณได้ห้ามรถบนถนนที่ตนจะข้ามนั้นไว้แล้ว

๓. ห้ามมิให้จอดพักรถเข้าเส้นสำหรับคนเดินข้ามถนน

ข้อพึงระวังในการใช้รถ

๑. อย่าใช้รถที่มีควันที่เป็นอันตรายและเสื่อมเสียแก่ตนเองและผู้อื่น

๒. การใช้ระดับเสียงของเครื่องยนต์ โดยเฉพาะรถจักรยานยนต์ซึ่งมักมีผู้ชอบดัดแปลงให้มียี่เสียงดังรบกวนก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้ เห็นความเดือดร้อนรำคาญของประชาชนจึงได้ประกาศให้ทางเจ้าหน้าที่ได้กวดขันและลงโทษตามกฎหมาย ดังนั้นนักเรียนที่ดัดจึงพึงปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้และใช้ให้ถูกต้อง นักเรียนควรจะได้ศึกษารายละเอียดในเรื่องเครื่องหมายจราจรอื่น ๆ เพื่อจะได้เกิดประโยชน์ความปลอดภัยของตนเองและสังคม เพราะถ้าประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย บ้านเมืองก็จะมีระเบียบและสวยงามและน่าอยู่ ถ้าบ้านเมืองใดไม่มีระเบียบวินัย บ้านเมืองนั้นก็อยู่เหิงสับสนวุ่นวาย และอุบัติเหตุซึ่งหมายถึงชีวิตและทรัพย์สินก็จะถูกทำลายตัวอย่างมากมาย ดังนั้นนักเรียนจึงควรให้ความร่วมมือโดยการพบในกฎหมายและปฏิบัติตามหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด

๒. พระราชบัญญัติทะเบียนต่างด้าว พ.ศ. ๒๔๕๓

เนื่องจากประเทศไทยเราเป็นประเทศเอกราชมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์มาแต่โบราณ ซึ่งมีชนบทรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์แห่งตนเอง ด้วยสาเหตุนี้เองจึงมีการติดต่อกับต่างประเทศมาตั้งแต่โบราณ ทำให้มีชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวค้าขาย และบางคนมองเห็นช่องทางทำมาหากิน ก็มาลงหลักปักฐานมั่นคงอยู่เป็นการถาวรเป็นจำนวนมาก

ดังนั้นรัฐบาลไทยมุ่งถึงผลประโยชน์ของชาติโดยพึงเล็งความปลอดภัยความมั่นคงของประเทศ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องออกกฎหมายควบคุมให้ชาวต่างประเทศเหล่านี้ โดยทางรัฐบาลให้ชาวต่างประเทศทุกคนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้มีใบสำคัญประจำตัวไว้เป็นหลักฐานและมีบทลงโทษผู้ที่มิได้จดทะเบียนต่างด้าวเพื่อเป็นการควบคุมคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยอย่างใกล้ชิดเพราะคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้นบางคนมีสิทธิอยู่ได้ตลอดชีวิต บางคนก็ต้องออกจากประเทศไทยตามกำหนด ใบสำคัญประจำตัวของคนต่างด้าวซึ่งออกจดทะเบียนคนต่างด้าวเองไว้ต่อกรมตำรวจกระทรวงมหาดไทย โดยมีหลักในการปฏิบัติดังนี้ คือ

๑. คนต่างด้าวอายุตั้งแต่ ๑๒ ปีบริบูรณ์จะต้องมีใบสำคัญประจำตัวและคนที่จะได้รับอนุญาตเข้าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองจะต้องไปขอใบสำคัญ ประจำตัวภายใน ๗ วัน และถ้าผู้อนุญาตให้เข้าเมืองได้นั้น ได้นำเด็กที่อายุต่ำกว่า ๑๒ ขวบ เข้ามาด้วย ผู้นั้นจะต้องแจ้งให้กองทะเบียนต่างด้าวได้รู้ว่ามีเด็กในความดูแลก็คน และอายุเท่าใด

๒. คนที่ได้เสียสัญชาติไทย แต่ต่อมาได้เสียสัญชาติไทยไปจะต้องขอรับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รู้ว่าตนได้เสียสัญชาติไทยไปแล้ว

๓. วิธีรับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว จะต้องยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ที่คนต่างด้าวนั้น ๆ มีภูมิลำเนาอยู่ ซึ่งได้แก่สถานตำรวจประจำท้องที่นั้น ๆ

๔. ใบสำคัญประจำตัวของคนต่างด้าวจะต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่รัฐบาลกำหนดไว้

๕. ถ้าใบทะเบียนคนต่างด้าวชำรุดหรือสูญหาย ต้องขอรับใบแทนใหม่ภายใน ๗ วัน หลังจากได้ว่าชำรุดหรือเสียหาย พร้อมเสียค่าธรรมเนียมตามที่ทางการกำหนดไว้

๖. ถ้าคนต่างด้าย้ายที่อยู่ใหม่ชั่วคราวระยะ ๗ วัน ต้องแจ้งให้ทางกองทะเบียนต่างด้าวในท้องที่นั้น ๆ ได้รับทราบ แต่ถ้าเปลี่ยนแปลงที่อยู่ให้แจ้งภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันเดินทางไปถึง ถ้าคนต่างด้าวตายในบ้านใคร เจ้าบ้านจะต้องแจ้งภายใน ๒๔ ชั่วโมง

๗. ใบสำคัญประจำตัวหมดอายุ ต้องขอต่อใบสำคัญใหม่ภายใน ๗ วัน พร้อมกับค่าธรรมเนียมใหม่

๘. คนต่างด้าวจะต้องถือใบสำคัญประจำตัวไว้กับตัว เพื่อไว้แสดงเมื่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจเรียกตรวจได้ทุกเวลา

๙. การเปลี่ยนแปลงใด ๆ เช่น สัญชาติ อาชีพ ชื่อสกุล ชื่อตัว ต้องแจ้งขอแก้กับนายทะเบียนท้องที่ภายใน ๗ วัน นับแต่วันเปลี่ยนแปลง

๑๐. ผู้ถูกเนรเทศหรือถูกส่งกลับ ต้องนำใบสำคัญถิ่นนายทะเบียนท้องที่ตั้งแต่วันที่คำสั่งออกมาให้ปฏิบัติ ยกเว้นผู้ออกไปอยู่ต่างประเทศชั่วคราว

๑๑. ใบสำคัญประจำตัวต้องเปลี่ยนรูปถ่ายใหม่ทุก ๆ ระยะ ๕ ปี ถ้าคนต่างด้าวคนใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ถือว่าเป็นภัยต่อประเทศชาติ ถ้าผู้ใดพบเห็นควรแสดงความเป็นพลเมืองดีโดยแจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองได้ทราบเพื่อดำเนินการจับกุมมาลงโทษตามกฎหมาย เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

บุคคลต่างด้าวที่ไม่ต้องถือใบสำคัญประจำตัวมีดังนี้ คือ

๑. ผู้เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างในรัฐบาลไทย โดยมีหนังสือสัญญาต่อกันตลอดเวลาที่หนังสือสัญญานั้นมีผลบังคับอยู่

๒. ผู้ซึ่งรัฐบาลต่างประเทศให้แจ้งแก่รัฐบาลว่า เข้ามาในราชการและรวมถึงครอบครัวถึงกล่าวท้าย ตลอดเวลาที่ผู้นั้นอยู่เพื่อปฏิบัติราชการ

๓. ผู้ถือเอกสารเดินทางซึ่งออกให้โดยองค์การสหประชาชาติ และเอกสารนั้นยัง
สมบูรณ์อยู่

๔. บุคคลที่ไม่นับเป็นคนเข้าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

๓. ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช ๒๔๘๘

ประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดความประพฤติของประชาชน
ที่กระทำ และละเว้นจากการกระทำใด ๆ ที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษ
ไว้ ทั้งนี้เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวว่าหาก
ผู้ใดประพฤติอยู่ในหลักของศีลธรรมแล้วก็จะไม่มีการละเมิดประมวลกฎหมายอาญาได้ การ
ศึกษาในชั้นนี้ได้กำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความผิดต่าง ๆ ดังนี้คือ

ก. ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดนี้อยู่ในลักษณะความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ
และชื่อเสียงของบุคคล ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดความผิดนี้ไว้เพื่อมิให้มีการนำเอา
เรื่องส่วนตัวของแต่ละคนไปพูดกับบุคคลอื่น แม้เรื่องที่พูดนั้นจะเป็นความจริงกฎหมายก็
ห้ามมิให้นำไปพูด ทั้งนี้เพราะประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในส่วนตัวของเขา กฎหมายจึง
ไม่ให้ผู้ใดไปล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ
ประชาชน กฎหมายกำหนดว่าการกระทำดังต่อไปนี้มีความผิดฐานหมิ่นประมาท คือ ผู้ใดเอา
เรื่องของคนอื่นไปพูดกับอีกคนหนึ่ง และการพูดเรื่องของคนอื่นนั้นน่าจะทำให้ผู้ที่ถูกกล่าว
ถึงนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง นอกจากการนำเรื่องของคนอื่นไปพูดแล้ว
การกระทำซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับ ที่กล่าวข้างต้น แต่ไม่ได้กระทำด้วย การพูดแต่ทำด้วย
เอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด
แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง กระทำโดยการกระจายเสียงหรือโดยการบ่าวประกาศด้วยวิธีอื่น
ก็ถือว่าเป็นการกระทำผิดฐานหมิ่นประมาทด้วย

ข้อยกเว้นที่ไม่ถือว่าเป็นการหมิ่นประมาทได้แก่ในกรณีที่เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือ
ข้อความโดยสุจริต เพื่อป้องกันตนเองหรือป้องกันส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับตนเองตามคลอง
ธรรม หรือในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่หรือติชมด้วยความเป็นธรรม อัน
เป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำกันได้หรือในการแจ้งข่าวความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการ
อันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม

ดังนั้นนักเรียนจึงควรระมัดระวังไม่ควรรำเอาเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นไปพูดกับใคร ๆ ต่อไป เพราะเป็นสิทธิเสรีภาพของแต่ละบุคคล ในกรณีที่เป็นการข่มขู่หรือขู่จะกระทำผิดเกี่ยวกับ การติชมผู้อื่น ควรจะติชมเขาด้วยความรู้สึกจริงใจไม่ใช่เป็นการกล่าวให้ร้ายหรือล่อลวงเขา

ข. รับของโจร เป็นเรื่องต่อเนื่องจากการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของผู้อื่นคือได้มีการ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ครอบครองทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกงยกยอก เมื่อ มีคนได้ทำการต่าง ๆ ดังกล่าว แล้วนำทรัพย์สินนั้นมาช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพา เอาไป ซ้อ รับจำนำหรือรับไว้โดยประการใด ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้รับของโจร มีความผิดทาง อาญาโทษฐานรับของโจร

การที่กฎหมายอาญาบัญญัติลงโทษผู้รับของโจรไว้ก็เพื่อป้องกันการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ในลักษณะดังกล่าวข้างต้น เพราะผู้ที่ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฯ ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเก็บทรัพย์สิน เหล่านั้นไว้ใช้สอยเอง เว้นแต่กรณีที่เงินตราซึ่งใช้จ่ายได้ทันที ดังนั้นเมื่อได้ทรัพย์สินมา จากการขโมยด้วยวิธีการต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องซุกซ่อนแล้วขายเป็นเงินมาใช้จ่าย ดังนั้นเมื่อ ขโมยมากก็ต้องรับขายในราคาถูก เพื่อเป็นการป้องกันการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของประชาชน กฎหมายจึงกำหนดผู้รับทรัพย์สินประเภทนี้ไว้ เมื่อคนร้ายไม่มีทางจำหน่ายทรัพย์สินที่ขโมยมาได้ ก็เป็นทางลัดอาชญากรรมลงทางหนึ่ง

ค. ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานบุกรุก ตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ มี ๓ กรณี คือ

๑. ในกรณีที่ผู้ใดเข้าไปในที่ดินของผู้อื่น เพื่อครอบครองที่ดินนั้นทั้งหมดหรือบาง ส่วนหรือเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นแล้วไปกระทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการรบกวนการครอบครองที่ดิน ของเจ้าของ ในกรณีเช่นนี้ก็ถือว่าเป็นความผิดฐานบุกรุก

๒. ในกรณีที่ผู้ใดเข้าไปในที่ดินของคนอื่น เพื่อตั้งใจจะเอาเป็นของตนหรือเป็นของคน อื่น เมื่อเข้าไปแล้วได้ยกย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตที่ดินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ถือว่าเป็น การบุกรุก

๓. ในกรณีที่ผู้ใดเข้าไปในเคหสถานของผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ได้เข้าไปซ่อน ตัวอยู่ในเคหสถาน อาคารเก็บรักษาทรัพย์สินหรือสำนักงานของผู้อื่น ถือว่าเป็นการบุกรุกหรือ เมื่อเข้าไปแล้ว ผู้ที่มีสิทธิในเคหสถานที่จะห้ามไม่ให้เข้าไป ไล่ให้ออกแล้ว ไม่ยอมออกไป ตามที่เขาขับไล่ ก็ถือว่าเป็นความผิดฐานบุกรุกเป็นเรื่องของการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของ

ผู้อื่น ทำให้เขาไม่ได้ใช้ทรัพย์สินด้วยความสะดวก เป็นการก่อกวนความสงบสุขเรียบร้อยของประชาชน กฎหมายจึงได้บัญญัติเอาโทษไว้เป็นกรณี ๆ ไป นอกจากนั้นแล้วหากการบุกรุกเข้าไปในทรัพย์สินของผู้อื่นทั้ง ๓ กรณี หากมีการใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือมีอาวุธหรือร่วมกันตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปบุกรุกทรัพย์สินเขาหรือเข้าไปในเวลากลางคืนซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีลักษณะรุนแรงและทำให้เจ้าของทรัพย์สินตกใจ เช่น เข้าไปในเวลากลางคืนเช่นนั้น กฎหมายก็บัญญัติเอาโทษสูงขึ้น

ง. สินบน คำว่าสินบนตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙ ไม่ได้มีบัญญัติคำว่าสินบนไว้ แต่เคยมีบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญาที่ใช้อยู่ก่อนประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และได้บัญญัติการกระทำความผิดที่เข้าลักษณะสินบนอยู่ในหมวดความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

การกระทำความผิดของบุคคลบางประเภทต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ได้แก่ บุคคลดังต่อไปนี้ คือ ผู้เป็นเจ้าพนักงาน สมาชิกสภานิติบัญญัติ สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล บุคคลดังกล่าวแล้วได้ทำการ เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อผู้มีหน้าที่เหล่านั้นกระทำการหรือไม่ทำการอย่างใดในตำแหน่งหน้าที่ของตน ไม่ว่าเรื่องที่จะกระทำนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยหน้าที่ ก็ถือว่าเป็นความผิด

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอาจจะเข้าใจยากสักหน่อย จะขอยกตัวอย่างเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น เจ้าพนักงาน ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่สรรพสามิต สรรพากร เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของอำเภอ ฯลฯ บุคคลที่ยกตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นเป็นเจ้าพนักงานซึ่งรับผิดชอบตามหน้าที่นั้น และเจ้าพนักงานนั้นได้มีการเรียกและรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือคนอื่น เพื่อให้กระทำการอย่างใดเช่น เป็นตำรวจต้องทำการจับกุมคนขับรถผิดกฎจราจร แต่เมื่อทำการจับกุมแล้วเขาให้เงินโดยขอให้ปล่อยไป เช่นนี้ถือว่าตำรวจผู้นั้นได้ทำความผิดแล้ว หรือในกรณีเดียวกัน เช่น เห็นผู้ขับรถจอดรออยู่ในเครื่องหมายห้ามจอด แต่ที่ตรงนั้นเป็นร้านกาแฟ ซึ่งให้ผลประโยชน์แก่ตำรวจ จึงละเว้นไม่จับเช่นนี้เป็นการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการทั้งสิ้น หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวง

ดังนั้นในฐานะที่เราเป็นประชาชนจึงควรปฏิบัติตามกฎหมายและเมื่อใครมาเรียกร้องอะไรเราไม่ควรให้ถ้าได้กระทำผิดจริงก็ควรรับโทษตามกฎหมาย เช่น ถ้าเป็นค่าปรับต้องจ่ายให้แก่วุฒิสภาไม่ใช่ให้แก่เจ้าหน้าที่

จ. **แจ้งความเท็จ** หมายความว่า การนำความไปแจ้งต่อทางราชการ เพื่อผลประโยชน์แก่ตนเองหรือพรรคพวก และการกระทำนั้นได้ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียหายเดือดร้อน และอาจจะเป็นผลทำให้สังคมวุ่นวายไม่สงบได้ การแจ้งความที่เข้าลักษณะแจ้งความเท็จมีดังนี้ คือ

๑. ผู้ใดแจ้งความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญาแก่พนักงานอัยการผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้สืบสวนคดีอาญา ซึ่งทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหายมีความผิดต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ

๒. ผู้ใดรู้ว่ามิได้มีการกระทำความผิด แต่ไปแจ้งความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้มีการกระทำความผิด

๓. ผู้ใดแจ้งความตามข้อ ๑ และ ๒ เพื่อจะเกลี้ยให้บุคคลต้องถูกบังคับตามวิธีการเพื่อความปลอดภัย (ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือเกลี้ยให้เขาได้รับโทษหนักยิ่งกว่าเดิม ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท)

การแจ้งความเท็จคือเอาข้อความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นความเท็จไปแจ้งต่อเจ้าพนักงาน ซึ่งอาจทำให้ประชาชนหรือผู้อื่นเสียหายถือว่าเป็นความผิด เหตุที่กฎหมายกำหนดการกระทำความผิดเช่นนี้ไว้ก็เพื่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกัน เพราะมีฉันทะแล้ว เมื่อมีสาเหตุโกรธเคืองกันก็เกลี้ยเอาความเท็จไปแจ้งต่อพนักงาน ทำให้คู่กรณีต้องถูกจับกุมและถูกไต่สวนลงโทษ

ตอนที่ ๒ กฎหมายที่เกี่ยวกับครอบครัว

๑. พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๕๕

การทะเบียนราษฎร มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนนับตั้งแต่เกิดไปจนตาย ทะเบียนราษฎรบัญญัติขึ้นไว้โดยพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พุทธศักราช ๒๔๕๕ มีสาระสำคัญดังนี้

ผู้ดำเนินการงานการทะเบียนราษฎร มีอยู่ ๗ ตำแหน่งคือ ผู้อำนวยการทะเบียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการทะเบียน นายทะเบียนจังหวัด นายทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนท้องถิ่น

นายทะเบียนตำบล และผู้ช่วยนายทะเบียน ทำหน้าที่จดทะเบียน และปฏิบัติการในเรื่อง
 คนเกิด คนตายในท้อง การย้ายที่อยู่ ทะเบียนบ้าน ทะเบียนคน และการสำรวจตรวจสอบ
 ทะเบียนราษฎรความหมายที่ควรจะต้องรู้ตามกฎหมายฉบับนี้ คือโรงเรียนหรือสิ่งปลูกสร้าง
 สำหรับใช้เป็นที่อยู่ประจำซึ่งมีเจ้าบ้านครอบครองและหมายความรวมถึงแพ หรือเรือซึ่งจอด
 ประจำ และใช้เป็นที่อยู่อาศัย

นายทะเบียน ผู้รับแจ้ง ในเขตเทศบาลหมายถึง นายทะเบียนท้องถิ่น ส่วนนอกเขต
 เทศบาลหมายถึงนายทะเบียนตำบล (กำนัน)

เจ้าบ้าน คือผู้เป็นหัวหน้าครอบครองบ้าน จะอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของ ผู้เช่า หรือในฐานะ
 อื่นใดก็ตามบ้านหลังหนึ่ง ๆ นั้นจะมีเจ้าบ้านได้เพียงคนเดียว แต่จะมีกี่ครอบครัวก็ได้
 แต่หัวหน้าครอบครัวอื่น ๆ ไม่ใช่เจ้าบ้าน แต่มีข้อยกเว้นอยู่ว่า ถ้าไม่ปรากฏเจ้าบ้าน หรือ
 เจ้าบ้านไม่อยู่ ตาย สูญหาย หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ผู้ดูแลหรือผู้อยู่ในบ้านขณะนั้น
 จึงจะเป็นเจ้าบ้าน และในกรณีที่เจ้าบ้านไม่สามารถจะไปติดต่อกับหน้าที่ได้ ก็อาจจะมอบ
 หมายให้ใครทำการแทนได้โดยผู้มอบหมาย มอบบัตรประจำตัวไปแทนตัวได้ การมอบหมาย
 ให้ทำแทนนี้ไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมใดทั้งสิ้น

หน้าที่พลเมืองที่ควรเรียนรู้

๑. การเกิด

ก. คนเกิดในบ้าน เมื่อมีคนเกิดในบ้าน เป็นหน้าที่ของเจ้าของบ้านที่จะต้องแจ้งการ
 เกิดต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่เกิดภายในสิบห้าวัน นับแต่วันเกิด

ข. คนเกิดนอกบ้าน เมื่อมีคนเกิดนอกบ้าน เป็นหน้าที่ของมารดาที่จะต้องแจ้งต่อนาย
 ทะเบียน ผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่พึงจะแจ้งได้ ในโอกาสแรกภายในสิบห้าวัน นับแต่
 วันเกิด

ในกรณีที่จำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนด ให้แจ้งภายหลังได้แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวัน
 นับแต่วันที่สามารถแจ้งได้

การที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของมารดานั้นก็เพราะการที่จะชี้ว่าใครเป็นมารดาของ
 ทารก ย่อมทำได้ง่ายกว่าการชี้ว่าใครเป็นบิดาทารกเกิดจากกรรมของบุคคลใด บุคคลนั้น
 ย่อมเป็นมารดาของทารกนั้น

การแจ้งตามข้อ ก และ ข เป็นการแจ้ง ตามแบบพิมพ์สุติบัตร

ค. คนเกิดใหม่ซึ่งถูกทิ้งไว้ ในกรณีที่มีผู้พบคนเกิดใหม่ซึ่งถูกทิ้งไว้ ผู้พบมีหน้าที่ต้องแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจหรือนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ตนพบโดยมิชักช้า

โทษทางอาญา ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวข้างต้น หากไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ นายทะเบียนผู้รับแจ้งการมีคนเกิดแล้ว นายทะเบียนผู้รับแจ้งจะต้องออกสูติบัตรเป็นหลักฐาน

สูติบัตร คือหนังสือแสดงการเกิด เป็นเอกสารราชการที่มีความสำคัญในการแสดงสัญชาติของผู้เกิดและเป็นหลักฐานในการจัดทำทะเบียนคนเกิด

วิธีปฏิบัติ ผู้แจ้งจะต้องแจ้งการเกิดพร้อมทั้งชื่อของเด็กทารกต่อนายทะเบียนท้องถิ่น โดยต้องนำสำเนาทะเบียนบ้านไปทำสำเนาที่ทะเบียนท้องถิ่น เมื่อไปถึงขอแบบใบแจ้งความสูติบัตรมากรอกข้อความแล้วลงลายมือชื่อ เสร็จแล้วยื่นให้เจ้าหน้าที่พร้อมกับสำเนาทะเบียนบ้าน เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จแล้วจะคืนสำเนาทะเบียนบ้านให้แก่ผู้แจ้งพร้อมกับมอบใบสูติบัตรให้ ๑ ฉบับ ซึ่งใบสูติบัตรนี้ผู้ใดจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการมิได้ ผู้มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้แก่นายทะเบียน ซึ่งจะต้องขออนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัดเสียก่อน

ในกรณีที่ใบสูติบัตรหาย ต้องมาขอคัดสำเนาใหม่โดยยื่นคำร้อง ขอคัดพร้อมกับใบแจ้งความของสถานีตำรวจต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งจะดำเนินการคัดสำเนาให้

ในกรณีที่ทารกเกิดในโรงพยาบาล หน้าที่ของโรงพยาบาลที่จะต้องแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ทารกเกิดทางโรงพยาบาลจะได้รับสูติบัตรจากนายทะเบียน เมื่อทารกและมารดาจะออกจากโรงพยาบาลจะได้รับสูติบัตรและใบแจ้งย้ายที่อยู่ จากนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าบ้านที่ทารกนั้นไปพำนักอยู่จะต้องแจ้งการย้ายเข้าต่อนายทะเบียน

๒. การตาย เมื่อมีการตายเกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องทำให้รัดกุม เพื่อประโยชน์ในทางอนามัย การป้องกันโรคติดต่อ การก่ออาชญากรรมและความเรียบร้อยของทะเบียนราษฎร กฎหมายจึงบัญญัติให้มีการแจ้งความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ดังนี้

ก. คนตายในบ้าน เป็นหน้าที่ของเจ้าบ้านที่จะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่มีคนตายภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาตาย เป็นผู้ไปแจ้งแก่นายทะเบียนท้องที่ภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาพบศพ

* คำร้อง คือหนังสือราชการที่ผู้มีวัตถุประสงค์จะทำการใด ๆ ก็ตามในสถานที่ราชการโดยกรอกข้อความพร้อมติดอากรแสตมป์ฉบับละ ๒๐ สตางค์ ทุกครั้งที่ไปขอขึ้นคำร้องต่อทางราชการ

ข. คนตายนอกบ้าน เป็นหน้าที่ของผู้ที่อยู่กับคนตาย จะต้องไปแจ้งต่อนายทะเบียน
ท้องที่ที่มีการตายหรือพบศพ หรือท้องที่ที่อาจจะทำการแจ้งได้เร็วภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่
เวลาตายหรือพบศพ

ในท้องที่ที่การคมนาคมไม่สะดวก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอาจจะขยายเวลา
การแจ้งความจากยี่สิบสี่ชั่วโมงเป็นระยะเวลาที่ยาวกว่าได้ แต่ต้องไม่เกิน ๓ วัน หรือเจ็ดสิบสอง
ชั่วโมง

ลูกตายในท้อง หมายถึงลูกที่คลอดออกมาจากครรภ์โดยไม่มีชีวิต

๑. ลูกตายในท้องในบ้าน เป็นหน้าที่ของเจ้าบ้านที่จะแจ้งต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่
ที่ลูกตายในท้องนั้นภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาคลอด

๒. ลูกตายในท้องนอกบ้าน เป็นหน้าที่ของมารดาที่จะต้องแจ้งต่อนายทะเบียน ผู้รับ
แจ้งแห่งท้องที่ที่ลูกตายในท้องหรือในท้องที่ที่อาจแจ้งได้เร็วภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลา
คลอด

วิธีปฏิบัติในการแจ้ง การตายมีสองกรณี คือ

๑. กรณีการตายตามปกติ การตายโดยการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือความชรา ซึ่งนายทะเบียน
จะต้องกระทำการดังต่อไปนี้

ก. เรียกใบรับรองแพทย์จากผู้แจ้ง

ข. เรียกใบสำเนาทะเบียนบ้าน

ค. ออกใบมรณบัตร หรือบัตรลูกตายในท้องเป็นหลักฐาน

ง. ทำทะเบียนคนตายออกจากทะเบียนบ้าน

๒. กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งได้แก่

ก. ฆ่าตัวตาย

ข. ถูกผู้อื่นทำให้ตาย

ค. ถูกสัตว์ทำร้ายตาย

ง. ตายโดยอุบัติเหตุ

จ. ตายโดยยังไม่ปรากฏเหตุ

ในกรณีเช่นนี้ถ้ามีใครพบเห็นเหตุการณ์ให้แจ้งพนักงานได้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่
ฝ่ายปกครอง และอนามัยจังหวัดหรือแพทย์ประจำสุขศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล
เพื่อทำการชันสูตรพลิกศพ หาข้อเท็จจริงแห่งการตายนั้น ๆ

ใบมรณบัตร ใบมรณบัตรเป็นเอกสารราชการตายของบุคคลและสามารถนำไปใช้อ้างสิทธิ์ต่าง ๆ เช่น การรับบำเหน็จบำนาญ การรับเงินฌาปนกิจ ฯลฯ ดังนั้นหากมีข้อผิดพลาดในใบมรณบัตรเฉพาะเจ้าหน้าที่เท่านั้นที่มีอำนาจแก้ไขได้ตามวิธีการที่กำหนด

๓. การเก็บ ผัง เผา ย้ายศพ

หากผู้ใดประสงค์จะเก็บ ผัง เผา หรือย้ายศพจากที่แห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง จะต้องแจ้งให้นายทะเบียนท้องที่ที่ได้รับรู้ถึงสถานที่ที่จะเก็บ ผัง เผา หรือย้ายศพไป เมื่อเจ้าหน้าที่อนุญาตแล้วจึงจะดำเนินการได้

๔. การตั้งชื่อบุตร

คนทุกคนเกิดมาต้องมีชื่อเพื่อไม่ให้เกิดซ้ำซ้อนและเพื่อผลประโยชน์ต่าง ๆ ทางกฎหมาย ดังนั้นเมื่อมีการเกิดขึ้น เจ้าน้ำหรือมารดาจะต้องไปแจ้งการเกิด พร้อมด้วยตั้งชื่อเด็กที่เกิดใหม่ นายทะเบียนจะพิมพ์ชื่อของเด็กที่เกิดใหม่ลงในสูติบัตร

เนื่องจากการแจ้งชื่อเด็กแรกเกิดนั้นในเวลาอันสั้น กฎหมายจึงอนุญาตให้เจ้าน้ำหรือมารดาทำการเปลี่ยนชื่อบุตรได้โดยแจ้งต่อนายทะเบียนภายในหกเดือนนับแต่วันที่มีการแจ้งชื่อ และ นายทะเบียนจะต้องจัดการเปลี่ยนชื่อให้โดยบิดามารดาไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่ถ้าไม่แจ้งชื่อภายในหกเดือนบิดามารดาจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการเปลี่ยนชื่อใหม่

๕. ทะเบียนบ้าน

บ้านหมายถึงโรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างสำหรับใช้เป็นที่อยู่ประจำซึ่งมีเจ้าน้ำครอบครอง และหมายความรวมถึงตลอดถึงแพหรือเรือซึ่งจอดเป็นประจำ โรงพยาบาล โรงแรม เรือนจำ หรือสถานที่อย่างอื่นซึ่งอาจใช้เป็นที่อยู่อาศัยด้วย

๑. บ้านทุกบ้านจะต้องมีเลขหมายประจำบ้าน ซึ่งจะตอกติดไว้ในที่ที่เห็นได้ง่ายและชัดเจน เลขหมายประจำบ้านนี้จะต้องมีทุกบ้านโดยเจ้าน้ำร้องขต่อนายทะเบียนขอเลขประจำบ้าน ถ้าในเขตเทศบาลจะได้เลขหมายประจำบ้านภายใน ๗ วัน ด้านนอกเขตเทศบาลจะได้ภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันร้องขอ

๒. บ้านที่รื้อ ต้องแจ้งภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันรื้อเสร็จ

๓. บ้านที่สร้างใหม่ ต้องแจ้งภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันสร้างเสร็จ

๔. ในเขตเทศบาลนายทะเบียนท้องถิ่นจะมอบสำเนาทะเบียนบ้าน ให้เจ้าน้ำเก็บรักษาไว้ ทะเบียนบ้านซึ่งหมายถึง ทะเบียนประจำบ้านแต่ละบ้าน ซึ่งแสดงรายการของคนทั้งหมด ที่อยู่ประจำบ้านนั้น ๆ และทุกบ้านจะต้องมีสำเนาทะเบียนบ้านเก็บไว้เป็นหลักฐาน

๖. การย้ายที่อยู่

บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะย้ายที่อยู่ หรือเลือกที่อยู่ตามใจชอบของตนไม่ว่าที่ใดในพระราชอาณาจักร แต่เพื่อประโยชน์ในเรื่องเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร กฎหมายจึงได้กำหนดให้มีการแจ้งย้ายออกจากถิ่นที่อยู่หนึ่งแล้วเข้าไปอยู่ในถิ่นที่อยู่หนึ่ง เพื่อควบคุมการหนาแน่นของประชากรหนึ่ง เพื่อบริการในค่านสาธาณูปโภคการอนามัยและสาธารณสุขหนึ่ง ดังนั้นผู้ที่ทำการย้ายที่อยู่จึงควรปฏิบัติตามให้เคร่งครัด คือ

๑. ผู้ที่มีความประสงค์จะย้ายที่อยู่จะต้องแจ้งย้ายออกจากที่อยู่เดิมภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันย้ายออกไป เจ้าบ้านอาจมอบหมายให้คนอื่นแจ้งแทนได้

๒. การย้ายเข้าหมายถึงการย้ายออกจากบ้านหนึ่งไปเข้าอยู่อีกบ้านหนึ่ง แบ่งเป็น ๒ กรณีคือ

ก. ย้ายเข้าปกติ คือแจ้งย้ายออกจากถิ่นเดิมแล้วบอกพนักงานเจ้าหน้าที่ทะเบียนบ้านว่าจะย้ายเข้าไปอยู่ที่ไหน บ้านเลขที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด และใครเป็นเจ้าของบ้าน เมื่อได้ใบแจ้งย้ายออกแล้วเจ้าบ้านจะนำหลักฐานนี้มาแจ้งเข้าอยู่อาศัยในบ้านตามที่อยู่ภายใน ๑๕ วัน เจ้าบ้านอาจมอบหมายให้ผู้อื่นแจ้งแทนได้ โดยเจ้าของบ้านลงชื่อในเอกสารอนุญาตให้เข้าอยู่อาศัยได้

ข. การแจ้งย้ายเข้าปลายทาง คือการแจ้งย้ายเพราะผู้ย้ายยังไม่แจ้งย้ายออกเนื่องจากยังไม่รู้ว่าตนเองจะไปอยู่ที่ใด แล้วไปทำอะไรผู้ย้ายออกก็รอนแรม มาเมื่อมาได้อาศัยที่แน่นอนได้บ้านที่พักที่แน่นอนแล้ว แต่ผู้ย้ายไม่สามารถจะกลับไปแจ้งย้ายออกด้วยตนเองได้ โดยเหตุผลขัดข้องการเงินหรืออื่น ๆ และไม่มีใครจะทำการแจ้งย้ายออก ผู้ย้ายจะต้องปฏิบัติตามนี้ทำการแจ้งย้ายเข้าปลายทางโดยเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนด และนำสำเนาทะเบียนที่ไปอยู่ใหม่ไปแสดงต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งนายทะเบียนจะตรวจสอบหลักฐานพร้อมใบอนุญาตให้เข้าอยู่อาศัยของเจ้าของบ้านหลังใหม่ เมื่อได้ใบแจ้งย้ายออกจากถิ่นเดิมแล้วเจ้าหน้าที่จะมีหนังสือไปให้ผู้แจ้งย้ายเข้าทราบ ผู้แจ้งย้ายเข้าจะต้องนำสำเนาทะเบียนบ้านมาขึ้นกับเจ้าหน้าที่ใหม่ เจ้าหน้าที่จะดำเนินการย้ายเข้าแบบปกติให้

หมายเหตุ การไปแจ้งย้ายทุกครั้งต้องนำสำเนาทะเบียนบ้านพร้อมบัตรประจำตัวของตนเอง และเจ้าของบ้านไปด้วยทุกครั้ง

๒. กฎหมายแพ่งว่าด้วยครอบครัว (รับบุตร สิทธิในนามสกุล)

บุตร คือ ลูกอันเกิดแก่ชายหญิงที่ได้ทำการสมรสกัน ถ้าชายหญิงคู่ใดได้ทำการสมรส และจดทะเบียนสมรสเป็นสามีภรรยาตามกฎหมาย เมื่อมีบุตร บุตรที่เกิดมาก็เป็นบุตรที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีสิทธิในฐานะของผู้สืบสันดานของชายหญิงคู่กัน ๆ ทุกประการ

แต่มีชายหญิงบางคู่ที่ได้เสียกันโดยมิได้ทำการจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย บุตรที่เกิดมาจึงเป็นบุตรนอกกฎหมายของชายคนนั้น คงเป็นบุตรที่ถูกต้องตามกฎหมายของหญิงฝ่ายเดียวเท่านั้น ต่อเมื่อบิดาของเด็กที่เกิดมานั้นได้ทำการจดทะเบียนรับรองบุตร จึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งของชายที่จะรับบุตรไว้เป็นบุตร โดยไปแจ้งความจำนงค์พร้อมมารดาและบุตร ณ สำนักทะเบียนของอำเภอ นั้น ๆ แล้ว ให้การอุปการะเลี้ยงดูตามคุณธรรมแห่งบิดาพึงปฏิบัติต่อผู้สืบสันดานแห่งตน

บุตรบุญธรรม ได้แก่การขอเอาบุตรคนอื่นมาเลี้ยงดูเสมือนอย่างบุตรของตนเอง ซึ่งผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

๑. ผู้รับบุตรบุญธรรม จะต้องมียายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปี และต้องมียายุแก่กว่าผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี

๒. ถ้าผู้เป็นบุตรบุญธรรมมียายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี ผู้นั้นต้องให้ความยินยอมด้วย

๓. ถ้าผู้เป็นบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การที่จะรับผู้นั้นเป็นบุตรบุญธรรม จะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดามารดา ถ้าในกรณีบิดาหรือมารดาตาย หรือถูกถอนอำนาจการปกครองให้ผู้ที่มิใช่ชีวิตอยู่หรือผู้ที่มิใช่อำนาจในการปกครองเป็นผู้ยินยอม นอกจากนี้แล้วยังมีการรับบุตรบุญธรรมในกรณีอื่นอีกหลายกรณี ซึ่งจะศึกษาได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ผลของการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม

การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมทำให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีอำนาจปกครองให้ความอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม กฎหมายถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมเสมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันจดทะเบียนเป็นต้นไป บิดามารดาหรือผู้ปกครองย่อมขาดสิทธิปกครองตั้งแต่บัดนั้น บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิใช้ชื่อสกุล มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ เสมือนเป็นบิดามารดาและบุตรที่แท้จริง และบุตรบุญธรรมยังไม่สูญเสียหน้าที่ต่อบิดามารดาเดิมคงมีสิทธิรับมรดกของบิดามารดาเดิมอย่างสมบูรณ์ แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม

ตอนที่ ๓ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

๑. พระราชบัญญัติโรคติดต่อ

โรคติดต่อ เป็นภัยอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชุมชน เพราะถ้าเกิดขึ้นแล้ว ย่อมลำบากต่อการที่จะปราบให้หายขาดได้ง่าย แม้ว่าวิทยาการสมัยใหม่จะเจริญจนสามารถหยุดชะงักการลุกลามไปได้แต่ถ้าเราสามารถป้องกันมิให้เกิดขึ้นย่อมเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยิ่ง เพราะไม่ต้องเสียชีวิต ทรัพย์สินและกำลังงานในการที่จะมาคอยพยาบาลผู้ป่วยด้วยโรคติดต่ออย่างนี้ ทางราชการเห็นสมควรที่จะป้องกันอย่างเต็มที่ จึงได้มีพระราชบัญญัติควบคุมโรคติดต่อออกมาประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ และแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ ๆ โดยมีสาระสำคัญดังนี้ คือ

โรคติดต่ออันตรายทั้งหมดยกเว้นความ และแม้จะไม่ใช่โรคติดต่ออันตราย แต่ถ้ามีประกาศของกระทรวงสาธารณสุข ระบุไว้ให้แจ้งความ ผู้ป่วยด้วยโรคระบาดทุกคนจะต้องให้ญาติมาแจ้งความการป่วยไข้ของตน เหมือนกับโรคติดต่ออันตรายทุกชนิด

การแจ้งความ ผู้แจ้งความจะต้องดำเนินการดังนี้ คือ

๑. ในเขตอำเภอในจังหวัดพระนครและธนบุรี ให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจนครบาลที่ใกล้ที่สุด หรือเจ้าหน้าที่ แผนกโรคติดต่อ กองสาธารณสุขพระนครภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เริ่มป่วย

๒. ในเขตอำเภอชนนอกจังหวัดพระนครและธนบุรีกับจังหวัดต่าง ๆ ให้แจ้งกับกำนันหรือนายอำเภอ ภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เริ่มป่วย

ผู้มีหน้าที่แจ้งความคือ ผู้ควบคุมดูแลหรืออยู่ด้วย หรือรักษาพยาบาลผู้ป่วยซึ่งเป็นโรคนี้ หรือน่าสงสัยว่าจะเป็นโรคที่ต้องแจ้งความ หรือเป็นหัวหน้าสถานที่ หัวหน้าครอบครัว หรือเจ้าบ้านซึ่งเกิดหรือได้เกิดโรคเช่นว่านี้

โรคติดต่อ

๑. ไข้รากสาดน้อย	๒. ไข้รากสาดเต็ม
๓. ไข้จับสั่น	๔. ไข้หวัด
๕. ไข้ดำแดง	๖. ไข้สูกใส
๗. โรคไอกรน	๘. กามโรค
๙. โรคคอตีบ	๑๐. ไข้หวัดใหญ่
๑๑. ไข้ปอดอักเสบ	๑๒. โรคกาฬทูม

๑๓. โรคบิด

๑๔. โรคแอนแทรกซ์

๑๕. โรคพิษสุนัขบ้า

๑๖. วัณโรค

๑๗. โรคเรื้อน

๑๘. โรคไขสันหลังอักเสบ

โรคติดต่อเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้นกับผู้ใดนั้นควรรักษาตนให้ดีอย่าแพร่เชื้อไปให้ผู้อื่น และคนอื่นพึงระวังรักษาตนเองไม่ได้รับเชื้อโรคติดต่อเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่าง ไข้หวัดซึ่งแพร่ได้ง่ายมาก

โรคติดต่ออันตราย

๑. ไข้ทรพิษ

๒. ไข้กาฬนกนางแอ่น

๓. ไข้เหลือง

๔. ไข้รากสาดใหญ่

๕. ไข้รีแลปซิง

๖. กาฬโรค

๗. อหิวาตกโรค

โรคติดต่ออันตรายเหล่านี้เราควรจะช่วยกันป้องกันก่อนที่จะเกิดโรคระบาดขึ้นมา ดังนั้นเมื่อมีประกาศให้ประชาชนไปฉีดยาป้องกันโรคเหล่านี้ ประชาชนควรให้ความร่วมมือไปฉีดยาป้องกันทุกคน เพื่อโรคระบาดจะได้ไม่เกิดขึ้น

๒. พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๐๓

พระราชบัญญัตินี้มีไว้เพื่อป้องกันการให้ประชาชนยึดถือปฏิบัติซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการที่จะทำให้บ้านเมืองสะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากที่พระราชบัญญัติแล้วยังมีกฎกระทรวงซึ่งออกตามพระราชบัญญัติใช้บังคับในรายละเอียดอีกด้วย

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของเราไม่เหมือนกัน ภูมิประเทศส่วนใดที่อุดมสมบูรณ์บริเวณนั้นก็จะมีประชากรอยู่หนาแน่น ภูมิประเทศส่วนใดที่แห้งแล้ง บริเวณนั้นก็มีประชาน้อยๆ ดังนั้นบริเวณใดที่มีประชากรอยู่หนาแน่น บริเวณนั้นก็จำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นบังคับให้ใช้พระราชบัญญัติความสะอาด เพราะคนอยู่กันมากเท่าใดก็ยิ่งต้องการความมีระเบียบและควบคุมความสะอาดมากเท่านั้น ไม่เช่นนั้นบริเวณเหล่านั้นก็จะกลายเป็นแหล่งเพาะและแพร่เชื้อโรคติดต่อทุกชนิดได้ง่ายมาก

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๐๓ ถ้าฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษ พอจะกล่าวสรุปดังนี้

๑. ผู้ใดครอบครองอาคารชั้นเดียว หรือชั้นล่างของตึกแถว ห้องแถว สำนักงานธุรกิจ โรงมหรสพ โรงแรม หรือภัตตาคาร มีหน้าที่ช่วยเจ้าพนักงานท้องถิ่น (เจ้าหน้าที่เทศบาลหรือสุขาภิบาล) ดูแลความสะอาดทางเท้าอาคารนั้น ๆ ถ้าใครละเลยปล่อยให้สกปรกไม่เป็นระเบียบ ทางเจ้าพนักงานงานท้องถิ่นจะมีหนังสือเตือนมา ถ้าเตือนมาแล้วยังไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษตามกฎหมาย

๒. ผู้ใดอาบน้ำหรือซักผ้าในที่ที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้นหรือในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ติดธงหรือแขวนประกาศระบับห้ามไว้

๓. ผู้ใดจะปิดประกาศโฆษณาในที่สาธารณะโดยมิได้รับอนุญาตไม่ได้ ถ้าผู้ใดต้องการปิดประกาศโฆษณาในที่สาธารณะที่มีใช้ที่ทางเจ้าหน้าที่จัดไว้ให้จะต้องทำหนังสือขออนุญาต

๔. ห้ามมิให้ผู้ใดขีด เขียนหรือทำให้ปรากฏด้วยประการใด ๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ ลงบนถนน เว้นแต่เป็นการกระทำของทางราชการ

๕. ผู้ใดขีด เขียน หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใด ๆ ซึ่งข้อความภาพ หรือรูปรอยใด ๆ โดยมิบังควรลงที่ รั้ว กำแพง ผนังอาคาร ต้นไม้ หรือสิ่งใด ๆ ในที่สาธารณะ หรือที่เห็นได้จากที่สาธารณะ

๖. ผู้ใดติดธง ตาก วาง แขนงสิ่งใด ๆ ในที่สาธารณะ หรือติดธง ตากวาง หรือสิ่งใด ๆ ณ ที่ที่เห็นได้จากที่สาธารณะด้วยวิธีอันไม่สมควร ทำให้เห็นเป็นที่ไม่เรียบร้อยน่ารังเกียจ

๗. ผู้ใดเป็นผู้ครอบครองอาคารหรือที่ดินที่เห็นได้จากสาธารณะปล่อยให้พืช ต้นไม้ หรือหญ้าขึ้นรกรุงรัง และได้รับคำเตือนเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ให้จัดทำเพื่อความสะอาดเรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนด และสามารถปฏิบัติตามคำเตือนนั้นได้ แต่ไม่ปฏิบัติตาม

๘. ผู้ใดเป็นเจ้าของอาคารซึ่งตั้งอยู่ในระยะไม่เกินสี่สิบเมตรจากถนนที่มีขนาดกว้างไม่ต่ำกว่า แปดเมตร และที่เห็นได้จากถนนนั้น แล้วปล่อยให้อาคารนั้นชำรุดทรุดโทรมจนมีลักษณะ เป็นที่น่ารังเกียจ เมื่อได้รับคำเตือนเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ให้ซ่อมแซมจัดทำให้เรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนด และถ้าสามารถปฏิบัติตามคำเตือนนั้นได้แต่ไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิด

๑๙. ผู้ใดครอบครองอาคารที่มีสภาพทรุดโทรม น่าจะเกิดอันตรายแก่ผู้อยู่อาศัย เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะตั้งกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยนายช่างผู้มีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีมาตรวจสอบสภาพ ถ้าคณะกรรมการลงมติให้รื้อถอนผู้ครอบครองจะต้องย้ายที่อยู่ทำการรื้อถอนอาคารนั้น ถ้าผู้ครอบครองไม่มีที่อยู่ทางเจ้าพนักงานจะดำเนินการรื้อถอนอาคารได้ตามคำสั่งของรัฐมนตรีวินิจฉัยให้เป็นที่สุด

๑๐. ผู้ใดเล่นว้าว ฟุตบอล ตะกร้อ หรือเล่นกีฬาอย่างใด ๆ ในถนน หรือสถานสาธารณะ ซึ่งมีได้จัดไว้เพื่อการนั้น ๆ

๑๑. ผู้ใดเด็ดใบ ดอก หรือผลของต้นไม้ซึ่งปลูกไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือกระทำความเสียหายแก่ต้นไม้ โคมไฟ บ้าย หรือวัตถุหรือสิ่งใด ๆ ที่ติดตั้งไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะการกระทำทั้งหมดเป็นการ กระทำให้เสียหายมากจะต้องถูกฟ้องดำเนินคดีต่อไป

๑๒. ผู้ใดขว้าง สิ่ง หรือถ่ม น้ำลาย น้ำมูก น้ำหมาก เสมหะ เบาหรือทั้งสิ่งใด ๆ ลงบนถนนหรือลงบนพื้นรถหรือเรือสาธารณะ โรงมหรสพ ร้านค้า หรือสถานที่ใด ๆ ที่ประชาชนมีสิทธิเข้าไป หรือลงไปในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคติดต่อได้

๑๓. ถ้าผู้ใดถ่ายอุจจาระ หรือปัสสาวะลงบนถนนหรือ ณ ที่ใด ๆ ในสถานสาธารณะซึ่งเจ้าหน้าที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น ๆ หรือในแม่น้ำลำคลอง

๑๔. เจ้าของร้านขายอาหารที่จุคนได้ไม่น้อยกว่ายี่สิบคนขึ้นไป หรือเจ้าของร้านจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับยานพาหนะซึ่งตั้งทำการค้าอยู่ริมถนน ต้องจัดให้มีส้วมเพื่อให้บุคคลซึ่งยอมเสียค่าบริการใช้ได้ในเวลาเปิดทำการค้า

๑๕. ผู้ใด ยืน นั่ง หรือนอน บนราวสะพานสาธารณะ หรือโดยไม่มีเหตุอันสมควรนอนในที่สาธารณะย่อมมีโทษตามกฎหมาย

เพื่อความสะอาดและเป็นระเบียบของบ้านเมือง ทางราชการจะมีการปรับปรุงเขตที่มีประชาชนอยู่หนาแน่น และมีสภาพเสื่อมโทรมตามหลักการสุขาภิบาลต่อไป ประชาชนควรให้ความร่วมมือแก่ทางราชการในทุกกรณี ไม่ควรหลีกเลี่ยง และควรจะปฏิบัติให้เป็นนิสัยสืบไปบ้านเมืองไทยเราก็จะสะอาด และมีระเบียบไม่เป็นที่แพร่เชื้อโรคประชาชนก็จะมีหน้าที่สะอาดสวยงามและแข็งแรง ซึ่งมีผลต่อเศรษฐกิจและความเจริญของชาติด้านอื่น ๆ ด้วย

๓. ภาษีบำรุงท้องที่

ภาษีบำรุงท้องที่ หมายถึง เงินภาษีที่บุคคลหรือคณะบุคคลผู้เป็นเจ้าของที่ดินในท้องที่นั้น ๆ จัดนำมาชำระ เพื่อท้องที่นั้นจะได้นำเงินภาษีที่ได้ไปบำรุงท้องที่ของตนโดยกำหนดดังนี้คือ

ก. ภาษีบำรุงท้องที่ที่เก็บจากที่ดินในเขตเทศบาลใดเป็นรายได้ของเทศบาลนั้น ๆ

ข. ภาษีบำรุงท้องที่ที่เก็บจากที่ดินในเขตสุขาภิบาลใด เป็นรายได้ของสุขาภิบาลนั้น

ค. ภาษีบำรุงท้องที่ที่เก็บจากที่ดินนอกเขตเทศบาลหรือนอกเขตสุขาภิบาล เป็นรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น

การชำระภาษีบำรุงท้องที่ จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนการดังต่อไปนี้คือ

ก. ผู้มีหน้าที่จะต้องชำระภาษี ซึ่งได้แก่บุคคลหรือคณะบุคคลผู้เป็นเจ้าของที่ดิน จะต้องแจ้งความประสงค์ขอให้เจ้าหน้าที่ทำการ ประเมินภาษี เพื่อจะได้จัดการเสียภาษีบำรุงท้องที่ตามบัญชี อัตราภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งจะมีราคาไม่เท่ากัน ซึ่งการประเมินภาษีนี้นักงานจะประเมินจากราคาปานกลางที่มีอยู่ไม่ได้ประเมินจากราคาขายที่เป็นจริง ซึ่งยื่นเรื่องขอประเมินการเสียภาษีนี้นจะต้องยื่นภายในเดือนมกราคม ถ้าช้าจะถูกปรับและการประเมินราคาปานกลางของที่ดินนั้นจะต้องทำทุก ๆ ๔ ปี

ข. ผู้มีหน้าที่ชำระเงินภาษีดังกล่าวจะต้องยื่นแบบรายการที่ดินเป็นรายแปลงให้ถูกต้อง ถ้าแจ้งเท็จแจ้งไม่ตรงตามข้อเท็จจริงถ้าเจ้าหน้าที่รู้ในภายหลังจะต้องระวางโทษจำคุกหรือปรับเงิน หรืออาจทั้งจำทั้งปรับ

ค. สถานที่ที่จะยื่นแบบรายการที่ดิน สำหรับที่ดิน ในเขตเทศบาล ให้ยื่นต่อเจ้าพนักงานประเมินสำนักงานเทศบาลที่ดินแปลงนั้นอยู่ หรือยื่น ณ สถานที่อื่นที่นายกเทศมนตรีกำหนด

ถ้านอกเขตเทศบาลให้ยื่นต่อเจ้าพนักงานประเมิน ณ ที่ว่าการอำเภอที่ดินแปลงนั้นอยู่ในเขต หรือยื่น ณ สถานที่อื่นที่นายอำเภอกำหนด

ถ้าที่ดินนั้นได้รับการประเมินในปีที่ผ่านมาครั้งหนึ่งแล้วและทางราชการมิได้ประกาศเป็นปีประเมินภาษี ให้เจ้าของที่ดินนำไปเสร็จของปีที่ผ่านมาแล้วไปอ้างอิงประกอบการชำระภาษี

ง. การชำระภาษีบำรุงท้องที่ เมื่อได้รับการแจ้งการประเมิน หรือที่ดินได้รับการประเมินในปีที่ผ่านมาแล้ว ผู้มีหน้าที่เสียภาษีจะต้องนำเงินไปชำระต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ที่กำหนดในข้อ ก. ภายในเดือนเมษายนของทุกปี หรือภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งการประเมินภาษีระยะเวลาชำระภาษีอาจมีการขยายหรือเลื่อนได้ โดยประกาศของผู้ว่าราชการ

จังหวัด หากผู้ใดไม่ไปชำระภาษีในกำหนดจะต้องจ่ายภาษีเพิ่มร้อยละหนึ่งต่อเดือน ของจำนวนเงินที่ต้องเสียภาษีบำรุงท้องที่ เศษของเดือนให้เป็นหนึ่ง

จ. หากผู้ใดไม่ไปชำระภาษีบำรุงท้องที่ ทรัพย์สินของผู้ต้องการรับผิดชอบชำระภาษีบำรุงท้องที่ที่อาจถูกยึดหรือขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระภาษีบำรุงท้องที่ที่ยังค้างอยู่

วิธีการยึดอายัด และการขายทอดตลาดทรัพย์สินเพื่อให้ได้รับชำระภาษีบำรุงท้องที่ที่ค้างชำระนั้น ต้องปฏิบัติตามวิธีการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ดังนั้นเพื่อความเจริญของชุมชน ประชาชนทุกคนสมควรหลีกเลี่ยงการชำระภาษี ท้องที่ต่าง ๆ จะได้มีเงินมาพัฒนาชุมชนของตนให้ความเจริญในด้านต่าง ๆ มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๔. พระราชบัญญัติประมวลรัษฎากร พุทธศักราช ๒๔๘๑ และแก้ไขเพิ่มเติมเป็นกฎหมายที่บัญญัติวิธีการเก็บภาษีอากรจากประชาชนซึ่งมีการขายทรัพย์สินและผู้มีรายได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับในชั้นนี้ได้กำหนดให้ศึกษา คือ

อากรแสตมป์ การปิดอากรแสตมป์ในตราสารต่าง ๆ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่รัฐจะหาเงินมาใช้บำรุงประเทศชาติ อากรแสตมป์จะปิดตามเอกสารต่าง ๆ ที่ทางราชการจะเป็นผู้กำหนดว่าเอกสารนั้น ๆ หรือใบรับได้แก่ใบรับชำระหนี้ ใบรับเงินฝาก ตัวแลกเงินต่าง ๆ จะต้องปิดอากรแสตมป์ตามประมวลกฎหมายรัษฎากรจะกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

๑. เอกสารที่ควรปิดอากรแสตมป์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงทุก ๆ ฉบับจะต้องปิดอากรแสตมป์บริบูรณ์ คือปิดทับลงในเอกสารนั้น ๆ แล้วแต่ราคาของเอกสารนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด ค่าอากรก็จะมากน้อยตามที่กำหนดไว้ในบัญชีของอัตราการปิดอากรแสตมป์ด้วย

๒. เมื่อปิดอากรแสตมป์แล้วจะต้องกำหนดไว้ด้วยว่าบุคคลผู้ซึ่งจะชิตฆ่า คือการกระทำที่จะต้องให้แสตมป์นั้นใช้การอีกไม่ได้พร้อมลงลายมือชื่อ หรือลงชื่อห้างร้าน หรือจะชิตเส้นคร่อมฆ่าแสตมป์ พร้อมลงวันเดือน ปี ที่ทำการชิตคร่อมให้เรียบร้อย เพื่อบ่งกั้นการนำอากรแสตมป์มาใช้ได้อีก

๓. ผู้ออกใบรับ จะต้องเก็บสำเนาต้นขั้วของใบรับไว้ไม่น้อยกว่าห้าปี เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่จะเรียกตรวจว่าปิดอากร หรือชำระภาษีถูกต้องหรือไม่ทางเจ้าของจะต้องมีเอกสารพร้อมที่จะให้ทำการตรวจสอบได้เสมอ และใบรับที่ถูกต้องจะต้องประกอบดังนี้ คือ

๑. ลงที่ทะเบียนการคำนวณตามประมวลรัษฎากรของผู้ออกใบรับ

๒. ชื่อหรือยี่ห้อของผู้ออกใบรับ

๓. เลขลำดับของเล่มและของใบรับ

๔. วันเดือนปีที่ออกใบรับ

๕. จำนวนเงินที่รับ

๖. ชนิด ชื่อ จำนวนและราคาสินค้าในกรณีการขายหรือให้เช่าซื้อสินค้าเฉพาะชนิดที่มีราคาตั้งแต่หนึ่งร้อยบาทขึ้นไป

ดังนั้นผู้ประกอบการที่ต้องใช้ตราสารต่าง ๆ พึงปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อรัฐจะได้นำเงินที่ได้เข้ามาบำรุงประเทศชาติสืบไป ผู้ซื้อทุกคนควรขอใบรับจากห้างร้านทุกครั้งที่ทำการซื้อขายหรือทำการค้าขายติดต่อกัน เพื่อจะได้เป็นหลักฐานประกอบการประเมินการเสียภาษีการค้าสืบไป

๒. หน่วยบทบาทและหน้าที่ของเรา

ตอนที่ ๑ บทบาทและหน้าที่ต่อตัวเอง

๑. ความหมายและเป้าหมายของชีวิต

สิ่งมีชีวิตทั้งหลายเช่นคนและสัตว์ก็เห็นกันอยู่ว่ามี เกิด แก่ เจ็บ ตาย ของที่ว่างทนที่สุด เช่น ภูเขา ซึ่งเป็นรูปร่างที่มีความมั่นคงถาวรที่สุด ยังมีวันสักกร่อนและพังทลายลงไถ่ฉนั้นใด ชีวิตของสัตว์โลกก็เช่นเดียวกัน เป็นสิ่งไม่แน่นอนต้องสูญสลาย และตายจากไปได้ ซึ่งสิ่งมีชีวิตนั้นจะต้องมีส่วนประกอบขึ้นมา ๕ ส่วนคือ

ก. รูป คือร่างกายของคน อวัยวะต่าง ๆ ของคนรวมทั้ง ตา หู จมูก ลิ้น กาย สิ่งเหล่านี้ย่อมแตกสลายเมื่อตาย ไม่มีอะไรคงทน แม้ยังไม่ตายก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ดังเช่นที่ปรากฏในมนุษย์ต่างวัยกันจะเห็นว่ามียุคต่างกัน

ข. เวทนาหรือความรู้สึกอารมณ์จิต คือความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ หรือเฉย ๆ ต่อสิ่งต่าง ๆ เวทนาหรือความรู้สึกหรืออารมณ์ย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงเป็นตัวตนที่ถาวรไม่ได้ แม้ยังไม่ตายก็เปลี่ยนไปได้ เช่น ชั่วโมงนี้อาจจะคิดอย่างหนึ่งอีกชั่วโมงจะเปลี่ยนความคิดได้เป็นต้น

ค. สัญญาหรือความรู้ทางสัมผัส หมายถึงความรู้เห็นได้ยิน ได้กลิ่น ได้รส จับต้องได้ ความรับรู้ทางสัมผัสย่อมเกิดขึ้นในขณะที่สัมผัส แล้วก็เปลี่ยนไป หากความถาวรมิได้ เช่นรับประทานอาหารรสเผ็ดจัด หรือสู่น้ำหอมราคาแพง สิ่งเหล่านี้ไม่ได้คงอยู่ตลอดไป ความเผ็ดและความหอม ไม่นานก็จางหายไป

ง. สังขาร หรือ การพินิจวินิจฉัย สิ่งที่มีผัสสหรือเกิดมาในความคิดนึกอันนี้ย่อมเปลี่ยนอยู่เสมอ เช่นขณะที่กำลังนึกถึงการออกไปเตะฟุตบอลนอกห้องเรียน แต่บังเอิญมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นและมีความสนใจมากกว่า ก็จะทำให้เกิดความคิดที่จะออกไปเตะฟุตบอลเปลี่ยนแปลงไปได้ สังขารจึงหาความแน่นอนไม่ได้

จ. วิญญาณ คือความรู้ทางความคิดนึก วิญญาณนี้เองที่ทำให้คิดแยกออกไปเป็นนั่นเขาและนี่เรา ความรับรู้ไม่คงทนตลอดไป เพราะเมื่อผู้รับรู้จากโลกไป ความรับรู้นั้นก็สูญสิ้นไปด้วย

เมื่อเรามองเห็นแล้วว่าโลกนี้ไม่มีอะไรที่เที่ยงแท้แน่นอน ทุกสิ่งในชีวิตย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาล และความเปลี่ยนแปลงของโลก แต่เมื่อเราเกิดมาแล้วก็ย่อมจะเข้าไปในกฎ-

เกณฑ์ดังกล่าวก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นทุกคนจึงควรมีหลักยึดเหนี่ยวในจิตใจ ให้เกิดการเปลี่ยนไปในทางที่ดีงาม การเปลี่ยนแปลงจะในรูป อารมณ์ สัมผัส สังขาร หรือ วิญญาณย่อมเกิดจากแรงผลักดันมีมาแต่ปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและ ยารักษาโรค

ดังนั้นธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในชีวิตมนุษย์ ถ้ามนุษย์มีธรรม ปัจจัย ๔ จะมีอยู่ อย่างเหลือเฟือในโลกนี้ ไม่ต้องแย่งกันอยู่แย่งกันกิน แต่เพราะคนพากันหันหลังให้ธรรม วังปายหน้าหาวัตถุกันมากขึ้น โดยไม่รู้จักคำว่าพอ โลกจึงร้อนระอุแห่งเกรี้ยวและทำท่าจะ ลุกไหม้อยู่รอบร่อ ผู้ประพาศธรรมจะทำให้โลกเย็นจะแก้ปัญหาร้อนแรงต่าง ๆ ไปได้ง่าย และผู้วางเป้าหมายของชีวิตไว้ในทางสายกลางจะพาชีวิตไปสู่ความสงบสุข หรือเป็นผู้มีความ คิดในทางที่ชอบ ดังคำพระพุทธองค์ คือ ปัญญาอันเห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ ทำการ ชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ และตั้งใจชอบ ความชอบทั้ง ๘ ประการนี้รวม เรียกว่า มรรคแปด ซึ่งเป็นทางแห่งสัมมาทิฐิ คือความคิดเห็นชอบ แต่ถ้าผู้ใดวางเป้าหมาย ชีวิตไว้ในทางที่ตรงกันข้ามกับที่กล่าวข้างต้น ก็แสดงว่าชีวิตนั้นมี มิจฉาทิฐิ คือความเห็น ที่ผิด เช่น คิดว่ารวยโดยการขโมยลักลอบตัดไม้ในป่าหรือป่าสงวน ซึ่งเป็นทรัพย์สินสมบัติส่วน รวมของชาติ เป็นทรัพย์สินสมบัติของประชาชนทุกคนในประเทศไทย ดังนั้นใครก็ตามที่ไป ลักลอบตัดไม้ในป่าสงวนก็แสดงว่าผู้นั้นเป็นคนทำลายทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น ถือว่าเป็นผู้ร้าย เป็นคนเห็นแก่ตัว เพราะถ้าป่าสงวนถูกตัดมาก ๆ ประเทศไทยก็จะไม่มีป่า เมื่อไม่มีป่าฝนก็จะ ไม่ตก ทำให้ประเทศไทยแห้งแล้ง และประชาชนก็จะไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ ดังนั้น การทำลายป่าไม้จึงนำความเสียหายมาสู่ทุกคนในประเทศไทยของเรา

๒. คุณสมบัติของคนดีได้แก่เบญจศีล—เบญจธรรม

ทุกชีวิตมีเป้าหมายไปในทางปัญญาชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ ทำการชอบ เลี้ยงชีพ ชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ และตั้งใจชอบ ดังนั้นจะต้องดำรงชีวิตด้วยความเข้มแข็งที่ฝ่า พ้นอุปสรรคนานาประการหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะชักจูงไปในทางที่เสื่อม ถ้าต้องการปฏิบัติตนให้ เจริญรุ่งเรืองประสบความสำเร็จในชีวิตจะต้องปฏิบัติตามหลัก เบญจศีล เบญจธรรมดังนี้คือ

เบญจศีล แปลว่า ศีล ๕ หรือข้อบัญญัติ ๕ ประการ ซึ่งพระพุทธองค์ได้กำหนดไว้ เพื่อไม่ให้คนทำบาป ให้เว้นสิ่งที่ควรเว้น ผู้ที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามพุทธบัญญัติผู้นั้นก็ จะเป็นคนดี

* วศิน อินทสระ, ชีวิตนี้มีอะไร หน้า ๑๒ โรงพิมพ์ ทิวทัศน์ส่วนจำกัดรวมสาส์น กรุงเทพฯ ๒๕๑๐

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการนำชีวิตสัตว์ให้ตกลง คือ การฆ่าสัตว์
 ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้อนุญาต
 หรือที่เรียกว่าให้ละเว้นจากการลักขโมย

๓. กาเมสุมิจจาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดีกในกาม

๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ

๕. สุราเมรยมชฺชพมาทฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราเมรัย
 เบญจธรรม คือ ธรรม ๕ ข้อ หรือสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ ๕ ข้อ ได้แก่

๑. เมตตา กรุณา

๒. สัมมาอาชีวะ

๓. ความสำรวมในกาม

๔. ความมีสัจย์

๕. ความมีสติรอบคอบ

ทั้งข้อบัญญัติ ๕ ประการอันเป็นข้อห้ามและธรรม ๕ ประการอันเป็นสิ่งที่ควรประพฤติ
 ปฏิบัตินี้ ผู้ใดปฏิบัติตาม ผู้นั้นย่อมนำชีวิตไปสู่เป้าหมายที่สมบูรณ์ และประสบสุขสันติทั้ง
 ตนเองปรารถนาทุกประการ

ทั้งเบญจศีลและเบญจธรรมนักเรียนได้เรียนละเอียดแล้วในชั้นประถมปีที่ ๕

๓. หลักในการพัฒนาตนเอง ได้แก่ ๕

ผู้ที่ประพฤติตามหลักเบญจศีล เบญจธรรมได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่จะนำตนเองไปสู่ความ
 เจริญ ดังนั้นผู้ที่คิดจะนำตนเองไปสู่ความเจริญได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดที่จะพัฒนาตนเอง
 นั้นเอง คนที่จะพัฒนาตนเองได้จะต้องเป็นคนที่มี

ก. ศรัทธา คือความเชื่อ คือเชื่อว่าถ้าทำแล้วจะดีจึงคิดจะทำ

ข. วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ในการที่จะทำได้ เพราะมีเป้าหมายที่เชื่ออยู่
 แล้วว่าถ้าทำแล้วจะดี จะมีความสุข ก็มีมานะบากบั่นพากเพียรทำไป

ค. สติ คือความระลึกได้ คือระลึกอยู่เสมอว่าตนกำลังทำอะไร และทำแล้วตนเอง
 ได้ประโยชน์อย่างมากเมื่อรู้เช่นนั้นก็จะเป็กำลังใจอย่างสำคัญในการกระทำการ ให้บรรลุเป้า-
 หมายที่วางไว้

ง. สมာธิ คือความตั้งมั่น อยู่ในการกระทำนั้น ๆ ไม่เปลี่ยนแปลง แม้จะมีอุปสรรคมา
 บั่นทอนก็ต้องพยายามฝ่าฟันไปให้ตลอด เพราะเป้าหมายที่คอยอยู่คือความสำเร็จและความสุข

จ. ปัญญา คือความรอบรู้ในแนวทางที่ตนเองกระทำอยู่ ว่าทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ
 ๕ ประการนั้นคือ พละ ๕ หรือกำลัง ๕ อย่างนั่นเอง ซึ่งกำลังก็หมายถึงแรงผลักดันที่จะทำให้เรากระทำการต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ นั่นคือ ปัญญาชอบ คำริชอบ เจริญชอบ ทำการชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบและตั้งใจชอบ เช่นนักเรียนมีเป้าหมายในระยะนี้คือเรียน นักเรียนระลึกได้ว่าเรียนไปเพื่อเป็นรากฐานสำหรับไปประกอบอาชีพเมื่อเติบโตต่อไป จะได้มีอาชีพที่ดีสุจริตและหาเลี้ยงครอบครัวให้มีความสุข ถูกทำนองคลองธรรมของโลก นักเรียนจึงมีความเพียรพยายามเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนตั้งเอาไว้

๔. ทางเสื่อมของชีวิตได้แก่อบายมุข

คนเราจะต้องมีธรรมพละ ๕ มากอยเป็นกำลังสนับสนุน เพราะว่าชีวิตคนนั้นจะมีทั้งแรงฉุด และแรงดึง แรงฉุดก็คือพละ ๕ ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิและปัญญา สิ่งที่ทำให้ชีวิตตกต่ำลงก็คือ อบายมุข ๖ อันได้แก่ความสนุกสนาน ภาพลวงต่าง ๆ ในทางเสื่อมซึ่งจะนำคนเราไปสู่ความฉิบหาย ได้แก่

ก. ตื่นน้ำเมาได้แก่สราเมรัยเมื่อเราดื่มเข้าไปแล้วจะทำให้ขาดสติ เกิดความประมาทซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อมรวมทั้งยาเสพติดต่าง ๆ ด้วย

ข. เทียวกลางคืน การเที่ยวกลางคืนทำให้เกิดเหตุร้ายได้ เช่น อาจจะถูกเข้าใจผิดว่าเป็นหัวขโมย อาจจะถูกคนทำร้าย โดยเฉพาะหญิงสาวมีอันตรายและเสื่อมเสียชื่อเสียงมาก ถ้าหญิงคนใดชอบออกเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืนก็แสดงว่าหญิงคนนั้นเป็นผู้หญิงไม่ดี

ค. เทียวดูการละเล่นต่าง ๆ ทำให้เสียเงินโดยใช่เหตุ และอาจจะเกิดเหตุร้ายได้

ง. เล่นการพนัน ทำให้เสียทรัพย์ และเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อมต่าง ๆ ได้เช่นเมื่อไม่มีเงินจะเล่นก็ต้องไปลักขโมยเขาเป็นต้น

จ. คบคนชั่วเป็นมิตร จะทำให้เราพลอยเสียชื่อเสียงไปด้วย หรือตัวเราอาจจะถูกชักจูงให้ประพฤติชั่วตามไปด้วย

ช. เกียจคร้านการทำงาน จะทำให้เราลำบากในอนาคตเพราะคนเกียจคร้านคือคนที่ไม่มีทรัพย์ เมื่อไม่ทำงานไม่มีทางได้ทรัพย์มาใช้จ่าย จำเป็นต้องใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่เดิมเป็นการล้างผลาญทรัพย์ที่มีอยู่ให้หมดไปด้วย

ดังนั้นอบายมุข ๖ นี้เองที่จะนำคนเราไปในทางเสื่อมและพละห้าจะเป็นคุณ เครื่องชักนำเราไปสู่ความเจริญ ถ้านักเรียนผู้ใดละเว้นจากอบายมุข ๖ และปฏิบัติการทำงานการเรียนด้วย

พละ ๕ แล้วนักเรียนจะประสบความสำเร็จในด้านการงาน และเป็นประชาชนที่จะทำความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติสืบไป

ตอน ๒ บทบาทและหน้าที่ครอบครัว

๑. ความหมายของครอบครัว สภาพ ปัญหา และความต้องการระหว่างพ่อแม่ลูกหลาน ครอบครัว หมายถึง สามัญภรรยา และบุตร แต่อาจจะกินความตลอดไปถึงบุคคลผู้อยู่ร่วมกันในฐานะใดก็ตามด้วย เช่น ในฐานะญาติ หรือในฐานะผู้อยู่อาศัย

การวางรากฐานของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่สุด รากฐานของครอบครัวมิได้อยู่ที่เงินหรือบ้านหลังใหญ่ ๆ หรือรถเก๋งคันโต ๆ แต่รากฐานของครอบครัวจะขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้คือ

ก. ความเข้าใจกันระหว่างคนในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อ แม่ ถ้าครอบครัวใด พ่อ แม่ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันลูกก็จะมีความรู้สึกอบอุ่น และเป็นสุข ในทางตรงข้ามกันถ้า พ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน แล้วใช้ลูกเป็นที่รองรับอารมณ์ลูกก็จะกลายเป็นคนขาดกลัว และอาจจะกลายเป็นโรคประสาทได้ง่าย

ข. การรู้จักหน้าที่ของตน คือทุกคนในครอบครัวทำหน้าที่ของตนไม่บกพร่อง เช่น พ่อบ้านก็ทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและคอยอบรมสั่งสอนลูกและคนที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน แมื่ก็ทำหน้าที่ดูแลบ้านให้น่าอยู่ คอยเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของทุกคน ได้แก่อาหารการกิน ตลอดจนเสื้อผ้า ลูกก็ทำหน้าที่ในด้านช่วยเหลือการงานในบ้าน และตั้งใจเรียนหนังสือไม่ออกไปเที่ยวเตร่

ค. ความขยันหมั่นเพียร คือขยันหาเลี้ยงครอบครัว ในทางที่ชอบ เพื่อสร้างฐานะให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถ้าครอบครัวใด พ่อ แม่ช่วยกันหารายได้ ครอบครัวนั้นก็จะมีฐานะมั่นคงร่ำรวยในเวลาอันรวดเร็ว แต่ถ้าครอบครัวใดหาเงินมาไม่เคยพอใช้เป็นหนี้เป็นสินเขาครอบครัวนั้นก็จะลำบาก และนับวันจะจนลง ความขยันหมั่นเพียรจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งของครอบครัว

ง. การรู้จักประหยัด ถ้าว่าประหยัดหมายถึงการรู้จักใช้จ่าย คือจ่ายในสิ่งที่ควรจ่าย รู้จักนำสิ่งที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงใหม่ให้เกิดประโยชน์ เช่นมีเสื้อผ้าลำตัสมัยก็นำมาแก้ไขให้ทันสมัยหรือการใช้น้ำ ใช้ไฟฟ้าก็ไม่เปิดทิ้งไว้โดยไม่เกิดประโยชน์ ซึ่งการประหยัดนี้มักจะไปไขว้ไขว่กับความตระหนี่ คนตระหนี่คือคนที่ไม่ยอมให้อะไรไคร่ง่าย ๆ อยากแต่จะได้อย่างเดียว ถ้าคนในชาติใดรู้จักประหยัด ชาตินั้นก็จะเจริญในทางเศรษฐกิจ

จ. การเป็นผู้มีศีลธรรมอันดีงาม การเป็นพ่อบ้านแม่บ้านที่มีเมตตากรุณา รู้จักภัย และรู้จักการเสียสละ ครอบครัวใดถ้าทุกคนรู้จักเสียสละครอบครัวนั้นจะมีแต่ความอบอุ่น เพราะทุกคน เมื่อทำผิดแล้วก็รู้ว่าตนเองจะได้รับภัย ลูกที่ทำผิดก็พร้อมที่สารภาพผิดกับ พ่อแม่ถ้าพ่อแม่มีเมตตาต่อลูกไม่ชักนำลูกไปในทางที่ผิด ไม่ส่งเสริมลูกให้ประพฤติดีก เช่น ครอบครัพลูกพ่อแม่ก็ไม่ใคร่ควมูให้ตี ไปต่อว่าครูทำให้ครูไม่อยากจะว่ากล่าวเด็กคนนั้นอีกต่อไป เหล่านี้นั่น

ถ้าครอบครัวใดปฏิบัติตามที่กล่าวมาครอบครัวนั้นก็จะมีความหมายต่อทุกคน ครอบครัวนั้นก็จะอยู่อย่างมีความสุข แต่ถ้าบ้านใดแตกแยกขาดรากฐานทั้ง ๕ ประการที่กล่าวมา ครอบครัวก็จะมีแต่ความร้าวฉาน ถ้าครอบครัวมีแต่ความแตกแยกแล้วชาติก็จะอ่อนแอลง

๒. บทบาทและหน้าที่ของตนเองต่อบุคคลในฐานะพ่อ แม่ ลูก หลาน

ครอบครัวจะเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ได้จะต้องรู้ว่าตนเองมีฐานะและหน้าที่อะไรใน ครอบครัวและกระทำตนตามหน้าที่นั้น ๆ

ก. พ่อ คือผู้เป็นหลัก ผู้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นที่พึ่งทางใจของทุกคน ดังนั้น คนที่จะเป็นพ่อที่สมบูรณ์ จะต้องเป็นคนเข้มแข็ง อดทน ชยัน มีเมตตากรุณา และมองคนอื่นในแง่ดีเสมอ เป็นผู้มองปัญหาด้วยปัญญา

ข. แม่ คือผู้ช่วยพ่อ ต้องคอยเป็นกำลังใจให้พ่อได้ทำงาน และเมื่อพ่อห่อเหี่ยวต่อ การงาน แม่ต้องคอยช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีสติ และคอยดูแลบ้านให้น่าอยู่อาศัย คอย อบรมคุณแลบุตรหลานให้เป็นคนดีอยู่เสมอ

ค. ลูก คือผู้สืบสันดานของพ่อแม่ ลูกควรจะได้รับเลี้ยงดูอย่างดีตามควรแก่ อัตภาพแห่งครอบครัว และลูกก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ และ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ และญาติผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่มีสัมมาคารวะ หลีกเสี่ยง จากการประพฤติดนในทางอบายมุข ๖ ประการที่กล่าวมาแล้วลูกเป็นกำลังใจที่สำคัญของพ่อ แม่อย่างยิ่ง ถ้าลูกเป็นคนดีพ่อแม่ก็มีกำลังใจในการทำงานและสะสมทรัพย์สมบัติไว้ให้ แต่ ถ้าลูกเป็นคนไม่ดี พ่อแม่ก็จะหมดกำลังใจที่จะทำงานการต่าง ๆ เพราะถึงสะสมทรัพย์สมบัติ ไว้ให้ ลูกก็ย่อมล้างผลาญหมดสิ้น ดังนั้นลูกจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ครอบครัวเป็นสุข

ง. หลาน หรือผู้อาศัย ต้องเป็นคนไม่คู้ตาย ดังคำพังเพยที่ว่า “อยู่บ้านท่าน อย่าคู้ตาย บินวับนควายให้ลูกท่านเล่น” ในฐานะที่ตนเป็นผู้มาอาศัยร่วมไม้ साथกับบ้านอื่นอยู่ ต้องรู้จักเจียมตัว ไม่เป็นคนละลาบละล้วง ไม่เป็นคนถือวิสาสะ ไม่เป็นคนมือไว อะไรที่

เจ้าบ้านยังไม่อนุญาตก็ไม่ควรที่จะหยิบฉวยมาโดยพลการ ต้องวางตนให้มีสัมมาคารวะ รู้จัก
เกรงใจผู้ใหญ่

ถ้าทุกคนในครอบครัวหน้าหน้าที่ของตนดี ครอบครัวก็ย่อมเป็นสุขและปลอดภัยจากความ
วิบัติ

๓. ธรรมสำหรับครอบครัว

ก. ความกตัญญูกตเวที

กตัญญูแปลว่าการรู้คุณ คือความเป็นผู้รู้คุณของผู้อื่นที่ทําบุญคุณให้ไม่ว่าจะ
น้อยหรือมากก็ตาม จะต้องไม่ลืมคุณคน

กตเวที แปลว่า เป็นผู้รู้จักทดแทนคุณหรือประกาศคุณ

เพราะฉะนั้นคนที่รู้คุณคนแล้วแทนคุณคน คนชนิดนี้เรียกว่ากตัญญูกตเวที ซึ่งพระพุทธ
เจ้าผู้เป็นบรมครูของพุทธศาสนาได้ตรัสไว้ในโลกนํมบุคคลที่หายากอยู่ ๒ จำพวกคือ

๑. บุคคลชนิดใดเรียกว่า บุพพการี บุพพการีคือ บุคคลผู้มีอริยาศัยเพื่อแผ่ กอปร
ด้วยพรหมวิหารธรรมประจำอยู่ในสันดาน ตั้งหน้ากระทำการคุณแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังตอบ
แทนที่จะพึงได้รับข้างหน้าซึ่งจำแนกโดยกว้างมี ๔ ประเภท คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑
อุปัชฌาย์จารย์ ๑ พระมหากษัตริย์ ๑ บิณฑามารดา ๑

๒. บุคคลชนิดใดเรียกว่ากตัญญูกตเวที คือฝ่ายบุคคลผู้ระลึกถึงเนื่อง ๆ ซึ่งอุปการคุณ
อันท่านบุพพการีนั้นท่านแล้ว ภายหลังหาทางตอบแทนบุญคุณท่าน กุจตั้งใจหาทางใช้หนี้ท่าน
เมื่อรู้คุณท่านเช่นนั้นแล้ว ได้ประกาศเปิดเผยให้คนอื่นรู้คุณประการที่ท่านบุพพการีนั้นท่านแล้ว
แก่ตน ดังนั้นบุคคลใดที่เป็นผู้รู้คุณของบุพพการีและหาทางตอบแทนบุญคุณแก่ท่าน บุค-
คลนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที สามารถจัดคู่เข้ากับบุพพการีดังนี้คือ

๑. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คู่กับ พุทธศาสนิกชน

๒. อุปัชฌาย์จารย์ คู่กับผู้ที่บวชเรียนหรือนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้แสวง
หาความรู้ทั้งปวง

๓. พระมหากษัตริย์ คู่กับราษฎร

๔. บิณฑามารดา คู่กับบุตรธิดา

ดังนั้นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีทุกคนจึงพึงปฏิบัติ เช่นพุทธศาสนิกชนทุกคนจะต้อง พึง
เคารพสักการะต่อพระพุทธองค์ และปฏิบัติตามคำสั่งสอนแห่งท่าน หรือกับครูบาอาจารย์

นักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ต้องปฏิบัติตน ต่อครูบาอาจารย์โดยเชื่อฟังคำสั่งสอน นึกถึงบุญคุณที่ท่านได้อบรมสั่งสอนเราให้เป็นคนดีมีวิชา และเมื่อมีโอกาสก็หาทางตอบแทนบุญคุณท่าน

พระมหากษัตริย์ ราษฎรทุกคน พึงสำนึกว่าที่ตนเองอยู่เย็นเป็นสุขอยู่ได้ก็เพราะพระมหากษัตริย์ปกครองคุ้มครองอยู่ในฐานะที่ตนเองที่ผู้อยู่ใต้ปกครอง ก็ควรจะมีความกตัญญูกตเวทิต์ เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง หรือกฎหมายของบ้านเมือง

บุตรธิดาก็เช่นเดียวกัน บิดามารดาเป็นผู้กำเนิดและให้การเลี้ยงดูจนเติบโต หากบิดามารดาไม่เลี้ยงดูให้เติบโตบุตรธิดาก็ไม่อาจเจริญเติบโตได้ ดังนั้นบุตรธิดาพึงกตัญญูกตเวทิต์ต่อบิดามารดาโดยปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา และเมื่อโตขึ้นหาทางตอบแทนบุญคุณท่าน โดยการเลี้ยงดูท่านเมื่อแก่ชราหรือให้ความอุปการะเมื่อท่านเดือดร้อน

ดังนั้นความกตัญญูกตเวทิต์จึงเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติตาม อย่างยิ่งใน ฐานะ พุทธศาสนิกชน ในฐานะลูกศิษย์ ในฐานะราษฎร และในฐานะบุตรธิดา เพราะทุกคนจะต้องอยู่ในฐานะเหล่านี้ทั้งนั้น เมื่อท่านเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิต์ต่อบุพพการีแล้วท่านย่อมจะมีความสุขใจ จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง

พรหมวิหาร ๔ ธรรมที่จะทำให้ท่านชนะศัตรูของท่านได้ และธรรมที่จะทำให้ท่านได้ชื่อว่าเป็นบุพพการีได้ ก็เพราะท่านมีพรหมวิหาร ๔ อยู่ในจิตใจของท่านนั่นเองได้แก่

ก. เมตตา คือความรักใคร่ บารุณาจะให้เขาเป็นสุข เช่น พระพุทธเจ้าท่านมีเมตตาต่อชาวโลกท่านพยายามจาริกไปสั่งสอนชาวโลกให้เข้าใจในพระธรรม คือคำสั่งสอนของท่าน โดยไม่คำนึงถึงความยากลำบาก และโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนจากการกระทำเช่นนี้ จึงเรียกว่าทำโดยมีเมตตา

ข. กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ได้แก่การที่เห็นคนอื่นเขาลำบาก ไม่มีงานทำเรามีช่องทางที่สุจริตก็แนะนำเขา ทำให้เขาได้งานทำ มีอาชีพเลี้ยงตนในทางที่ชอบ การกระทำนี้เรียกว่ากรุณาเพื่อช่วยคนอื่นให้พ้นทุกข์

ค. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หมายถึงการที่เห็นใครได้ดีมีความสุข เราก็พลอยยินดีในความสุชนนั้น ๆ ไม่อิจฉาริษยา ไม่ให้ร้ายแก่เขาซึ่งเมื่อเรามีจิตใจเช่นนี้เราก็มีความสุข

ง. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ คือเมื่อเราไม่สามารถที่จะช่วยเหลือคนอื่นที่เขา กำลังมีทุกข์ให้พ้นทุกข์ได้ หรือการที่เราได้ช่วยเหลือคนอื่นเข้ามาแล้วเขาไม่นึกถึงบุญคุณเรา หรืออาจจะพุดจาให้ร้ายเราในบางโอกาส เราควรจะมีอุเบกขา

ในจิตใจ ไม่ทรนทรายที่จะต้องแก่แก่เพราะความคิดเช่นนั้นเป็นความทุกข์ ถ้าสามารถวาง
เฉยได้คนก็ร้ายต่อเราก็จะมีความละเอียด หรือถ้าเราช่วยเพื่อนที่เดือดร้อนไม่ได้เราวางเฉย
เสียอย่าไปซ้ำเติมเขา หรือตากดางเขาให้ไต่อาลัยยิ่งขึ้น เหล่านี้เป็นต้น

ดังนั้นผู้เป็นพ่อบ้านแม่เรือนผู้เป็นสมาชิกของครอบครัวทุกคนถ้ามีธรรมทั้งสองบทยู่
ในจิตใจ ผู้ประพฤติธรรมย่อมชนะอธรรม ความทุกข์ต่าง ๆ ก็พลอยหายไปสิ้น และจะ
กลายเป็นกำลังที่มีประสิทธิภาพนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตนเอง ครอบครัวและชาติบ้าน
เมือง

ตอน ๓ บทบาทและหน้าที่ต่อเพื่อน

๑. ความหมายของคำว่า “เพื่อน”^๑

มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐ เพราะเหตุว่ามนุษย์เหนือกว่าสัตว์ในด้านสติปัญญา
ความรู้สึกนึกคิด จึงมีความสามารถที่จะทำอะไรได้สารพัดอย่าง มนุษย์มีประเพณี มีคุณธรรม
รู้จักการเคารพการawe รู้จักหน้าที่รับผิดชอบของความเป็นมนุษย์ มนุษย์จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้
เลิศกว่าสัตว์ สติปัญญาของมนุษย์สูงกว่าสัตว์มาก จึงสามารถสร้างสิ่งให้ความสุขสบายและ
ขยายแพร่พันธุ์ได้กว้างขวาง

ดังนั้นมนุษย์จึงต้องรวมตัวกันเป็นชุมชน และสังคมกันอยู่ในหมู่ในพวก มนุษย์จะ
อยู่โดดเดี่ยวคนเดียวไม่ได้ การที่มนุษย์นำสังคมผูกพันต่อกันนั้นทำให้เกิดคำว่า “เพื่อน”
เพื่อนคือ บุคคลที่เราสังคมด้วย ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ

ก. เพื่อนสนิท หมายถึงบุคคลผู้ซึ่งเราสนิทสนมไว้ใจ สามารถเล่าอะไรสู่กันฟังได้
มีอะไรก็แบ่งปันกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน และอาจจะตายแทนกันได้

ข. เพื่อนไม่สนิท หมายถึงบุคคลผู้ซึ่งเราสัมพันธ์พบปะทักทายกันอย่างสุจริตใจ ซึ่ง
อาจจะหมายถึงเพื่อนที่เรียนร่วมชั้นกันมา หรือเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน เมื่อเจอกัน
ก็จะยิ้มทักทายกันฉันทันทีกันรู้จัก

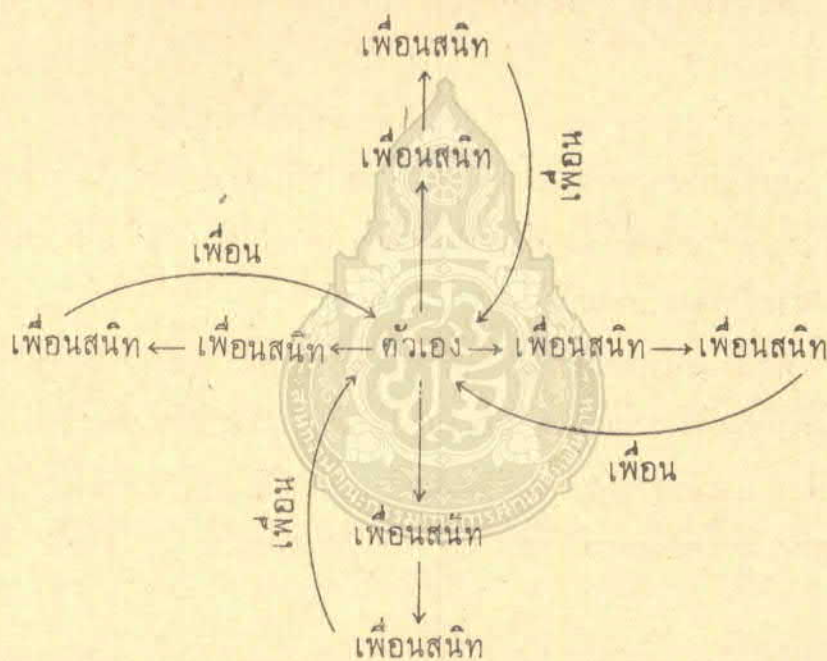
ในการดำรงชีวิตอยู่นั้นจะขาดเพื่อนไม่ได้ การมีเพื่อน ความเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันด้วย
ความสุจริตใจย่อมเป็นผลส่งให้ชีวิตก้าวไปข้างหน้า ฉะนั้นเราทุกคนควรรู้จักคบเพื่อน และ
เลือกคบเพื่อนที่จะทำให้เกิดความสุขแก่ตัวเราเอง ดังคำพังเพยที่ว่าไว้ว่า

“คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล”

๑. วิสันต์ บัณฑิตวงศ์ ศิลปการผูกมิตรและสร้างอนาคต หน้า ๑-๑๐ สำนักงานหอสมุดกลาง ๐๕

๒. โครงสร้างในสังคมเพื่อน

ทั้งที่ไต่กล่าวมาแล้วว่ามนุษย์มีสติปัญญา มีความรู้สึกนึกคิดมีความสามารถมีขนบธรรมเนียมประเพณี และมีคุณธรรม มนุษย์จึงมีโครงสร้างในสังคมที่สลับซับซ้อน มนุษย์บางคนเอาความฉลาดแห่งตนมาบวกเข้ากับจารีตประเพณีแล้วเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ๆ มนุษย์ประเภทนี้มีมากในสังคม ถ้ารู้จักสังเกตให้ดีและอาศัยความฉลาดรู้ทันคนเราจะไม่ถูกเขารังแก เบียดเบียนได้ง่าย ๆ ทั้งนี้ในแวดวงของเพื่อนฝูงย่อมมีแต่ความสุจริตใจต่อกัน คอยเกื้อกูลกัน ตัวเราเองต้องเป็นผู้ปฏิบัติก่อนการคบเพื่อนจึงอาจคบได้ดังนี้

การคบเพื่อนอาจแบ่งได้ดังนี้

๑. เพื่อนร่วมงาน ได้แก่เพื่อนที่อยู่ในที่ทำงานเดียวกันกับเรา หรือเพื่อนเรียนร่วมชั้นกันมากับเรา ซึ่งอาจจะมีทั้งเพื่อนสนิท และเพื่อนที่ไม่สนิท

๒. เพื่อนบ้าน ได้แก่เพื่อนที่อยู่ใกล้บ้านเราอาจจะเป็นบ้านเรือนติดกัน หรือคนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน

จากโครงสร้างข้างบนเราอาจจะมีเพื่อนสนิทหลายคน และเพื่อนสนิทของเราก็จะมีเพื่อนสนิทของเขาเอง แล้วเพื่อนเหล่านั้นอาจจะกลายมาเป็นเพื่อนของเราหรือเพื่อนสนิทของเราอีกก็ได้ แต่คำว่าเพื่อนจะสนิท หรือไม่สนิทนั้นขึ้นอยู่กับความใกล้ชิด ความจริงใจ และความ

ปรารถนาดี ซึ่งมีต่อกันและกัน ดังที่กล่าวแล้วว่าสังคมของโลกเป็นสังคมที่สลับซับซ้อนเป็นสังคมที่เอาจัดเอาเปรียบกัน ดังนั้นถ้าใครก็ตามมีเพื่อนมาก รู้หลักการผูกน้ำใจเพื่อนไว้ดี ผู้นั้นก็จะพ้นจากความสลับซับซ้อน ความเอาเปรียบของคนอื่น ๆ ไปได้ แต่ถ้าใคร ไม่มีเพื่อนหรือไม่รู้จักเลือกคบเพื่อน คนนั้นย่อมอยู่ลำบาก

๓. ลักษณะของเพื่อนที่ดีและไม่ดี

เพื่อนที่ดีคือเพื่อนที่จะชักนำเราไปสู่ความสุขความก้าวหน้า ซึ่งมีลักษณะที่พึงสังเกตได้ดังนี้คือ

ก. เพื่อนอุปการะ ได้แก่ผู้ที่คอยช่วยเหลือป้องกันภัยพิบัติต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น เพราะเราประมาทเลินเล่อ

ข. เพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข ได้แก่เพื่อนที่มีอะไรก็มาเล่าสู่กันฟัง ปรับทุกข์ปรับร้อนกัน และเมื่อเพื่อนพูดอะไรให้ฟังแล้วก็เก็บไว้เป็นความลับ ไม่นำไปเล่าต่อหรือประจาน ถ้าเพื่อนมีความทุกข์ก็พลอยเป็นทุกข์ช่วยหาทางแก้ไข แม้ว่าถ้าถึงแก่ต้องผจญกับความลำบากถึงชีวิตก็อาจสละแทนกันได้

ค. เพื่อนแนะนำประโยชน์ ได้แก่เพื่อนที่คอยชักนำให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีอะไรแปลก ๆ ใหม่ที่เพื่อนยังไม่รู้ก็นำมาเล่าสู่กันฟัง และมีอะไรที่จะทำให้เพื่อนได้ประโยชน์ก็นำมาเล่าสู่กันฟัง และมีอะไรที่จะทำให้เพื่อนได้ประโยชน์ก็รีบแนะนำให้เพื่อนได้ประโยชน์ และสุดท้ายเพื่อนชนิดนี้ต้องแนะนำเพื่อนในทางที่มีศีลธรรมจรรยา ไม่ใช่แนะนำเพื่อนให้โกงคนอื่น

ง. เพื่อนมีความรักใคร่ ได้แก่เพื่อนประเภทสุขสุขด้วยกัน พอมีความทุกข์ก็ทุกข์ด้วย ใครว่าเพื่อนก็เคียงแขนแต่พอใครสรรเสริญเพื่อน เพื่อนก็รีบรับรองสรรเสริญต่อ แต่อย่าให้เกิดความเป็นจริงเพราะจะเป็นทางนำไปสู่การสร้างศัตรูได้

มนุษย์เราย่อมมีทั้งคนดีและคนชั่ว เพราะถ้าไม่มีคนชั่วไว้เปรียบเทียบความดีก็ไม้อาจจะปรากฏขึ้นมาได้ ดังนั้นเมื่อเราต้องสมาคมกับคนทั่วไป ต้องรู้จักสังเกตว่าคนชนิดใดที่จะได้ชื่อว่าคนชั่ว หรือคนพาล ซึ่งถ้าเราคบหาสมาคมด้วยแล้วจะชักนำเราไปสู่ความเสื่อม คนประเภทนี้มีข้อสังเกตได้ง่าย ๆ คือ

ก. นักเลงผู้หญิง คือผู้ที่มีแว่มาอยู่แต่เรื่องผู้หญิง ซึ่งจะหมายถึงผู้หญิงธรรมดา หรือผู้หญิงโสเภณีก็ถือว่าไม่ดีทั้งสิ้น เพราะไม่รู้กาลเทศะ เป็นคนที่มัวเมาในกามคุณ

ข. นักเลงสุรา คือชอบดื่มสุราอย่างหาญรุ่มหามคำ จนไม่รู้จักประกอบอาชีพ
เลี้ยงตน

ค. นักเลงการพนัน คือชอบการพนันขึ้นต่อทุกประเภท เพราะคนเล่นการพนัน
นี้ไม่เคยปรากฏว่ามีใครเจริญร่ำรวยจากการพนัน

ง. ชอบคบคนชั่วเป็นมิตร ได้แก่ชอบคนพวกที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง ๓ ประเภท
ชอบมั่วสุมด้วยคนที่ชอบคบคนประเภทใดก็ย่อมจะมีนิสัยดังเช่นคนประเภทนั้น ๆ

นักเรียนจึงพึงสังเกตว่าเพื่อนที่เราคบนั้นเป็นคนชั่วหรือไม่ เพื่อนชั่วหรือเพื่อน
เที่ยมนั้นมีข้อควรสังเกตได้ง่าย ๆ คือ

ก. เพื่อนปกปิดเพื่อนสนิทมักได้ ให้ของกันอื่นนิดเดียว แต่อยากได้ของกัน
อื่นมาก ๆ

ข. เพื่อนดีแต่พูด เอาแต่พูด แต่พอถึงเวลาจริง ๆ ก็ไม่ปฏิบัติตามที่พูดไว้

ค. เพื่อนหัวประจบ คือเพื่อนสนิทที่คอยสอพลอทั้ง ๆ ที่เราทำไม่ถูกก็ว่าดีว่างาม

ง. เพื่อนชักชวนไปในทางฉิบหาย คือเพื่อนที่ชอบชวนเล่นการพนัน ชอบเที่ยว
กลางคืน ชวนทดลองยาเสพติด ชวนหนีโรงเรียน ชวนประพฤติผิดระเบียบวินัย

ดังนั้นนักเรียนจะคบเพื่อน จึงควร พิจารณาในการที่จะเลือกคนที่เราจะ คบหา
สมาคมด้วยให้ดี

๔. หลักในการคบเพื่อน และวิธีปฏิบัติต่อเพื่อน ได้แก่ สาราณียธรรม

สาราณียธรรม คือธรรมอันเป็นไปเพื่อความระลึกถึงกันและกัน มีดังนี้คือ

๑. เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา คือการช่วยเหลือเพื่อนฝูงในทางกำลัง
กาย ได้แก่ช่วยงานบ้านเพื่อนเมื่อเพื่อนมีงาน ช่วยดูแลเมื่อเพื่อนเจ็บป่วย

๒. เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา คือการพูดจาด้วยถ้อยคำอันไพเราะ
อ่อนหวาน มีอะไรที่เพื่อนทำไม่ถูกคอยช่วยเหลือตักเตือนเพื่อน โดยไม่ให้เพื่อนได้รับความ
อายหรือเสียใจ

๓. เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือการที่มีจิตเมตตาหวังดีต่อเพื่อนทั้ง
ต่อหน้าและลับหลัง คืหาทางช่วยแนะนำประโยชน์ให้เกิดแก่เพื่อน

๔. แบ่งปันลาภผลที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรม คือมีอะไรก็แบ่งปันกัน ไม่ว่า
ของนั้นจะเล็กน้อยมีมูลค่าหรือไม่เพราะแสดงออกซึ่งน้ำใจที่ระลึกถึงกันและกันอยู่เสมอ

๕. วิชาศิลปะวิเศษที่เสมอกันกับเพื่อนคือมีศีลธรรมจรยาประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม
ต่อกันและกันไม่กระทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจและอับอายในสังคม

๖. มีความเห็นร่วมกันกับเพื่อนคนอื่น ๆ ไม่วิวาท ไม่ถือความคิดเห็นของตน
เป็นใหญ่ เคารพในสิทธิและเชื่อในความสามารถของคนอื่น

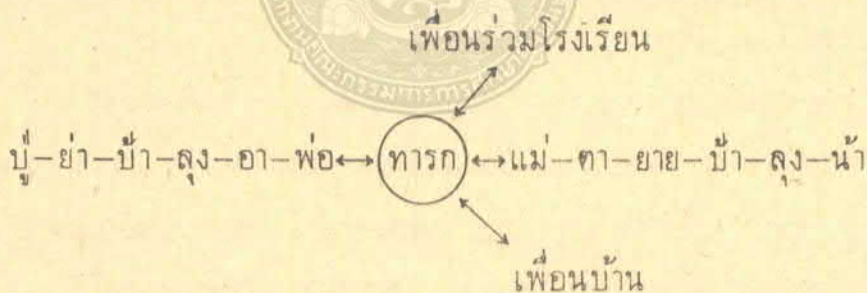
ถ้าเพื่อนผู้ใดประพฤติต่อเพื่อนได้เช่นนี้ ย่อมสามารถผูกพันน้ำใจเพื่อนไว้ได้ และ
ผู้นั้นก็จะประสบสุขและมีความอบอุ่นใจไม่ว่าเหวในการดำรงชีวิต

ตอน ๔ บทบาทและหน้าที่ของชุมชน

๑. ความหมายและระบบชุมชน

มนุษย์เราต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดเวลา และมีการพึ่งพาอาศัยให้ประโยชน์แก่กันและ
กัน ซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันเป็นระบบแห่งความสัมพันธ์ทางสังคม

มนุษย์เป็นสัตว์เลื้อยคืบประเภทเลี้ยงลูกด้วยนม ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดานั้นเมื่อคลอด
ออกมาแล้วจะต้องอาศัยนมของแม่เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตเพราะฉะนั้นแม่และทารกจะแยกจาก
กันได้ยากมาก แต่ผู้เลี้ยงดูทารกนั้นหาใช่แม่แต่ผู้เดียวไม่ เพราะทารกมีไ้ต้องการแต่เพียงนม
แม่ แต่ทารกยังต้องการสิ่งอื่น ๆ ที่จะทำให้ชีวิตรอดปลอดภัย และเติบโตใหญ่โตสมบูรณ์ พ่อจึง
เป็นส่วนสร้างเสริมความสมบูรณ์นี้ ทั้งนั้นสภาพของทารกจึงอาจอยู่ในสิ่งแวดล้อมทั้งนั้น

เมื่อทารกเกิดมาจึงอยู่ท่ามกลางญาติพี่น้อง ซึ่งเขาเหล่านั้นต่างก็มีครอบครัวของตนเอง
ความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างญาติก็จะขยายออกไปอีก การขยายความสัมพันธ์จะมีมากยิ่งขึ้น
เมื่อทารกเติบโตออกไปพบปะกับเพื่อนบ้าน และโตอีกหน่อยถึงเวลาเรียนหนังสือก็จะออกไป
พบปะกับเพื่อนร่วมเรียนหนังสือ การสัมพันธ์ทางสังคมจึงกว้างขวาง และเมื่อเติบโตขึ้นก็จะ
กลายเป็นการสังคมในสถานที่ทำงานประกอบอาชีพของกันยังบุคคลไ้ย้ายโรงเรียนบ่อย ย้าย
บ้านบ่อย ย้ายที่ทำงานบ่อย บุคคลนั้นก็ยังรู้จักคนมากขึ้นการสังสรรค์พบปะก็ยิ่งมีมากขึ้น การ
ขยายความสัมพันธ์ต่อกันและกันนั้นเองจะทำให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น เพื่อสร้างความอบอุ่นใจให้

เกิดแก่กันและกัน ค้ำครองซึ่งกันและกัน และป้องกันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมกันการรวมกันเพื่อจุดมุ่งหมายนี้ เราจึงเรียกว่าชุมชน

ชุมชน คืออะไร ชุมชนคือสังคมที่แผ่กว้างออกไปจากครอบครัวซึ่งหมายถึงหมู่บ้านหรือท้องถิ่น ซึ่งมีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน มีส่วนร่วมกันในการใช้ การทะนุบำรุงรักษา สิ่งซึ่งเป็นสาธารณูปการ สาธารณูปโภคต่าง ๆ และมีส่วนร่วมกันป้องกันเหตุร้ายและสร้างสันติธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง

๒. สภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชน

เนื่องจากคนเราจะอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ แต่เมื่อมารวมกันอยู่แล้วย่อมมีปัญหาเพราะมนุษย์เป็นผู้มีมันสมอง มีความคิดเห็นของตัวเอง มีความต้องการที่แตกต่างกัน มีสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน แต่พอสรุปได้ว่า ปัญหาต่าง ๆ นั้นมาจากความต้องการของชุมชนร่วมกันดังนี้คือ

ก. ความต้องการทางด้านปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค

ทุกชุมชนต้องการให้มีอาหารบริบูรณ์ มีแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สมบูรณ์ ตลาดที่ใช้เป็นที่แลกเปลี่ยนสินค้า มีเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมสวยงามให้ความอบอุ่นเพียงพอับความต้องการของร่างกาย ต้องการที่อยู่อาศัยที่พอควรแก่อัตภาพ มีโรงพยาบาลที่จะรักษายามเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งถ้าขาดแหล่งเหล่านี้จะนำไปสู่ปัญหาของชุมชนทั้งสิ้น

ข. ความต้องการด้านสถานพักผ่อนหย่อนใจ ชุมชนทุกชุมชนจะต้องการที่ที่มีอากาศดี ห่างไกลจากโรงงาน แหล่งน้ำและแหล่งอากาศเป็นพิษ เด็กจะต้องการสนามเด็กเล่น และผู้ใหญ่จะต้องการที่เดินเล่นพักผ่อนคลายอารมณ์ ดังนั้นผู้บริหารชุมชนจะต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนชั้นนี้ และจัดบริการให้ดีที่สุด

ค. ความต้องการทางด้านความปลอดภัยในทรัพย์สินและร่างกาย อันอาจเกิดจากโจรผู้ร้าย การปล้นทรัพย์ การถูกทำร้ายร่างกาย หรือการเกิดไฟไหม้เหล่านี้เป็นต้น

ง. ความต้องการในด้านการคมนาคมขนส่ง เพราะเมื่อชุมชนเกิดขึ้นก็ย่อมมีการติดต่อ การคบหาสมาคม การขนส่งผลิตผลเพื่อนำไปจำหน่ายก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

จ. ความต้องการให้ชุมชนมีระเบียบ ซึ่งจะต้องมีกฎข้อบังคับออกมาให้คนในชุมชนปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้น สังคมใดที่ไม่มีความยุติธรรมคนฉลาดโกงคนโง่ และคนรวยเอาเปรียบคนจน สังคมนั้นจะเกิดข้อขัดแย้งและเป็นผลที่ก่อ

ให้เกิดการแตกแยก ไม่มีความสามัคคีปรองดอง ดังนั้นกฎหมายระเบียบข้อบังคับจึงจำเป็นต้องบัญญัติขึ้นไว้เป็นแม่บท เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ทุกคน

ปัญหาในชุมชนย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ถ้าชุมชนใดคนในชุมชนร่วมกันแก้ไข้ปัญหาโดยปฏิบัติตามหน้าที่ตนเองอย่างเคร่งครัด ชุมชนนั้นก็จะเจริญรุ่งเรือง แต่ถ้าชุมชนใดแก้ไข้ปัญหาเหล่านั้นไม่ได้ ชุมชนนั้นจะมีความเสื่อม

๓. บทบาทและหน้าที่ของตนเองต่อชุมชน

ชุมชนที่เราอาศัยอยู่จะดีหรือไม่ จะเจริญหรือไม่ขึ้นอยู่กับคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ถ้าคนที่อยู่ในชุมชนเป็นผู้ที่รู้จักหน้าที่ของตน และทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง ชุมชนนั้นก็จะเจริญรุ่งเรืองได้ง่าย แต่ถ้าคนในชุมชนไม่กระทำหน้าที่ของตน ผ่าฝืนกฎและระเบียบของชุมชน ชุมชนก็จะไม่เจริญรุ่งเรือง

ท่านเป็นผู้หนึ่งที่อาศัยอยู่ในชุมชน ท่านจึงต้องมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อชุมชนของท่าน เพื่อพัฒนาชุมชนท่านให้เจริญรุ่งเรืองซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติด้วย หน้าที่ของท่านจึงมีดังนี้คือ

ก. ทุกคนในชุมชนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของชุมชนที่วางเอาไว้ ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนกฎจะมีการจับกุมนำมาลงโทษเพื่อไม่ให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่าง

ข. ทุกคนเมื่อมีรายได้แล้วจะต้องเสียภาษีบำรุงชุมชนเพราะเงินภาษีเหล่านั้น ผู้บริหารชุมชนจะนำมาสร้าง ตลาด ถนน โรงพยาบาล ไฟฟ้า น้ำประปา ที่ระบายน้ำ คูคลองต่าง ๆ ตลอดจนสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่าง ๆ ถ้าหากราษฎรที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่ช่วยกันเสียภาษี ชุมชนนั้นก็ยากจนไม่สามารถที่จะสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นได้ ชุมชนก็จะไม่เจริญเพราะไม่มีเงินมาพัฒนา

ค. ทุกคนต้องช่วยกันรักษาทรัพย์สมบัติของชุมชน เช่น ตลาด โรงพยาบาล สวนสาธารณะ ถนน หลอดไฟฟ้าตามถนน สายไฟฟ้า ฝายกั้นที่ระบายน้ำ ท่อน้ำประปา ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นเงินของทุกคน ที่เก็บมาในรูปของภาษี แล้วนำออกมาใช้จัดสร้าง และซื้อสิ่งเหล่านั้นมาให้แก่ประชาชน ถ้าหากทุก ๆ คนในชุมชนไม่รู้จักช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สมบัติของชุมชนแล้ว ชุมชนก็ต้องจัดหาซื้อใหม่ ทำให้สิ้นเปลืองและไม่นานชุมชนก็จะไม่มีสิ่งเหล่านั้นเพราะชุมชนไม่มีเงินที่จะใช้อีกต่อไปแล้ว

ง. ทุกคนในชุมชนจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรมอันดีงาม ชุมชนใดก็ตามถ้าคนในชุมชนเป็นผู้มีศีลธรรมดี ปราศจากซึ่งความกิดที่ชั่วร้าย มีน้ำใจที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นแล้วชุมชน

นั้นจะเต็มไปด้วยสันติสุข แต่ถ้าชุมชนใดมีแต่การแก่งแย่ง มีแต่ความโลภ เห็นแก่ตัว และมีแต่อบายมุขอันได้แก่ บ่อนการพนัน ช้องโสเภณี สถานค้ายาเสพติด ฯลฯ ชุมชนนั้นก็นับวันจะเสื่อมลง และในที่สุดก็ล่มจม และถูกชาติอื่นยึดครองได้ง่าย

จ. ทุกคนต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด เช่นเป็นเด็กก็ต้องตั้งใจเรียนหนังสือ ตำรวจก็ต้องรักษากฎหมาย ครูต้องสอนนักเรียน ข้าราชการต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน เป็นผู้รับใช้ประชาชนที่ดี พ่อค้าประกอบการค้าโดยสุจริต เช่น ไม่นำของอื่น ๆ มาปะปนในสินค้าที่ตนผลิต ไม่โกงตาชั่ง ไม่ค้ากำไรเกินควร ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

ฉ. ทุกคนต้องช่วยกันป้องกันเหตุร้ายอันจะเกิดในชุมชน เช่น ช่วยกันทำลายแหล่งมั่วสุมทางการพนัน ค้ายาเสพติด ลักพาตัวเรียกค่าไถ่ ช้องโจร ตลอดจนไปจนถึงสถานที่สะสมกำลังคนและกำลังอาวุธ ซึ่งจะนำมาทำลายประเทศชาติของเรา หรือเป็นชนวนทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งแตกความสามัคคี ถ้าใครรู้ว่าจะมีเหตุใด ๆ เกิดขึ้นควรจะรีบแจ้งให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบและหาทางป้องกันและทำลายให้หมดไปเพื่อความคงอยู่ของสถาบัน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ถ้าทุกคนในชุมชนสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ชุมชนก็จะมั่นคงสืบไปทั่วทั้งนครทำหน้าที่ของท่านให้ดีที่สุด

๔. คุณธรรมสำหรับชุมชน ชุมชนทุกชุมชนจะอยู่รอดได้ก็ต้องอาศัยคนในชุมชนนั้น ๆ ว่ามีธรรมประจำตน ธรรมของชุมชนได้แก่

ก. การเสียสละ การเสียสละนี้มี ๓ ทางคือ

๑. เสียสละกำลังทรัพย์ คือเมื่อมีเงินก็เสียสละทรัพย์ของตนบำรุงชุมชนไปเช่น เสียภาษี มอบเงินเป็นการกุศล เป็นต้น

๒. เสียสละกำลังกาย ได้แก่ อุทิศแรงกายในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น ขุดลอกคูคลอง ทำถนน ทำสะพาน ทำความสะอาดวัด บูรณะซ่อมแซมวัด เป็นต้น

๓. เสียสละอารมณ์ ไม่พยายามก่อเรื่องวุ่นวายในชุมชน ได้แก่การอดทนที่จะเสียประโยชน์ส่วนตนเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมไว้ เมื่อเกิดการกระทบกระทั่งกันทางอารมณ์ก็ระงับไว้ ไม่นำไปสู่การแตกแยกต่าง ๆ

ข. เป็นผู้วินัย ซึ่งมี ๒ ประการได้แก่

๑. ผู้มีวินัยในตนเอง ชอบความเป็นระเบียบ ความสะอาด มีกฎเกณฑ์ที่ตนปฏิบัติเช่น ฝึกหัดตนให้เป็นคนขยันหมั่นเพียร มีความละเอียดที่จะเอาเปรียบคนอื่น มีความเคารพในตนเอง และเคารพในความสามารถของบุคคลอื่น มองผู้อื่นในแง่ดี

๒. เป็นผู้ปฏิบัติตามวินัยของส่วนรวมอย่างเคร่งครัด เช่น เคารพกฎหมาย บ้านเมือง ไม่ฝ่าฝืนกฎจราจร ร่วมมือกับทางราชการกำจัดผู้ประพฤติดีกกฎหมาย สอดส่องดูแลข้าราชการที่ชั่วร้ายเอาเปรียบส่วนรวม และกำจัดบุคคลประเภทนี้ให้หมดไปจากสังคมของชุมชนที่ตนอยู่

ค. มีความรับผิดชอบต่อสังคม คือรักชุมชนของตนและหาทางป้องกันสังคมที่ตนอาศัยสังสรรค์อยู่นั้น ปลอดภัยจากความชั่วร้ายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วอันได้แก่อบายมุขทั้งปวง อย่าพูดว่าสังคมนี้มีใครเราแต่เพียงผู้เดียวหรืออย่าบ่งความรับผิดชอบไปเช่น เห็นผู้อื่นกระทำความผิดเรากลับเฉยเมยอย่างชนิดที่ว่าธุระไม่ใช่ เพราะการกระทำเช่นนั้นถือว่าเป็นผู้ไม่ยอมรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ถ้าคนในสังคมไม่ร่วมกันรับผิดชอบชุมชนก็ถึงแก่ความเสื่อมสลายได้

ดังนั้นชุมชนจะดีหรือเลว เจริญหรือเสื่อมจึงต้องขึ้นอยู่กับคนในชุมชนนั้น ๆ เป็นสิ่งสำคัญกว่าส่วนประกอบอื่นที่เกิดจากธรรมชาติเช่น ทรัพยากร สภาพแวดล้อม เหล่านี้เป็นต้น

๓. หน่วยศาสนา

๑. สภาพ ปัญหา ความต้องการของการดำรงส่งเสริมสถาบันศาสนา

ศาสนาเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อความเจริญในทางจิตใจของคนในสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศไทยเราถือว่าศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันที่สำคัญที่สุด ที่ทุกคนควรช่วยกันธำรงรักษาไว้เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ สถาบันที่สำคัญเหล่านี้ได้แก่ ชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ สัญลักษณ์ของประเทศคือธงไตรรงค์ซึ่งเป็นธงชาติ ประกอบด้วย ๓ สี แต่ละสีมีความหมายแทนสถาบันที่สำคัญ คือ สีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงศาสนา สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ ในวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน ศาสนาได้เข้าไปมีส่วนอยู่ตั้งแต่แรกเกิด การอบรมเลี้ยงดู การดำเนินชีวิต และแนวความคิดในทางสร้างสรรค์ต่าง ๆ ศาสนาจึงเข้าไปมีส่วนอยู่ในวัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าของคนไทยอย่างมาก จึงเป็นเรื่องที่คนไทยทุกคนควรตระหนักและพยายามหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอยู่เสมอ ในการศึกษาเรื่องของศาสนาเพื่อให้เข้าใจโดยลึกซึ้ง ควรจะศึกษาตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ศาสนาคืออะไร ?
- สถาบันศาสนาคืออะไร ?
- ปัจจุบันนี้สถาบันศาสนามีสภาพเป็นอย่างไร ? และมีปัญหาอะไรบ้าง ?
- ทำไมจึงต้องธำรงส่งเสริมสถาบันศาสนา ? และจะมีวิธีการธำรงส่งเสริมอย่างไร ?

ศาสนาคืออะไร ?

“ศาสนา” แปลว่า คำสั่งสอน แยกออกไปอีกเป็น คำสั่ง และคำสอน คำสั่ง หมายถึง ข้อห้ามมิให้ทำความชั่ว ความผิดพลาดเสียหายต่าง ๆ หรือคำสั่งให้งดเว้นไม่ทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ ส่วนคำสอนหมายถึงข้อแนะนำให้ทำความดี ให้รู้จักคิดรู้จักพิจารณาที่จะละเว้นความชั่ว และประพฤติความดี คือความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีและความมีเหตุผลของตนเอง ให้ชำระจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์ไม่เบียดเบียนกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อย และเพื่อให้ทุกคนดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรมความดี อย่างสงบ มีความจิตใจเบิกบานผ่องใส และปัญญาที่รู้เข้าใจความจริง สามารถบรรเทาความทุกข์ให้เบาบางลงตามลำดับ จนหลุดพ้นจากความทุกข์ในที่สุด

ศาสนาจะสมบูรณ์ได้ จะต้องมียอดประกอบครบ ๓ อย่างและเป็นไปตามขั้นตอน คือ เล่าเรียนศึกษา นำไปปฏิบัติ และเห็นผลบังเกิด เช่น ทานเป็นคำสอนอย่างหนึ่งของศาสนา เรียนรู้จนเข้าใจว่าทานคือการให้การเสียสละแบ่งปัน ไปเป็นขั้นที่หนึ่ง บริจาคทาน ถือว่าการ

ให้เท่ากับปฏิบัติเป็นขั้นที่สอง การให้^๕นั้นบำบัดความขัดสนขาดแคลนของผู้รับ และทำให้ผู้ให้
จิตใจสดชื่นสบาย ไม่มีความโลภ เป็น^๕ขั้นที่สาม ต้องครบทั้งสามขั้นตอนดังนี้จึงจะเป็นศาสนา
ที่สมบูรณ์

สถาบันศาสนาคืออะไร ?

ศาสนา เป็นเรื่องของจิตใจ การที่คนทั้งหลายจะท^๕เว้นจากความชั่ว และประพฤติก
ความดีตามคำสั่งสอนของศาสนา ก็อยู่ที่จิตใจ ก็มีศรัทธา เชื่อว่าตนจะได้รับผลดีผลร้ายแห่ง
ความประพฤติดีประพฤติชั่วของตน เพราะอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ล้นพ้นกาลอย่างใดอย่างหนึ่งจึง
ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนานี้^๕ บ้าง หรือมีปัญญา รู้จักเหตุผล รู้จักผิดชอบชั่วดี
สามารถบังคับควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนโดยสมัครใจบ้าง ทั้งศรัทธาและปัญญา
เป็นเรื่องของจิตใจ อยู่ภายในจิตใจ จิตใจเป็นนามธรรม ตัวศาสนาแท้ๆ ก็เป็นนามธรรม
อยู่ภายในจิตใจ มองไม่เห็น ต้องอาศัยการกระทำความประพฤติของคนบ้าง สิ่งที่มีรูปร่าง
อื่นๆ บ้าง เป็นที่ตั้งและเป็นช่องทาง จึงจะปรากฏตัวออกมา และดำรงคงอยู่ตลอดจนเจริญ
แพร่หลายออกไปได้ สิ่ง^๕ที่ก่อตั้งหรือสร้างขึ้น เพื่อเป็นที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศาสนา
เพื่อดำเนินงานทางศาสนา เพื่อดำรงรักษาสืบต่อ และเผยแผ่ศาสนานี้^๕ก็ดี ข้อปฏิบัติต่างๆ
ที่ประพฤติต่อกันมาจนลงตัวเป็นหลักเป็นแบบแผนในทางศาสนานี้^๕ก็ดี เรียกว่าสถาบันศาสนา
สถาบันศาสนานี้^๕ย่อมประกอบด้วยหลักคำสอนที่เชื่อถือและถ่ายทอดต่อๆ กันมา คณะนักบวช
เช่นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ศาสนาวัตถุ คือวัดและสิ่งที่อยู่ในวัด หรือเกี่ยวข้องกับพระ
ศาสนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น และศาสนพิธีต่างๆ

ปัจจุบันนี้สถาบันศาสนามีสภาพและปัญหาอย่างไร

ปัจจุบัน ประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธ
ศาสนา นอกจากนั้นก็นับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และลัทธิศาสนาอื่นๆ

สถาบันของศาสนาจึงมีปรากฏอยู่ตามหมู่บ้าน ตำบล ทั่วทั้งประเทศ เช่น วัด โบสถ์
วิหาร และวัดที่มีพระภิกษุสงฆ์สามเณร หรือในท้องถิ่นที่นับถือศาสนาอิสลาม ก็จะมี
สุเหร่า ศาสนาคริสต์ก็เห็นโบสถ์มีไม้กางเขน ทุกคนต่างได้รับคุณประโยชน์จากศาสนาตั้งแต่
แรกเกิด เริ่มแต่คำสั่งสอนที่อบรมบ่มนิสัยให้ประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิต
ใจให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมความดีงาม เช่น สอนให้รู้จักเคารพบิดามารดา วงศาคุณาญาติ ผู้ที่
มีอาวุโสรู้จักการ^๕เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น การไม่เบียดเบียนชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น
 เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างกว้างๆ จะเห็นว่าศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองเพราะเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต แต่ถ้ามองก็จะเห็นว่าสิ่งที่ควรจะช่วยกันทำนุบำรุงส่งเสริมและแก้ไขปรับปรุง ซึ่งเป็นธรรมดาเหมือนกับสิ่งอื่นๆ ปัจจุบันนี้โลกมีคนเพิ่มขึ้นทุกๆ ขณะ จนต้องมีการแนะนำให้มีการควบคุมการอัตราการเกิดของคน ในทางวัตถุก็มีความเจริญก้าวหน้ามากมีเครื่องมือสำหรับอำนวยความสะดวกสบายมากมาย คนส่วนมากต้องวุ่นวายอยู่กับการทำมาหาเลี้ยงชีพ หรือบางพวกก็ใช้เวลาที่ว่างจากการงานไปแสวงหาความสนุกสนานบันเทิงเสียทำให้ไม่ค่อยมีเวลามาศึกษาหาความรู้ ทางศาสนา จึงขาดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของศาสนา เกิดความเข้าใจศาสนาไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดการเบียดเบียนเกิดความประพฤติดีศีลธรรมสังคมเดือดร้อนวุ่นวาย

อีกประการหนึ่ง ปัจจุบันนี้ โลกมีการไปมาติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว จะเห็นได้ว่ามีคนไทยเดินทางไปศึกษาหรือท่องเที่ยวในต่างประเทศ และมีชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศกันปีละมากๆ นอกจากนี้ยังมีสิ่งต่างๆ สำหรับใช้สื่อสารมากมาย เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และหนังสือต่างๆ เป็นเหตุให้มีผู้สนใจในวัฒนธรรมต่างประเทศ เฉพาะวัฒนธรรมที่มาจากประเทศตะวันตก ผู้ที่ลี้ภัยไปในวัฒนธรรมตะวันตก โดยขาดการศึกษาถึงความจริงถึงพื้นฐานความสัมพันธ์ที่แตกต่าง กันก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาในสังคมได้

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่ผู้สนใจวัฒนธรรมตะวันตก และหลงลืมที่จะสนใจศาสนา แต่ปรากฏในทางตรงกันข้ามว่า ชาวตะวันตกได้มีความสนใจในศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะศิลปวัตถุต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้ผู้ที่มีความโลภลืมนำถึงสมบัติของประเทศชาติของตน พวกกันทำลายศิลปวัตถุขุมขุมสถาน ลักลอบขุดค้นขโมยศิลปวัตถุต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูป เครื่องพระพุทธรูป ภาพและสลัก ภาพวาด เป็นต้น นำไปขายให้ชาวต่างประเทศ นับว่าเป็นการบ่อนทำลายประเทศชาติ และพระศาสนาของตนเองอย่างร้ายแรง

การธำรงส่งเสริมสถาบันศาสนา

ศาสนามีประโยชน์และความจำเป็นสำหรับมนุษย์ ทั้งในแง่ชีวิตของแต่ละคน และในแง่ของคนส่วนรวม คือสังคม

คนเรามีส่วนประกอบสำคัญสองอย่างคือ กาย และใจ กายมองเห็นได้ง่ายเป็นรูปร่าง ลักษณะมีอวัยวะส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งบำรุงเลี้ยงด้วยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค จิตใจไม่มีรูปร่าง แต่เป็นผู้สั่งให้กายวาจาทำในสิ่งต่างๆ เมื่อจิตใจมีคุณ-

ธรรมกายวาทก็แสดงออกในทางดี ถ้าจิตใจตกต่ำขาดคุณธรรมก็แสดงออกในทางไม่ดี ศาสนาจึงเป็นส่วนสำคัญในการอบรมบ่มจิตใจให้เจริญในคุณธรรมบำรุงจิตใจให้มีกำลังเข้มแข็ง มีสุขภาพสมบูรณ์ เช่นความขยันหมั่นเพียร ความอดทน เมตตา กรุณา หรือช่วยตกแต่งให้สวยงาม เช่น ความมีศีล ความสุจริต หรือช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจให้มั่นคงอบอุ่น เช่นศรัทธา ความเชื่อมั่นในคุณงามความดี

ในทางสังคม คือการที่มนุษย์เราต้องอยู่ร่วมกันหลายคนนั้น ศาสนาก็เป็นส่วนสำคัญในการชักจูงผลักดันให้ผู้ที่อยู่ร่วมกัน อยู่ร่วมกันโดยความสงบสุข ไม่ขัดแย้งรังแกเบียดเบียนกัน สอนให้รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันแก่ผู้อื่นตามสมควร รู้จักใช้ถ้อยคำวาจาที่ไพเราะเป็นประโยชน์ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์และรู้จักเคารพนับถือต่อกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

นอกจากนี้ ศาสนายังช่วยสร้างมรดกทางวัฒนธรรมไว้เป็นสมบัติของสังคม เป็นเครื่องแสดงถึงวัฒนธรรมและความเจริญของสังคมนั้น ๆ ก็จะเห็นหลักฐานได้ชัดเจนในสังคมไทยเรา พระพุทธศาสนาได้เข้าไปมีส่วนอยู่ในวัฒนธรรมประเพณี ภาษา วรรณคดี ตลอดจนถึงศิลปกรรมต่าง ๆ ที่เป็นมรดกตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน และมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังเป็นของมีค่าเชิงจิตวิญญาณของประเทศไทย เป็นของเฉพาะชาติไทยเรา ซึ่งไม่เหมือนกับของชนชาติอื่น เรียกว่าสิ่งที่แสดงความเป็นเอก หรือเอกลักษณ์ของชาติไทยเรา

ในเมื่อศาสนามีคุณประโยชน์อันไพศาลและเป็นสิ่งจำเป็นเช่นนี้ เราจึงควรช่วยกันธำรงส่งเสริมให้มั่นคง และเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

การที่จะธำรงส่งเสริมศาสนานั้น จะต้องช่วยกันส่งเสริมสถาบันศาสนา หรือสิ่งที่เป็นส่วนประกอบของสถาบันศาสนาให้อยู่ในสภาพมั่นคง ส่งเสริมให้ผู้สืบศาสนา ซึ่งมีหน้าที่ประพฤติปฏิบัติ และเผยแพร่เชิดชูศาสนาให้แก่พระสงฆ์ เมื่อสถาบันศาสนาเจริญมั่นคง และมีคุณภาพดี ศาสนาก็มีความมั่นคงเจริญรุ่งเรือง

คำว่า ธำรง มาจากคำว่า ทรง มีความหมายตรงกับคำว่า ดำรง คือการรักษาวินัยให้เสื่อมโทรม หรือสูญสิ้น

คำว่า ส่งเสริม ก็คือการสนับสนุน เพิ่มกำลัง บำรุงหล่อเลี้ยงให้เข้มแข็งออกงามแผ่ขยายกว้างขวางออกไป

วิธีที่จะธำรงส่งเสริมนั้นทำได้หลายอย่าง เช่นทำนุบำรุงส่วนที่ดีที่ถูกต้องไว้ ศึกษาส่วนที่เป็นปัญหากำจัดส่วนที่ผิดไม่ถูกต้อง ควรเริ่มแต่ตนเองก่อนแล้วไปถึงสังคม ทั้งนี้ด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถ เช่น

๑. ศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนในศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจ และนำไปประพฤติปฏิบัติ

๒. ช่วยอุปถัมภ์บำรุงส่งเสริมผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม เช่น พระภิกษุสามเณร สมาคมหรือองค์การ โรงเรียนทางศาสนา เป็นต้น

๓. ช่วยทำนุบำรุงดูแลรักษา วัด ปุชนียวัตถุ และปุชนียสถานด้วยการแสดงความเคารพรักหาความสะอาด ระวังระวังโจรผู้ร้าย

๔. ศึกษาและปฏิบัติในพิธีกรรมทางศาสนา ให้เข้าใจและถูกต้องตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ ทั้งทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

๕. เมื่อเข้าไปในวัดหรือปุชนียสถาน พึงแสดงความเคารพ ด้วยการกราบไหว้ หรือไม่แสดงกิริยาอาการวาจาที่ไม่สมควร หรือเมื่อพบพระสงฆ์สามเณรก็ควรแสดงกิริยาอาการเคารพเช่นเดียวกัน

๒. ความหมายและคุณค่าโครงสร้างของพุทธศาสนา

คงได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนว่า ประชากรไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ในบทนี้จะกล่าวถึงพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้ทราบความหมาย และคุณค่าโครงสร้างของพุทธศาสนาต่อไป ดังนี้

- ความหมายคำว่า พุทธศาสนา
- คุณค่าของพุทธศาสนา
- โครงสร้างของพุทธศาสนา

คำว่า พุทธศาสนา หมายถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดา หรือเป็นพระบรมครูนั้น เป็นมนุษย์เราธรรมดา แต่พระองค์มีพระสติปัญญาเฉียบแหลม ทรงมีความพยายามอดทนอย่างยอดเยี่ยม ทรงตรัสรู้ ก็มีความรอบรู้อย่างแจ่มแจ้งในอริยสัจ ๔ อันเป็นเหตุให้พระองค์พ้นจากกิเลสความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งปวง และยังได้ทรงนำความรู้ขึ้นมาสั่งสอน คำว่า พระพุทธเจ้า จึงหมายถึงท่านผู้ตรัสรู้

คุณค่าของพุทธศาสนา

พุทธศาสนา สอนให้คนเป็นคนมีเหตุผล สอนให้มีความเชื่อมั่นตนเอง คือให้เชื่อ การกระทำของตนเองที่เรียกว่า เชื่อกรรม ผู้ที่กระทำดีย่อมได้รับผลดี ผู้ที่ทำชั่วย่อมได้รับ ผลชั่ว เช่นนักเรียนตั้งใจเรียนทั้งในชั้นเรียนและอยู่บ้าน ก็ย่อมได้รับความรู้ดี สามารถสอบ เลื่อนชั้นได้ ถ้าเป็นคนเกียจคร้านมาโรงเรียนแต่ไม่ตั้งใจเรียน หรืออยู่บ้านก็ไม่เอาใจใส่ใน การเรียน ก็เป็นผู้ไม่มีความรู้ หรือมีความรู้ไม่ทัดเทียมกับเพื่อน

พุทธศาสนาได้เริ่มเผยแพร่เข้าสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยเรานี้ ตั้งแต่เมื่อสองพันกว่าปี มาแล้ว และเจริญคู่เคียงมากับความเป็นเอกราชของชาติไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นต้นมา เป็น เวลา ๗๐๐ ปีเศษ ความรักอิสระเสรี ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประเพณี และกิจกรรม ต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมของไทย ตั้งแต่ระดับชาติลงมาถึงครอบครัว และชีวิตส่วนตัว ล้วน สืบทอดเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น เช่น การกราบ การไหว้ กิริยานั่ง ยืน เดิน นอน การพูดจาทักทายกัน

วัดอันเป็นที่อยู่ของ พระภิกษุสงฆ์สามเณร ได้เป็น สถานที่ศึกษาเล่าเรียนมาแต่สมัย โบราณ แม้ในปัจจุบันนี้ โรงเรียนก็ยังตั้งอยู่ในวัดเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นวัดยังเป็น สถานที่ชุมนุมชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ในคราวมีความสนุกก็พากันไปสนุกรื่นเริงที่วัด ในคราว มีความทุกข์ก็ได้อาศัยวัดเป็นที่ผ่อนคลายความทุกข์ และวัดก็ยังเป็นที่พักอาศัยของศิษย์วัด ระหว่างการศึกษาเล่าเรียน

พระสงฆ์เคยเป็นครูสอนหนังสือแก่เด็ก ๆ มาตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีโรงเรียน ต่อมาเมื่อมี โรงเรียนและการศึกษาเจริญขึ้น พระสงฆ์ก็ยังช่วยเหลือการศึกษาของนักเรียน เช่นการชักชวน ประชาชนสร้างโรงเรียนทำการก่อสร้างด้วยตนเองก็มี บริจาคทุนบ้างก็มี แต่ก็ยังมีพระสงฆ์ อีกส่วนหนึ่งที่ยังได้เข้าไปช่วยสอนวิชาบางอย่างแก่นักเรียน หรือไม่ก็เบ็ดสอนเพิ่มพูนวิชา ความรู้แก่นักเรียนในวันหยุดเรียน เช่นโรงเรียนพระพุทธศาสนานานาชาติ เป็นต้น

ส่วนชาวบ้าน คือ อุบาสกอุบาสิกา มีชีวิตเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และเป็นผู้อนุอุปถัมภ์ช่วยเหลือวัดตั้งแต่การก่อสร้างซ่อมแซม จนถึงการจัดอุปถัมภ์พระสงฆ์สามเณรด้วยปัจจัยสี่แล้วชาวบ้านก็ได้อาศัยวัด และพระสงฆ์ เป็นที่บำเพ็ญกุศลบริจาคทาน วัชรา ศีล สวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติกรรมฐาน อันเป็นเหตุให้มีความสุขความสงบกันตามฐานะ

พุทธศาสนามีส่วนสัมพันธ์อยู่กับชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลานาน ชาวต่างประเทศจึงยกย่องว่าเป็นดินแดนแห่งผ้ากาสาวพัตร์ เป็นดินแดนแห่งความซื่อสัตย์สุจริต นี่คือคุณค่าของพระพุทธศาสนา ส่วนหนึ่ง

โครงสร้างของพุทธศาสนา

พุทธศาสนามีองค์ประกอบอันเป็นที่เคารพอย่างสูงสุดของ พุทธศาสนิกชน เรียกว่าพระรัตนตรัย แปลว่า แก้วสามดวง คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การที่เปรียบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นแก้วนั้น เป็นการกล่าวยกย่องว่า มีคุณค่ามาก ในทางโลกยกย่องแก้ว คือ เพชรนิลจินดาว่าเป็นสิ่งมีค่ายิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ ทั้งปวง ผู้ที่ประทับใจเพชรนิลจินดาก็เพิ่มคุณค่าแก่ตนเอง ส่วนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นดวงแก้วสำหรับประทับใจ ผู้ที่มีพระรัตนตรัยประทับอยู่ในดวงใจ ทำให้เกิดสติปัญญา ระงับกิเลสตัณหา ความกระวนกระวายร้อนรนได้ จิตใจย่อมผ่องใสมีความสุข

— พระพุทธเจ้า คือผู้ที่ทรงมีปัญญาตรัสรู้หรือวิสัยธรรมด้วยพระองค์เอง ตบกิเลสความเศร้าหมองไต่สนเชิง และยังทรงเทศนาสั่งสอนประชาชนจนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ทรงมีพระคุณเป็นเอกประการ กล่าวย่อรวมไว้ ๓ ประการ คือ

๑. พระปัญญาคุณ คือปัญญารอบรู้ถึงความเป็นจริงด้วยพระองค์เอง
๒. พระวิสุทธิคุณ คือความบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสทั้งปวง มีพระจริยวัตรบริสุทธิ์ทั้ง กาย วาจา ใจ
๓. พระกรุณาคุณ คือมีน้ำพระทัยเปี่ยมด้วยความเมตตาปวารณาที่จะช่วยสัตว์โลกให้พ้นจากความทุกข์

— พระธรรม คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระธรรมนี้เป็นของมีอยู่ประจำโลก เป็นสัจธรรม เมื่อพระพุทธเจ้าทรงค้นพบด้วยพระปัญญาของพระองค์แล้ว จึงได้ทรงเทศนาสั่งสอนชาวโลก ผู้ที่ได้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมนั้น ย่อมได้รับผลสมความมุ่งหมาย คำสั่งสอนที่เป็นพระธรรมนั้นแบ่งออกเป็น ๓ หมวดคือ

๑. ศีล การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย
๒. สมาริ การฝึกอบรมจิตให้มั่นคง
๓. ปัญญา การศึกษาค้นคว้ามีความรอบรู้ตามความเป็นจริง

— พระสงฆ์ คือสาวก ได้แก่ผู้ที่รับฟังพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว มีศรัทธาออกบวชประพฤติปฏิบัติตามพระพุทธรองค์ พระสงฆ์เป็นองค์พยาน

ยืนยันในพระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ แล้วนำมาแนะนำสั่งสอนสืบต่อพระ-
พุทธศาสนามาจนถึงปัจจุบัน

พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติสมถะ และปฏิบัติเหมาะ-
สม กล่าวโดยคุณในการปฏิบัติธรรมแบ่งพระสงฆ์ออกเป็นสองประเภท คือ

๑. อริยสงฆ์ หมายถึงพระสงฆ์ผู้มีสติปัญญาสามารถกำจัดกิเลสให้
เบาบางลง จนถึงผู้ที่กำจัดกิเลสได้สิ้นเชิง
๒. สมมติสงฆ์ หมายถึงพระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลส
ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และอบรม
แนะนำสั่งสอนชาวบ้านให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ สืบต่อพระพุทธ
ศาสนา

๓. กำเนิดของพุทธศาสนา

เพื่อเข้าใจง่าย ขอแยกอธิบายหัวข้อต่อไปนี้

- ๓.๑ ใครเป็นผู้ให้กำเนิดพุทธศาสนา
- ๓.๒ กำเนิดพระพุทธศาสนา
- ๓.๑ ใครเป็นผู้ให้กำเนิดพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้า เป็นผู้ทรงให้กำเนิดพุทธศาสนา โดยพระชาติกำเนิด พระพุทธเจ้า ทรง
มีพระนามเดิมว่า สิทธัตถะ แปลว่า ผู้มีความต้องการสำเร็จ หรือผู้ใดทุกอย่างสำเร็จตาม
ความปรารถนา ทรงมีพระนามตามพระโคตรกษัตริย์สายวงศ์ว่า โคตมะ แปลว่า วงศ์
พระอาทิตย์ สมัยพุทธกาล ประชาชนมักเรียกพระองค์ตามพระนามทางพระโคตรว่า พระโคตม
หรือพระสมณโคตม

พระองค์เป็นพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางมหายาผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์
แคว้นสักกะ ประสูติในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ซึ่งเรียกว่า วันวิสาขบูชา ก่อนพุทธ
ศักราช ๘๐ ปี ณ อุทยานลุมพินีวัน อันตั้งอยู่ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ ปัจจุบัน
เรียกว่าตำบลรุมมินเด อยู่ในประเทศเนปาล

เมื่อพระชนมายุ ๑๖ พรรษา ทรงอภิเษกสมรสกับนางยโสธรา หรือพิมพา พระธิดา
พระเจ้ากรุงเทวทหะ สกุลกษัตริย์โกลิยวงศ์ ทรงมีพระโอรสพระนามว่า ราहुล เมื่อพระ
ชนมายุ ๒๙ พรรษา ได้เสด็จออกทรงผนวช ทรงศึกษาค้นคว้าทดลองลัทธิต่างๆ แล้วทรง
บำเพ็ญเพียรอยู่ในป่า ๖ ปี จึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เมื่อพระชนมายุ ๓๕ พรรษาใน

วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ซึ่งเรียกว่า วันวิสาขบูชา ๔๕ ปี ณ โคนไม้โพธิ์ ตำบลอรุณเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ ปัจจุบันเรียกว่า ตำบลพุทธคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

พระองค์ทรงประกาศพุทธศาสนาเป็นเวลา ๔๕ ปี เสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อพระชนมายุ ๘๐ พรรษา ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ซึ่งเรียกว่าวันวิสาขบูชา ๔๕ ปี ณ โคนไม้สาละ เมืองกุสินารา แคว้นมัลละ ปัจจุบันเรียกว่าเมืองกาเซีย รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย

การนับพุทธศักราชตามแบบของประเทศไทย นับหนึ่งถึงจากวันครบรอบหนึ่งปีแห่งวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน ส่วนประเทศพม่าและศรีลังกา นับหนึ่งในปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน ดังนั้น พ.ศ. ๒๕๒๑ ของไทยจึงเป็น พ.ศ. ๒๕๒๒ ของพม่าและศรีลังกา

๓.๒ กำเนิดพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ทรงพิจารณาถึงบุคคลที่จะรับฟังคำสั่งสอน ทรงเห็นว่า พระเบญจวัคคีย์ ผู้ที่ออกบวชตามพระองค์ ๕ รูป คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ สามารถจะรู้เห็นความจริงตามพระองค์ได้ จึงเสด็จไปทรงแสดงธรรมโปรดพระเบญจวัคคีย์

พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา ชื่อธรรมจักกัมปวัตตนสูตรแก่พระเบญจวัคคีย์ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ซึ่งเรียกว่า วันอาสาฬหบูชา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แคว้นกาฬี ปัจจุบันเรียกว่าตำบลสารนาถ แขวงพาราณสี รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย

โกณฑัญญะ ฟังปฐมเทศนาแล้วได้ดวงตาเห็นธรรม คือ รู้แจ้งเห็นจริงตามพระพุทธเจ้า ส่วนอีกสี่รูป เพียงแต่มีความเลื่อมใสศรัทธา พระพุทธเจ้าจึงทรงเปลี่ยนพระวาจาว่า โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ (อัญญาสิ วะตะ โภ โกณฑัญญะ) จากพระพุทธรวจาว่า โกณฑัญญะจึงมีคำนำหน้านามเต็มว่า อัญญาโกณฑัญญะ แปลว่า โกณฑัญญะได้รู้แล้ว โกณฑัญญะจึงทูลขอบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา พระอัญญาโกณฑัญญะ จึงเป็นปฐมสาวก คือเป็นพระสงฆ์สาวกรูปแรกในพุทธศาสนา

ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงครั้งแรกนั้น ทรงแสดงหลักธรรมที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา คือทางปฏิบัติสายกลาง ไม่ตึงหรือหย่อนเกินไป โดยปฏิบัติตามมรรค ๘ ประการ

การที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้วแต่ยังมีได้ทรงแสดงธรรมที่ตรัสรู้นั้นสั่งสอนผู้อื่น ก็ยังไม่มีผู้เป็นพยานยืนยันถึงคำสั่งสอนนั้นได้ ครั้นเมื่อพระอัญญาโกณฑัญญะได้ฟังคำสั่งสอนนั้นแล้วรู้แจ้งเห็นจริงถึงหลักธรรมนั้น ๆ ว่ามีผลดีจริงต่อผู้ประพฤติปฏิบัติ และได้บวชเป็นพระสงฆ์รูปแรก จึงถือว่าวันอาสาฬหปุรณมีนี้เป็นวันกำเนิดของพระพุทธศาสนา

๔. วิธีการค้นพบการดับทุกข์

วิธีการค้นพบการดับทุกข์ของพระพุทธเจ้า มี ๒ ขั้นตอน คือ

๔.๑ การทดลองลัทธิอื่น ๆ

๔.๒ การบำเพ็ญเพียรทางจิต

๔.๑ การทดลองลัทธิอื่น ๆ (ลัทธิร่วมสมัย)

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงผนวชแล้ว ได้เสด็จไปทรงศึกษาในสำนักต่าง ๆ ของคณาจารย์ในสมัยนั้น เช่น ในสำนักของอาฬารดาบส กาลามโคตร และในสำนักของอุททกดาบส รวมบุตร ซึ่งประชาชนในสมัยนั้นนับถือว่าเป็นคณาจารย์ใหญ่ พระองค์ทรงศึกษาลัทธิของดาบสทั้งสองจนหมดสิ้น ดาบสทั้งสองสรรเสริญพระองค์ว่ามีความรู้เสมอด้วยตน และชวนให้อยู่ช่วยกันสั่งสอนหมู่ศิษย์ต่อไป พระองค์ทรงค้นคว้าทดลองในลัทธิเหล่านั้นทุกอย่าง เมื่อทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางแห่งการดับทุกข์ จึงเสด็จออกจากสำนักของดาบสทั้งสอง

ต่อมาพระองค์ทรงบำเพ็ญทุกริกิริยา คือ การทรมานกายให้ลำบากด้วยวิธีต่าง ๆ ตามแบบอย่างของนักบวชในสมัยนั้น พระองค์ทรงบำเพ็ญทุกริกิริยา ดังนี้

ในครั้งแรก ทรงกตพระหนต์ด้วยพระหนต์ กตพระตาลูคือเพดานด้วยพระชีวกา จนพระเศโทคือเหงื่อไหลออกจากพระกัจจะคือรักแร้ แม้จะทรงได้รับทุกขเวทนา ก็ไม่ทรงทอดย ครั้นทรงเห็นว่าการทำอย่างนั้นไม่ใช่ทางดับทุกข์ จึงทรงเปลี่ยนไปบำเพ็ญทุกริกิริยาอย่างอื่น

ครั้งที่สอง ทรงผ่อนกลืนพระอัสสาสะคือลมหายใจเข้าและพระปัสสาสะคือลมหายใจออก เมื่อลมเดินไม่สะดวกทางช่องพระนาสิกและช่องพระโอษฐ์ ก็เกิดเสียงดังอุทุทางช่องพระกรณทั้งสองทำให้ปวดพระเศียรเสียดพระอุทร ร้อนในพระกายเป็นกำลัง แม้จะทรงได้รับทุกขเวทนา ก็ไม่ทรงทอดย ครั้นทรงเห็นว่าการทำอย่างนั้นไม่ใช่ทางดับทุกข์ จึงทรงเปลี่ยนไปบำเพ็ญทุกริกิริยาอย่างอื่น

ครั้งสุดท้าย ทรงอดพระกระยาหาร ผ่อนเสวยแต่วันละน้อย ๆ บ้าง เสวยพระกระยาหารละเอียดบ้าง จนพระกายเหี่ยวแห้ง พระฉวีวรรณเศร้าหมอง พระอัฐิปรากฏทั่วพระกาย

เมื่อทรงลบลพระกาย เส้นพระโลมามีรากเนาหลุดร่วงจากขุมพระโลมา แม้จะทรงได้รับทุกข์-
เวทนา ก็ไม่ทรงห่อถอย

ภายหลังทรงลงสันนิษฐานว่า การบำเพ็ญทุกกรกิริยาไม่ใช่ทางดับทุกข์แน่ จึงทรงเลิก
บำเพ็ญด้วยประการทั้งปวง กลับเสวยพระกระยาหารโดยปกติ

๔.๒ การบำเพ็ญเพียรทางจิต

ก่อนที่พระองค์ทรงทดลองทรมานกายให้ลำบากด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้ผลนั้นทรงพิจารณา
ข้อเปรียบเทียบ ๓ ประการ คือ (อุปมาข้อก่อนบำเพ็ญทุกกรกิริยา ไม่ใช่หลัง)

(๑) นักบวชใด มีกายไม่ออกจากกามคือสิ่งที่น่าใคร่ และมีใจหมกมุ่นอยู่ในกาม
นักบวชนั้นแม้จะบำเพ็ญเพียรสักเท่าไร ก็ไม่สามารถตรัสรู้ได้ เหมือนไม้สดที่ชุ่มด้วยยางและ
แช่อยู่ในน้ำเมื่อนำมาเสกนั้นก็ให้เกิดไฟไม่ได้

(๒) นักบวชใด มีกายออกจากกาม แต่มีใจหมกมุ่นอยู่ในกาม นักบวชนั้น แม้จะ
บำเพ็ญเพียรสักเท่าไร ก็ไม่สามารถตรัสรู้ได้ เหมือนไม้สดที่ชุ่มด้วยยาง แม้ไม่ได้แช่อยู่ใน
น้ำ เมื่อนำมาเสกนั้นก็ให้เกิดไฟไม่ได้

(๓) นักบวชใด มีกายออกจากกามและไม่มีใจหมกมุ่นอยู่ในกาม นักบวชนั้น เมื่อ
บำเพ็ญเพียรย่อมสามารถตรัสรู้ได้ เหมือนไม้แห้งที่ไม่แช่น้ำ เมื่อนำมาเสกนั้น ย่อมให้เกิดไฟได้

พระองค์จึงบำเพ็ญทุกกรกิริยา ครั้นต่อมา เมื่อได้ทรงทดลองปฏิบัติทุกกรกิริยาจนถึงที่
สุดแสงก็ทรงทราบชัดว่า ทุกกรกิริยาไม่ใช่ทางที่ถูกต้องอย่างแน่นอน จึงกลับเสวยพระกระยา-
หารโดยปกติและหันมาบำเพ็ญเพียรทางจิต ทรงปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาถือการปฏิบัติ
สายกลางไม่ตึงหรือหย่อนเกินไป จนตรัสรู้ริยสัจสี่ซึ่งเป็นการดับทุกข์อย่างแท้จริง

เมื่อพระพุทธเจ้าเสวยพระกระยาหาร มีพระกำลังขึ้นแล้วก็ทรงบำเพ็ญเพียรทางจิตเมื่อ
จิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ปราศจากสิ่งมัวหมอง ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว มีญาณหยั่งรู้เห็น
ความจริงแล้ว จิตก็หลุดพ้นจากอาสวะ เรียกว่า การตรัสรู้คือ ริยสัจ ด้วยพระปัญญาของ
พระองค์เอง

๕. สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ

สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ คืออริยสัจ ๔ ได้แก่

๕.๑ ทุกข์

๕.๒ สมุทัย

๕.๓ นิโรธ

๕.๔ มรรค

๕.๑ ทุกข์

คำว่า ทุกข์ แปลว่า สิ่งที่ทนได้ยาก หมายถึงความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ

ทุกข์ขอรียสัจ ความจริงอย่างยิ่งคือทุกข์ มี ๒ ประการ คือ

(๑) สภาวทุกข์ ทุกข์ประจำ ได้แก่ ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บป่วยเป็นทุกข์ และความตายเป็นทุกข์

(๒) ปภินกทุกข์ ทุกข์จร ได้แก่ ความอาลัย ความกลัวครวญ ความทนลำบาก ความเสียใจ และความคับใจ เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ ความประจวบกับสิ่งที่ไม่รักเป็นทุกข์ ความที่ไม่ได้สมประสงค์เป็นทุกข์ ความยึดมั่นถือมั่นในขันธห้าคือรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นทุกข์

๕.๒ สมุทัย

คำว่า สมุทัย แปลว่า เหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหาคือความอยาก

ทุกข์สมุทขอรียสัจ ความจริงอย่างยิ่งคือทุกข์สมุทัย มี ๓ ประการ คือ

(๑) กามตัณหา ความอยากในสิ่งที่น่ารักใคร่

(๒) ภวตัณหา ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่

(๓) วิภวตัณหา ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่

๕.๓ นิโรธ

คำว่า นิโรธ แปลว่า ความดับทุกข์ ได้แก่ การดับตัณหา

ทุกข์นิโรธขอรียสัจ ความจริงอย่างยิ่งคือความดับทุกข์ ได้แก่ ความดับสนิทแห่งความอยากความสละได้ ความปลดปล่อยได้ซึ่งความอยาก และการที่ความอยากไม่ติดพัวพันอยู่

๕.๔ มรรค

คำว่า มรรค แปลว่า ทางปฏิบัติ ได้แก่ ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาขอรียสัจ ความจริงอย่างยิ่งคือทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

เรียกว่า อัฐมรรค แปลว่า มรรคมมีองค์ ๘ ประการ คือ

(๑) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ

(๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ

- (๓) สัมมาวาจา วาจาชอบ
- (๔) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ
- (๕) สัมมาอาชีวะ อาชีพชอบ
- (๖) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ
- (๗) สัมมาสติ ความระลึกชอบ
- (๘) สัมมาสมาธิ ความตั้งใจชอบ

๖. ธรรมของพระพุทธเจ้ากับความจำเป็นต่อชีวิตและสังคม
เพื่อเข้าใจง่าย ขอแยกอธิบายตามหัวข้อต่อไปนี้

๖.๑ ธรรมของพระพุทธเจ้ามีความจำเป็นต่อชีวิตอย่างไร

๖.๒ ธรรมของพระพุทธเจ้ามีความจำเป็นต่อสังคมอย่างไร

๖.๑ ธรรมของพระพุทธเจ้ามีความจำเป็นต่อชีวิต อย่างไร
ธรรมของพระพุทธเจ้ามีความจำเป็นต่อชีวิต ดังนี้

(๑) ทำให้เกิดสติปัญญา

สติ หมายถึงความรอบคอบ

ปัญญา หมายถึงความรู้

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ทุกคนมีสติปัญญา จะพูด จะทำ หรือจะคิดสิ่งใด ให้ทำ หรือพูด หรือคิดโดยใช้สติปัญญา การดำเนินชีวิต หากมีสติปัญญากำกับ ย่อมไม่ถูกหลอก ถูกโกง และไม่ทำการใด ๆ แบบคนไม่มีความคิด ไม่ทำไปด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา คนที่ดำเนินชีวิตหรือดำรงชีวิตโดยมีสติปัญญากำกับ ย่อมมีแต่ความเจริญก้าวหน้า มีแต่คิดค้น สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและแก่ส่วนรวม สติปัญญาช่วยให้อัจฉริยะป้องกันและแก้ไขภัยอันตรายต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

(๒) ทำให้เกิดความสงบสุข

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ทุกคนเว้นจากการเบียดเบียนข่มเหงกัน ให้ทำ พูด คิด โดยมุ่งให้เกิดความสงบสุขแก่กัน และให้รู้จักระงับความโลภ โกรธ หลง อันเป็นรากเหง้าแห่งความชั่วทั้งปวง ไม่ให้ทำ พูด คิด ด้วยการตกเป็นทาสของความโลภ โกรธ หลง

(๓) ทำให้ดับความทุกข์ความเดือดร้อนได้

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ทุกคนรู้จักเอาชนะความทุกข์ความเดือดร้อนอย่างมีเหตุผล คือทรงสั่งสอนให้รู้ว่าทุกข์คืออะไร เหตุให้เกิดทุกข์คืออะไร ความดับทุกข์คืออะไร และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์คืออะไร

ตัวอย่างหวัชธรรมที่จำเป็นต่อชีวิต คือ พละ ๕ มี

- (๑) ศรัทธา ความเชื่ออย่างมีเหตุผล
- (๒) วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร
- (๓) สติ ความรอบคอบ
- (๔) สมာธิ ความตั้งใจมั่น
- (๕) ปัญญา ความรอบรู้

๖.๒ ธรรมของพระพุทธเจ้ามีความจำเป็นต่อสังคมอย่างไร

ธรรมของพระพุทธเจ้ามีความจำเป็นต่อสังคม ดังนี้

- (๑) ทำให้สังคมสงบสุข

เมื่อทุกคนดำรงชีวิตหรือดำเนินชีวิตโดยใช้สติปัญญา ไม่ทำ พุท กิด ด้วยการตกเป็นทาสของความโลภ โกรธ หลง ไม่มีการเบียดเบียนข่มเหงกัน ย่อมทำให้สังคมมีความสงบสุข

- (๒) ทำให้สังคมเป็นธรรมาธิปไตย

คำว่า ธรรมาธิปไตย แปลว่า มีธรรมเป็นใหญ่

สังคมจะเป็นสังคมธรรมาธิปไตยได้ ก็ด้วยบุคคลในสังคมมีธรรมคือความรู้จักรับผิดชอบชั่วดี มีความสุจริตยุติธรรม ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบแห่งกฎหมายและศีลธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว อันเป็นรากฐานแห่งการปกครองแบบประชาธิปไตย

- (๓) ทำให้สังคมเจริญรุ่งเรือง

เมื่อบุคคลในสังคมมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจการต่าง ๆ ไม่เกียจคร้าน ไม่หมกมุ่นในอบายมุข ย่อมทำให้สังคมเจริญรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจ

ตัวอย่างหวัชธรรมที่จำเป็นต่อสังคม คือ สังคหวัตถุ ๔ มี

- (๑) ทาน การให้เพื่อสงเคราะห์หรือบูชาคุณ
- (๒) ปิยวาจา การพูดอ่อนหวานต่อกัน
- (๓) อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน
- (๔) สมานัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย

๗. ไตรสิกขาและวิธีปฏิบัติ

ไตร แปลว่า สาม

สิกขา แปลว่า การศึกษา การฝึกอบรม

คำว่า ไตรสิกขา หมายถึงการศึกษาทางพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ

๑. ศีลสิกขา การศึกษาเกี่ยวกับศีล
๒. สมာธิสิกขา การศึกษาเกี่ยวกับสมาธิ
๓. ปัญญาสิกขา การศึกษาเกี่ยวกับปัญญา

การศึกษาทั้งสามประการนี้ เป็นการฝึกหัดกายวาจาและใจตามลำดับ คือ ศีลสิกขา เป็นการฝึกหัดความประพฤติปฏิบัติทางกายและวาจาให้เรียบร้อย สมာธิสิกขา เป็นการฝึกหัดปฏิบัติรักษากายใจให้อยู่ในอำนาจ สามารถทำใจให้สงบได้ในคราวต้องการ ปัญญาสิกขา เป็นการฝึกหัดใช้ปัญญาพิจารณาความเป็นจริงอย่างมีเหตุผล

๑. ศีลสิกขา

คำว่า ศีล มีความหมายสองอย่าง คือ แปลว่า เย็น ตรงกันข้ามกับคำว่า ร้อน และ แปลว่า ปกติตรงกันข้ามกับคำว่า ผิดปกติ

ศีล ในความหมายที่แปลว่า เย็น หมายความว่า ผู้ประพฤติปฏิบัติตามศีล ย่อมมีความเย็นทางกายวาจาและใจ ผู้คบหาสมาคมหรืออยู่ร่วมกับผู้มีศีล ก็มีความเย็นทางกายวาจาและใจ ตรงกันข้ามกับผู้ประพฤติผิดศีล ย่อมมีความร้อนทางกายวาจาและใจ ผู้คบหาสมาคมหรืออยู่ร่วมกับผู้ไม่มีศีล ย่อมมีความเดือดร้อนทางกายวาจาและใจ

ศีล ในความหมายที่แปลว่า ปกติ หมายความว่า ผู้ประพฤติปฏิบัติตามศีล ย่อมเป็นมนุษย์ปกติทางกายวาจาและใจ ผู้ประพฤติผิดศีล ย่อมเป็นมนุษย์ผิดปกติทางกายวาจาและใจ

ศีล ในพุทธศาสนา แบ่งไว้เป็นชั้น ๆ ตามความเหมาะสมแก่ฐานะและความสามารถของผู้ปฏิบัติ คือ ศีล ๕ สำหรับบุคคลทั่วไป ศีล ๘ สำหรับบุคคลผู้ปฏิบัติตนในฐานะเป็นอุบาสกอุบาสิกา ศีล ๑๐ สำหรับสามเณร ศีล ๒๒๗ สำหรับภิกษุ ศีล ๓๑๑ สำหรับภิกษุณี

ในที่นี้ ขอนำมาเฉพาะศีล ๕ และศีล ๘ ส่วนศีลนอกนั้น จะได้ศึกษาในชั้นสูงต่อไป

ศีล ๕

- (๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
- (๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการลักขโมย
- (๓) กาเมสุมิจจาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดีกในกาม
- (๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ

- (๕) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มสุราเมรัยและสิ่งเสพติดอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ศีล ๘

- (๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
 (๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการลักขโมย
 (๓) อพรหมจริยา เวรมณี เว้นจากการเสพเมถุน
 (๔) มุสาวทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ
 (๕) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มสุราเมรัยและสิ่งเสพติดอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
 (๖) วิกาลโภชนา เวรมณี เว้นจากการรับประทานอาหารในเวลาวิกาล
 (๗) นัจจิตวาทิตวิสุกทสสนา มาลาคัน ธวิเลปนธารณมัตถเทน วิภูสณัฐฐานา เวรมณี เว้นจากการพ้อนรำขับร้องประโคมดนตรีและดูการละเล่นที่ไม่เหมาะสม และเว้นจากการดูใบ้ตลกทรงประทับตกแต่งด้วยดอกไม้ของหอม
 (๘) อุจจาसनมหาสนา เวรมณี เว้นจากการนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่

๒. สมาธิศึกษา

คำว่า สมาธิ แปลว่า การตั้งใจมั่น หมายถึงการทำใจให้สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ศึกษาข้อนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อธิจิตตศึกษา แปลว่า การศึกษาเกี่ยวกับใจ ได้แก่ การรู้จักฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงและสงบ

สมาธิ มีประโยชน์มาก เมื่อจะทำพูด หรือคิดสิ่งใด หากใจไม่มีสมาธิ ย่อมทำ พูด หรือคิดสิ่งนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร เช่น การดูหนังสือ หรือเรียนหนังสือ ขณะดูหนังสือหรือฟังครูสอน หากผู้อ่านหรือผู้ฟังไม่มีใจเป็นสมาธิคือไม่ตั้งใจอ่านหรือไม่ตั้งใจฟังแล้ว ย่อมดูหนังสือหรือฟังครูสอนไม่รู้เรื่อง

วิธีฝึกสมาธิมีหลายวิธี เช่น ฝึกกำหนดลมหายใจเข้าออก โดยนำใจไปจดจ่ออยู่ที่ลมหายใจเข้าออกระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ โดยเปล่งคำว่า พุทโธ ออกเสียงขนาดตัวเองได้ยินหรือเปล่งในใจบ่อย ๆ ฝึกกำหนดความเคลื่อนไหวทางกายให้รู้ตัวอยู่เสมอว่ากำลังทำอะไรอยู่

สมาธิมี ๓ ชั้น คือ

- (๑) ขณิกสมาธิ สมาธิขั้นต้น
- (๒) อุปจารสมาธิ สมาธิชั้นกลาง
- (๓) อัปปนาสมาธิ สมาธิขั้นสูง

สมาธิขั้นต้น หมายถึงการทำใจให้สงบได้ชั่วครั้งชั่วคราว สามัญชนทั่วไป ย่อมมีสมาธิขั้นนี้ ผู้ที่มีสมาธิขั้นนี้มาก จะทำ พุท หรือจิตสิ่งใด ย่อมประสบผลสำเร็จมากกว่าผู้ที่มีสมาธิน้อย หากผู้ใด ไม่มีสมาธิขั้นนี้ ผู้นั้น เป็นโรคจิต โรคประสาท หรือเป็นคนวิกลจริต

สมาธิชั้นกลาง หมายถึงการทำใจให้สงบได้ตามต้องการ เช่น ต้องการให้หลับหรือตื่นเมื่อไรก็ได้ เป็นต้น ในประวัติบุคคลสำคัญ จะพบว่า บุคคลสำคัญของโลกส่วนมาก จะมีสมาธิขั้นนี้ เช่น มหาตมะกานธี ตามประวัติว่าสามารถบังคับตัวเองให้หลับหรือตื่นได้ตามต้องการ ก็เพราะมีสมาธิขั้นนี้

สมาธิขั้นสูง หมายถึงสมาธิของผู้บรรลุนิพพาน ๔ คือปฐมฌาน ฌานที่ ๑ ทถิยฌาน ฌานที่ ๒ ทถิยฌาน ฌานที่ ๓ และจตุตถฌาน ฌานที่ ๔ ความหมายและรายละเอียดเกี่ยวกับฌาน จะได้ศึกษาในชั้นสูงต่อไป

๓. ปัญญาสิกขา

ปัญญาสิกขา แปลว่า การศึกษาเกี่ยวกับปัญญา หมายถึงการศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญา คือความรู้เกี่ยวกับสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ปัญญา มี ๒ ประเภท คือ

- (๑) โลกียปัญญา ความรู้ที่เกี่ยวกับทางโลก
- (๒) โลกุตระปัญญา ความรู้ที่เหนือโลก

วิธีการที่ทำให้เกิดปัญญามี ๓ ทาง คือ

- (๑) สุตัมมปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง
- (๒) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด
- (๓) ภวานามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการบำเพ็ญเพียรทางจิต

โลกียปัญญา มีได้โดยอาศัยการฟังจากผู้อื่นหรือการค้นคิดด้วยตนเอง ส่วนโลกุตระปัญญามีได้โดยอาศัยการบำเพ็ญเพียรทางจิต จนรู้แจ้งเห็นจริงคือการตรัสรู้

๔. ศาสนพิธีและวันสำคัญ

เพื่อเข้าใจง่าย ขอแยกอธิบายตามหัวข้อต่อไปนี้

๘.๑ ศาสนพิธี

๘.๒ วันสำคัญ

๘.๑ ศาสนพิธี

คำว่า ศาสนพิธี แปลว่า แบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่พึงปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนา ศาสนพิธี มี ๔ หมวด คือ

๑. หมวดกุศลพิธี ว่าด้วยพิธีบำเพ็ญกุศล ได้แก่ พิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการอบรมความดีทางศาสนาเฉพาะตัวบุคคล หมายถึงการสร้างความดีแก่ตนตามพิธีทางศาสนา เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีบรรพชา (บวชเณร) พิธีอุปสมบท (บวชพระ) พิธีรักษาศีลอุโบสถ พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญ เป็นต้น

๒. หมวดบุญพิธี ว่าด้วยพิธีทำบุญ ได้แก่ พิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัวของพุทธศาสนิกชน เป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของคนไทยทั่วไป ส่วนมากทำกันเกี่ยวกับเรื่องฉลองบั้ง เรื่องต้องการสิริมงคลบ้าง เรื่องตายบ้าง ในเรื่องเหล่านี้ นิยมทำบุญทางศาสนา เช่น ทำบุญเลี้ยงพระ ถักบาตร เป็นต้น

๓. หมวดทานพิธี ว่าด้วยพิธีถวายทาน ได้แก่ พิธีถวายทานต่าง ๆ หมายถึงการถวายวัตถุที่ควรให้เป็นทาน เช่น ภัตตาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น

๔. หมวดปกิณกะ ว่าด้วยพิธีเบ็ดเตล็ด ได้แก่ พิธีที่นอกเหนือจากพิธีใน ๓ หมวดข้างต้น เช่น วิธีแสดงความเคารพพระ วิธีประเคนพระ วิธีอาราธนาศีล วิธีอาราธนาพระปริตร วิธีอาราธนาธรรม เป็นต้น

ศาสนาพิธีเหล่านี้ บางอย่างนักเรียนได้ศึกษามาแล้วในชั้นต้น ๆ เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ศาสนพิธีบางอย่างจะได้ศึกษาในชั้นสูงต่อไป เช่น พิธีบรรพชา พิธีอุปสมบท เป็นต้น ดังนั้น ในชั้นนี้ ขอแสดงเฉพาะหมวดปกิณกะ และขอนำมากล่าวเพียง ๓ พิธี คือ

๑. วิธีแสดงความเคารพพระ

๒. วิธีประเคนของพระ

๓. วิธีอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร และอาราธนาธรรม

วิธีแสดงความเคารพ

ความมุ่งหมายของการแสดงความเคารพวัตถุและบุคคล ก็คือเพื่อแสดงให้เห็นปรากฏว่า ตนมีความเคารพนับถือด้วยกายและใจจริง วัตถุและบุคคลที่ควรแก่การแสดงความเคารพมี

พระพุทธรูปหรือปูชนียวัตถุมีพระสถูปเจดีย์ และพระภิกษุสามเณร การแสดงความเคารพต่อวัตถุและบุคคลดังกล่าวนี้ มี ๓ วิธี คือ

๑. ประนมมือ

๒. ไหว้

๓. กราบ

ประนมมือ ตรงกับคำบาลีว่า ทำอัญชลี คือการกระพุ่มมือทั้งสองประนม ให้ฝ่ามือทั้งสองประกบกันนิ้วทุกนิ้วของมือทั้งสองแนบชิดตรงกัน ไม่เหลื่อมล้ำกว่ากันหรือกางให้ห่าง คีระพระพุทธรูปที่ประนมด้วยอาการนี้ไว้ในระหว่างอก ให้ตั้งตรงขึ้นข้างบน มีลักษณะคล้ายดอกบัวตูม แขนบศอกทั้งสองข้างชิดชายโครง ไม่ให้กางห่างออกไป แสดงอาการอย่างนี้เรียกว่า ประนมมือ เป็นการแสดงความเคารพ เวลาฟังพระสวดมนต์ ฟังพระเทศน์ เป็นต้น แสดงอาการอย่างเดียวกันทั้งชายและหญิง

ไหว้ ตรงกับคำบาลีว่า นมัสการ คือการยกมือที่ประนมแล้วตั้งกล่าวขึ้น พร้อมกับก้มศีรษะลงเล็กน้อย ให้มือประนมจดหน้าผาก นิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่ระหว่างคิ้ว อย่างนี้เรียกว่า ไหว้ ใช้แสดงความเคารพพระในขณะนั่งเก้าอี้หรือยืนอยู่ แสดงอย่างเดียวกันทั้งชายและหญิง

กราบ ตรงกับคำบาลีว่า อภิวาท คือแสดงอาการกราบราบลงกับพื้นด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ได้แก่ การกราบด้วยองค์ ๕ คือให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือ ๒ เข่า ๒ จดพื้น เมื่อกราบอย่างนี้ ฟingers คุกเข้าเท่ากันเข้าทั้งสองจดพื้น แล้วฟังประนมมือไหว้ แล้วหมอบลงทอดฝ่ามือทั้งสองที่พื้น แหวกช่องหว่างฝ่ามือทาบลงบนพื้นให้ห่างกันเล็กน้อย ก้มศีรษะลงตรงช่องนั้นให้หน้าผากจดพื้น เป็นอันว่าฝ่ามือทั้งสองและหน้าผากติดพื้น ครบองค์ ๕ การกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์นี้ ชาย ฟingers คุกเข้าตงฝ่าเท้าขึ้น ให้นิ้วเท้าพยັນพื้น นั่งทับลงบนสันเท้าทั้งคู่ชันขึ้น ผายเข้าทั้งสองออกเล็กน้อยให้โตจากเป็นรูปสามเหลี่ยม ประนมมือ นั่งอย่างนี้เรียกว่านั่งท่าพรหม เวลากราบก็ยกมือขึ้นไหว้ แล้วก้มตัวลงปล่อยมือให้ทอดลงกับพื้น ให้ศอกตอกกันกับเข่าตรงกันทั้งสองข้าง แล้วก้มลงให้หน้าผากจดพื้นระหว่างมือทั้งสองดังกล่าว เช่นนี้เป็นท่ากราบของชาย สำหรับหญิง ฟingers คุกเข้าราบ คือไม่ตงฝ่าเท้าขึ้นอย่างแบบชาย เขยียดฝ่าเท้าราบไปข้างหลัง ให้ปลายเท้าทั้งสองพับกันเพียงเล็กน้อย แล้วนั่งทับลงบนฝ่าเท้าทั้งสองนั้นให้ราบกับพื้น ให้เข่าทั้งสองชิดกัน ประนมมือ นั่งอย่างนี้เรียกว่านั่งท่าเทพธิดา ขณะกราบก็ยกมือประนมขึ้นไหว้ แล้วก้มตัวลง ปล่อยมือให้ทอดลงกับพื้น ให้ข้อศอกพับทั้งสอง

ข้างขวาเข้าพับทั้งสองไว้ ไม่ต้องต่อเข้าอย่างแบบชาย แล้วก็นมให้หน้าผากจรดพระหว่างฝ่ามือทั้งสอง กะฝ่ามือให้พอดี เวลาก็นมกราบอย่างนี้ ทั้งชายและหญิง อย่าให้กันยกขึ้นเป็นอันขาด

วิธีประเคนของพระ

การประเคนของพระ คือการถวายของให้พระได้รับถึงมือ ของที่ประเคนนั้น ต้องเป็นของที่พอยกได้ ไม่ใช่ของหนักหรือใหญ่โตจนเกินไป และไม่ใช่เงิน ทอง หรือของกะไหล่ ด้วยเงินแท้หรือทองแท้ เพราะเป็นของที่พระไม่จำเป็นต้อง และถ้าเป็นของเกี้ยวของฉันทน์ ต้องประเคนได้เฉพาะในกาล นอกกาลคือ เวลาวิกาล ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงย่ำรุ่งวันใหม่ ไม่ควรนำมาประเคน วิธีประเคน ฟังปฏิบัติ ดังนี้

๑. ฟังนำของประเคนเข้าไปให้ใกล้พระผู้รับประมาณ ๑ ศอก (ไม่ถึงศอกหรือไม่เกินศอกก็ยกก็ได้) จะนั่งหรือยืนแล้วแต่สถานที่พระนั่งอยู่นั้นอำนวย

๒. จับของที่ประเคนด้วยมือทั้งสอง ยกให้สูงขึ้นเล็กน้อยขนาดพื้พั้น แล้วน้อมถวายพระซึ่งท่านจะยื่นมือทั้งสองออกมารับ ถ้าผู้ประเคนเป็นหญิง ฟังวางของลงบนผ้าที่พระประทับอยู่ข้างหน้า เสร็จแล้วฟังไหว้หรือกราบแล้วแต่กรณี ๒ ครั้ง เป็นอันเสร็จการประเคน

หลักสำคัญของการประเคน ต้องแสดงออกด้วยความเคารพ ไม่ใช่เสือกใส่ให้ หรือทิ้งให้โดยไม่เคารพ

วิธีอาราธนาสี่อาราธนาพระปริตรและอาราธนาธรรม

การอาราธนา คือการเชิญพระสงฆ์ในพิธีให้ให้ศีล ให้สวดพระปริตร หรือให้แสดงธรรม เป็นธรรมเนียมมีมาแต่ดั้งเดิมที่จะต้องอาราธนา ก่อน พระสงฆ์จึงจะประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ และการอาราธนาที่ถือเป็นธรรมเนียมกันมามี ๓ กรณีนี้เท่านั้น

วิธีอาราธนา นิยมกันว่า ถ้าพระสงฆ์หนึ่งบนอาสนะยกสูง เจ้าภาพและแขกนั่งเก้าอี้ ผู้อาราธนาเข้าไปยืนระหว่างเจ้าภาพกับแถวพระสงฆ์ ตรงกับรูปที่ ๓ หรือ ๔ ห่างแถวพระสงฆ์พอสมควร หันหน้าไปทางโต๊ะบูชา ประนมมือไหว้พระพุทธรูปก่อน แล้วยื่นประนมมือตักตัวตรง กล่าวคำอาราธนาตามแบบที่ต้องการ ถ้าพระสงฆ์หนึ่งอาสนะต่ำธรรมดา เจ้าภาพและแขกนั่งกับพื้น ผู้อาราธนาต้องเข้าไปนั่งคุกเข่าต่อหน้าแถวพระสงฆ์ตรงหัวหน้าสงฆ์ กราบพระที่โต๊ะบูชา ๓ ครั้งก่อน แล้วประนมมือตักตัวตรง กล่าวคำอาราธนาที่ต้องการตามแบบ คือ

๑. พิธีสวดมนต์เย็น อารธนาศีล อารธนาพระปริตร
๒. พิธีเลี้ยงพระ อารธนาศีล
๓. พิธีถวายทานทุกอย่าง อารธนาศีล
๔. พิธีเทศน์ ถ้าเทศน์ต่อจากสวดมนต์ ตอนสวดมนต์ไม่ต้องอารธนาศีล เริ่มต้นด้วยอารธนาพระปริตร แล้วอารธนาศีล ตอนพระขึ้นเทศน์ รับศีลแล้วอารธนาธรรมต่อ แต่ถ้าสวดมนต์กับเทศน์ไม่ได้ต่อเนื่องกันถือว่าเป็นคนละพิธี ตอนสวดมนต์ก็อารธนาตามแบบพิธีสวดมนต์เย็น ตอนเทศน์ก็เริ่มต้นด้วยอารธนาศีลก่อน จบรับศีลแล้วจึงอารธนาธรรม

คำอารธนาศีล ๕

มัย ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตุกายํ ทิสฺสเรณฺณ สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม
 ทุติยมฺปิ มัย ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตุกายํ ทิสฺสเรณฺณ สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม
 ทุติยมฺปิ มัย ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตุกายํ ทิสฺสเรณฺณ สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม.

คำอารธนาพระปริตร

วิปตฺติปฏฺิพาหยา	สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทฺฤทฺวินาสาย	ปริตฺตํ พุรฺธ มงฺคลํ
วิปตฺติปฏฺิพาหยา	สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย	ปริตฺตํ พุรฺธ มงฺคลํ
วิปตฺติปฏฺิพาหยา	สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย	ปริตฺตํ พุรฺธ มงฺคลํ.

คำอารธนาธรรม

พรหฺมา จ โลกาทิปตฺติ สหฺมปติ
 กตฺถอญฺชลี อนฺธิวั อยฺยาถ
 สนฺติธฺ สตฺตาปฺพรชกฺขชาติกา
 เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมี ปชฺ.

๘.๒ วันสำคัญ

วันสำคัญทางพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนนิยมประกอบพิธีทางศาสนา เช่น ทำพิธีเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ ทำบุญตักบาตร เพื่อระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ได้แก่ วันวิสาขบูชา วันคล้ายวันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ วันอาสาฬหบูชา

๑. วันวิสาขบูชา คือวันเพ็ญเดือน ๖ แต่ในปีที่มีอธิกมาส วันวิสาขบูชาจะเลื่อนไปเป็นวันเพ็ญเดือน ๗ วันวิสาขบูชาเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ของพระพุทธเจ้าซึ่งตรงกับพุทธศาสนิกชนนิยมทำกรบูชาเป็นพิเศษ ทำบุญตักบาตร ทอนคำมีพิธีเวียนเทียนและเป็นวันหยุดราชการด้วย

๒. วันอัฐมีบูชา คือวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ หรือเดือน ๗ ในปีที่มีอธิกมาส นับถัดจากวันวิสาขบูชาไป ๗ วัน วันอัฐมีบูชา เป็นวันคล้ายวันถวายพระเพลิง พระพุทธสรีระที่เมืองกุสินารา พุทธศาสนิกชนจึงนิยมทำกรบูชาพิเศษคือมีพิธีเวียนเทียน แต่ส่วนมากมีผู้ไปร่วมพิธีในวันขึ้น เจเพาะภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาในวัดที่มีพิธีเวียนเทียน

๓. วันมาฆบูชา คือวันเพ็ญเดือน ๓ หรือวันเพ็ญเดือน ๔ ในปีที่มีอธิกมาส วันมาฆบูชา นับว่าเป็นวันพระสงฆ์ เพราะเป็นวันคล้ายวันที่มีพระอรหันต์มาประชุมพร้อมกัน โดยมีโค้นัดหมายเป็นครั้งแรกและครั้งเดียว จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ถัดจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ๔ เดือน พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นหลักสำคัญของพุทธศาสนา การประชุมในวันนั้นเรียกว่า จาตรungskันนิบาต แปลว่าการประชุมประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

- (๑) ภิกษุสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์และเป็นภิกษุสงฆ์รุ่นแรก
- (๒) ภิกษุสงฆ์เหล่านั้น ล้วนเป็นเอหิภิกขุคือมีพระพุทธเจ้าเป็นพระอุปัชฌาย์
- (๓) ภิกษุสงฆ์เหล่านั้น มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมายและไม่มีใครนิมนต์มา
- (๔) วันนั้นเป็นวันมาฆปุรณิคือวันเพ็ญเดือน ๓

การบูชาพิเศษในวันสำคัญทางศาสนาทั้ง ๔ นี้ ก็คือการเวียนเทียน นอกเหนือจากการที่พุทธบริษัทประชุมทำวัตรสวดมนต์และฟังเทศน์ตามปกติในวันนั้น การเวียนเทียนคือการที่พุทธบริษัทถือดอกไม้ธูปเทียนจุดประนมมือ เดินเวียนขวาที่เรียกว่าประทักษิณรอบปูชนียวัตถุในวัด หรือในสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ๓ รอบ ส่องใจระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยในขณะเดินเวียน เสร็จแล้วนำดอกไม้ธูปเทียนนั้นปักบูชาปูชนียวัตถุที่เวียนนั้น เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงด้วยเครื่องสักการะบูชา

๔. วันเข้าพรรษา ตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ เป็นวันที่พระสงฆ์ทำพิธีแสดงความตั้งใจว่าจะจำพรรษา ณ ที่วัดใดวัดหนึ่ง และจะไม่ไปพักแรมที่อื่นตลอดระยะเวลา ๓ เดือน เว้นแต่กรณีจำเป็นเท่านั้น เพื่อเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ศึกษาอบรมพระธรรมวินัย และรักษาศีลตลอดช่วงฤดูฝน วันนี้มีพิธีทำบุญตักบาตร และเป็นวันหยุดราชการ

๕. วันออกพรรษา ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๑๑ คือวันครบ ๓ เดือน นับจากวันเข้าพรรษาจะมีพิธีกรรมทางศาสนาพิธี ซึ่งบางที่เรียกวันนี้ตามชื่อพิธีว่า วันมหาปวารณา คือแสดงความตั้งใจและกล่าวอนุญาตให้พระสงฆ์รูปอื่นตักเตือนเมื่อทำผิดได้ มีพิธีทำบุญตักบาตร และเป็นวันหยุดราชการ

๔. บทบาทและหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

บทบาทและหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน หมายถึงการแสดงออกหรือการปฏิบัติสิ่งที่ดีควรปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน พุทธศาสนิกชนมีบทบาทและหน้าที่ ๓ ประการ คือ

๑. บทบาทหน้าที่ส่วนตน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ การศึกษาปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา เป็นต้น

๒. บทบาทหน้าที่ต่อบุคคลอื่น เช่น การปฏิบัติตนต่อภิกษุสามเณร และศาสนิกชนอื่น ๆ เป็นต้น

๓. บทบาทหน้าที่ต่อศาสนวัตถุสถาน เช่น การปฏิบัติตนขณะเข้าไปในปูชนียวัตถุและปูชนียสถาน มีโบสถ์ ศาลา เป็นต้น

ในที่นี้ ขอล่าเฉพาะบทบาทหน้าที่ส่วนตน ส่วนบทบาทหน้าที่อื่น จะได้ศึกษาในชั้นสูงต่อไป

พุทธศาสนิกชนมีบทบาทหน้าที่ส่วนตน ดังนี้

๑. สวดมนต์ไหว้พระ
๒. ศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา
๓. สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นได้ศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา ต่อตนเองหรือต่อผู้อื่น (เข้าข้อ ๑ หรือ ๒)
๔. เสียสละกำลังกายกำลังทรัพย์หรือกำลังความคิด เพื่อช่วยทำนุบำรุงศาสนา

๑. สวดมนต์ไหว้พระ

การสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคน เป็นกิจวัตรที่พุทธศาสนิกชนควรทำอย่างยิ่ง เพราะเป็นการชำระจิตใจให้สะอาดและสงบ จะได้นอนหลับอย่างสบายไม่ฝันร้าย ตื่นขึ้นจะได้มีกำลังใจเข้มแข็ง ประกอบกิจการงานประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นักเรียน มีการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าห้องเรียนในตอนเช้า ก็ควรตั้งใจทำด้วยความเคารพ เพราะเป็นการชำระจิตใจให้สะอาดและสงบก่อนเรียนหนังสือ

๒. ศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

การศึกษาคำสอนของศาสนา นับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้เป็นคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอย่างถูกต้อง ทำให้รู้จักใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาเหตุผล ไม่หลงงมงาย ไม่ทำอะไรแบบตาม ๆ กันมา

การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาด้วยตนเองตามควรแก่ฐานะและความสามารถ ถือว่าเป็นกิจที่ต้องทำ เพราะศาสนาจะช่วยให้เราได้ ก็ต่อเมื่อเราปฏิบัติตามคำสอน

๓. สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นได้ศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

การสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นได้ศึกษาคำสอนของศาสนา เท่ากับเป็นการเผยแพร่ศาสนาให้แพร่หลาย เป็นการช่วยให้ผู้อื่นได้รู้ได้เข้าใจคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้อง เท่ากับช่วยให้ผู้อื่นได้พบความจริงของชีวิต

การสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา เท่ากับสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติชอบประกอบแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นการยกย่องเชิดชูผู้ทำความดี เท่ากับให้กำลังใจแก่ผู้อื่นที่ทำความดี

๔. เสียสละกำลังกายกำลังทรัพย์หรือกำลังความคิดเพื่อช่วยทำนุบำรุงศาสนา

ศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองได้ ก็ด้วยอาศัยความเสียสละของศาสนิกชน ดังนั้น ศาสนิกชนจึงควรเสียสละ กำลังกาย กำลังทรัพย์ หรือกำลังความคิด ช่วยทำนุบำรุงศาสนาตามควรแก่ฐานะและความสามารถ เพื่อให้ศาสนาดำรงอยู่ ไม่เสื่อมสูญ การที่พุทธศาสนายังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศไทย ก็ด้วยความเสียสละของพุทธศาสนิกชนในอดีตจนปัจจุบัน ถึงกับนานาประเทศที่นับถือพุทธศาสนาได้ตกลงเลือกประเทศไทยให้เป็นที่ตั้งถาวร ของสำนักงานใหญ่แห่งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พ.ส.ล.) เท่ากับเลือกประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางแห่งพุทธศาสนา

๔. หน่วยสหกรณ์และการปฏิรูปที่ดิน

ประเทศไทยมีที่ราบกว้างใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้น เป็นทำเลที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ประชากรซึ่งยึดอาชีพเกษตรกรรมมาเป็นเวลาช้านาน ปัจจุบันประชากรกว่าร้อยละ ๘๐ มีอาชีพในทางเกษตรกรรม ผลผลิตส่วนใหญ่ของประเทศใช้บริโภค และส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นผลผลิตจากการเกษตร รายได้ของประเทศจึงมาจากเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่ในขณะเดียวกันปัญหาของเกษตรกรก็มีอยู่มาก เช่น ขาดน้ำในการทำไร่ทำนา เนื่องจากฝนไม่ตกตามฤดูกาล การชลประทานยังพัฒนาไปไม่ถึงที่ดินเพาะปลูกของเกษตรกร ความแห้งแล้งเกิดจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำลำธาร คุณภาพของดินเสื่อมเพราะใช้ทำการเพาะปลูกมานาน แต่ไม่มีการทำนุบำรุงดิน การเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกษตรกรมีฐานะยากจน มีการศึกษาต่ำ ขาดที่ดินทำกิน พวกนี้และทั้งไร่นาอพยพเข้ามาทำมาหากินในเขตเมือง แต่พ่อค้าคนกลางและนายทุนเงินกู้กลับมีฐานะความเป็นอยู่ดี เป็นผู้กำหนดความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ นอกจากนี้ถ้าพิจารณาจากรายได้ของเกษตรกรในแต่ละภาคยังมีความแตกต่างกันมาก เช่น รายได้ต่อปีโดยเฉลี่ยของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉลี่ยเหนือต่ำกว่ารายได้ต่อปีโดยเฉลี่ยของเกษตรกรในภาคใต้มาก ทว่ารัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศต่างถือว่าปัญหาของเกษตรกรเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องรีบแก้ไข ในปัจจุบันได้ยอมรับกันว่าวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ คือ สหกรณ์และการปฏิรูปที่ดิน

๑. สหกรณ์

ความหมายของสหกรณ์

สหกรณ์ หมายถึง องค์การธุรกิจแบบหนึ่งที่กลุ่มคนตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไปที่มีความประสงค์อย่างเดียวกันร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนในกลุ่มสมาชิกทางการอาชีพ และความเป็นอยู่หรืออาจดำเนินการธุรกิจร่วมกันเพื่อส่งเสริมอาชีพและการครองชีพของสมาชิกและครอบครัวให้ดีขึ้นโดยวิธีการสหกรณ์

ความมุ่งหมายในการดำเนินการตามวิธีสหกรณ์ก็เพื่อช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม และช่วยแก้ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือปัญหาความขัดแย้งทางความคิด และการปฏิบัติในการแก้ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนในสังคมโดยทั่วหน้ากัน แนวความคิดในการแก้ไขปัญหาก็แตกต่างกัน แบ่งเป็น ๒ แนวทาง คือ

๑. แนวความคิดทางเสรีนิยม

เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นก่อน มีความเห็นว่าการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจด้วยสันติวิธี คือ หลักการแข่งขันกันอย่างเสรี ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลใช้กำลังความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้ผลผลิตมากที่สุด ดีที่สุด มีความเชื่อว่าแต่ละบุคคลมีความสำคัญ ถ้าทุกคนเป็นคนดี สังคมโดยรวมก็จะดีตามไปด้วย ถ้าคนในสังคมมีความสุข สังคมก็มีความสุขตามไปด้วย แนวความคิดนี้ถือว่าเป็นแนวความคิดที่ยึดวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้สันติวิธี

๒. แนวความคิดทางสังคมนิยม

เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ แนวความคิดทางสังคมนิยมเน้นความสำคัญที่สังคมหรือส่วนรวม เชื่อว่าการแก้ปัญหาจะสำเร็จได้ต้องปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น คือต้องจัดระเบียบสังคมให้ดีขึ้นเสียก่อน แม้จะต้องใช้วิธีการที่รุนแรงก็ต้องยอม เชื่อว่าเมื่อสังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยแล้ว คนในสังคมจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

แนวความคิดทั้งสองนี้มีความแตกต่างกันในการปฏิบัติเท่านั้น แต่จุดประสงค์ของทั้งสองแนวความคิด คือ ให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของส่วนรวมได้

แนวความคิดทั้งสองนี้ได้มีการขัดแย้งกันตลอดมา ต่างฝ่ายก็พยายามบอกว่าความคิดของตนดี และชี้ข้อบกพร่องของอีกฝ่ายหนึ่ง แนวความคิดทางเสรีนิยมนั้นกล่าวว่าควรส่งเสริมให้แต่ละคนมีเสรีภาพ สามารถลงทุนลงแรง เพิ่มผลผลิตให้แก่รัฐอย่างเต็มที่ เอกชนจะประกอบกิจการอย่างใดก็ได้ รัฐไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากเกินไป และก็ปรากฏว่าในประเทศที่ยึดแนวความคิดแบบเสรีนิยมมาใช้กับระบบเศรษฐกิจได้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมมาก ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ผู้ที่มีทุนรอนมากย่อมสามารถเอาเปรียบผู้อื่นที่มีทุนน้อยกว่า มีคนเพียงไม่กี่คนที่มั่งคั่งสำคัญเกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศ มีผลประโยชน์มากกว่าคนส่วนใหญ่ เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมทุกระดับ เช่น ในชุมชนชาวไร่ชาวนาซึ่งทำงานหนัก แต่มีทุนน้อยและระดับการศึกษาต่ำ มักถูกพ่อค้าคนกลาง นายทุนเงินกู้ยืมกดขี่ กีดกอบเบียดเงินกู้ในอัตราสูง จนชาวไร่

ชาวนาต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน มีฐานะความเป็นอยู่ยากจน ส่วนแนวความคิดในทางสังคมนิยมนั้น มีหลายระดับ คือ ตั้งแต่ประเทศพรรคคอมมิวนิสต์ปกครองประเทศเพียงพรรคเดียว เช่น สหภาพโซเวียต รองลงมา คือ ประเทศที่ปกครองโดยระบบสังคมนิยมเน้นหนักเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น แนวความคิดทางสังคมนิยมถือว่าสังคมมีความสำคัญเหนือประโยชน์ของแต่ละบุคคล กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่รัฐควรเป็นผู้จัด แต่จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และที่ปรากฏในปัจจุบัน ประเทศที่ยึดแนวความคิดทางสังคมนิยมอย่างสูงสุด แม้เมื่อคุณหลักการแล้วคล้าย ๆ กับว่ารัฐเป็นผู้จัดดำเนินการให้เกิดความยุติธรรม คือ ทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกัน แต่ละคนมีทรัพย์สินเพียงเท่าที่จำเป็น แต่ประชาชนพลเมืองที่ขาดสิทธิเสรีภาพและความแตกต่างระหว่างชนชั้นก็มีอยู่ โดยเฉพาะบุคคลในพรรคคอมมิวนิสต์มีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกับประชาชนธรรมดาอย่างมาก มีอำนาจสิทธิขาด การปราบปรามประชาชนอย่างรุนแรงก็มีอยู่เนื่อง ๆ

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดทั้งสองแตกต่างกันในทางปฏิบัติมาก ต่างมีทั้งข้อดีและข้อเสีย จึงได้มีผู้พยายามศึกษาวิธีการใหม่ที่จะนำเอาข้อดีของทั้งสองแนวความคิดมาประสานกันให้เป็นทางสายกลาง ไม่ปล่อยให้เสรีเกินไปจนเกิดการเอารัดเอาเปรียบกันระหว่างผู้ที่มีทุนและมีโอกาสมากกว่ากับผู้ที่มีฐานะยากจน และมีระดับการศึกษาต่ำกว่า แต่ไม่ใช้วิธีการที่จำกัดเสรีภาพเกินไปจนกระทั่งชาวไร่ชาวนาไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของผลผลิตที่ตนหาได้ด้วยความสามารถ แนวความคิดในการแก้ปัญหานี้ใหม่ คือ วิธีการสหกรณ์ ซึ่งได้แบบฉบับมาจากร้านสหกรณ์แห่งเมืองรอชเดล ประเทศอังกฤษ ดำเนินการโดยกรรมกรช่างทอผ้าซึ่งมีรายได้น้อย แต่แนวความคิดเรื่องวิธีการสหกรณ์ได้มาจากความคิดของชาวอังกฤษชื่อ โรเบิร์ต โอเวน (พ.ศ. ๒๓๑๔—๒๔๐๑) ซึ่งถือกันว่าโรเบิร์ต โอเวน เป็นผู้ให้กำเนิดการสหกรณ์

หลักการทางสหกรณ์

เป็นที่ยอมรับกันว่าแบบฉบับการจัดสหกรณ์เป็นครั้งแรกที่เมืองรอชเดล ในประเทศอังกฤษเป็นวิธีการสหกรณ์ที่ประเทศต่าง ๆ ได้นำไปเป็นแบบอย่างสำหรับใช้ในประเทศของตน โดยนำไปดัดแปลงพัฒนาออกไปอย่างกว้างขวาง เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ประเทศต่าง ๆ จึงมีความเห็นว่าจะได้พิจารณาหลักการสหกรณ์ที่ยึดแบบฉบับการจัดสหกรณ์ที่เมืองรอชเดลให้เหมาะสม ดังนั้นใน พ.ศ. ๒๕๐๙ ที่

ประชุมองค์การสัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ ครั้งที่ ๒๓ ณ กรุงเวียนนา จึงได้นำเอาหลักการสหกรณ์มาพิจารณาตกลง กำหนดเป็นหลักการสำหรับสหกรณ์ทุกชนิดใหม่มี ๖ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. การเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ ไม่ถือเอาความลำเอียงใดๆ ทางสังคมการเมือง เชื้อชาติ ศาสนา มาเป็นเครื่องกีดกันการเข้าเป็นสมาชิก
๒. การดำเนินงานของสหกรณ์ควรเป็นไปตามหลักการทางประชาธิปไตย และเป็นอิสระ
๓. จำกัดอัตราเงินปันผลตามหุ้นไม่เกินอัตราคอกเบี้ย
๔. การจัดสรรรายได้สุทธิ (กำไร) เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความเป็นธรรมในหมู่สมาชิก
๕. สหกรณ์ควรหาทางส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการอบรมทางสหกรณ์
๖. สหกรณ์ควรจะร่วมมือกับสหกรณ์อื่น ๆ ด้วย

ประวัติและความเป็นมาของสหกรณ์ในประเทศไทย

การสหกรณ์เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษใน พ.ศ. ๒๓๗๐ ซึ่งตรงกับรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ รัชกาลที่ ๓ ในสมัยนั้นประเทศไทยเริ่มติดต่อกับประเทศทางตะวันตก ได้เริ่มรับแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศจากประเทศตะวันตก ขณะนั้นสภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการผลิตพืชผลทางเกษตรเพื่อใช้ ในครอบครัว เป็นการผลิตให้มากขึ้นเพื่อขาย ชาวไร่ชาวนาได้อาศัยกู้เงินจากนายทุนที่มีฐานะมั่งคั่ง นายทุนบางรายก็ใช้วิธีการกดขี่ โดยให้ชาวนาซื้อของเชื่อ แล้วคร่าค่าซื้อพืชผลจากชาวนาเป็นการเก็บหนี้ ฐานะของเกษตรกรจึงยากจนเรื่อย ๆ มีเป็นจำนวนมากที่ต้องสูญเสียไร่นาไปให้นายทุนเงินกู้ แต่นายทุนเงินกู้กลับมีฐานะมั่งคั่งขึ้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทยที่วัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เรียกว่า "สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้" เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๔ โดยกู้เงินจากธนาคารสยามกัมมาจล (ต่อมาธนาคารนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยพาณิชย์) โดยรัฐบาลเป็นผู้ค้ำประกัน ต่อมาได้จัดตั้งสหกรณ์ที่จังหวัดลพบุรีและที่จังหวัดอื่น ๆ ในระยะนั้นเป็นระยะทดลองยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการสหกรณ์บังคับใช้โดยตรง ต้องอาศัยกฎหมายว่าด้วยสมาคมคือพระราช-

บัญญัติสมาคมเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๕๔ สำหรับจดทะเบียนสหกรณ์ไปพลางก่อน ต่อมากิจการของสหกรณ์ได้ขยายกว้างขวางขึ้น จึงได้ตราพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ ขึ้นเป็นกฎหมายคุ้มครองสหกรณ์โดยเฉพาะ และต่อมาได้ปรับปรุงกฎหมายสหกรณ์ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ แทนพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ ซึ่งยังใช้อยู่ในปัจจุบัน

ประเภทของสหกรณ์

ถ้าจะแบ่งสหกรณ์ออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ อาจแบ่งเป็นประเภทสหกรณ์ผู้ผลิต และสหกรณ์ผู้บริโภค ในประเทศไทยได้มีการแบ่งสหกรณ์ตามกฎหมายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๑๑ กำหนดประเภทสหกรณ์เป็น ๖ ประเภท คือ

๑. สหกรณ์การเกษตร
๒. สหกรณ์ประมง
๓. สหกรณ์นิคม
๔. สหกรณ์ร้านค้า
๕. สหกรณ์บริการ
๖. สหกรณ์ออมทรัพย์

ในชั้นนี้จะกล่าวเน้นเฉพาะสหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์ร้านค้าส่วนสหกรณ์อีก ๔ แบบจะกล่าวโดยละเอียดในชั้นต่อไป

๑. สหกรณ์การเกษตร

คือ สหกรณ์ที่เกษตรกรร่วมกันจัดตั้งขึ้น มีสมาชิกสหกรณ์เป็นเกษตรกรทั้งหมด สหกรณ์การเกษตรเกิดมาจากสหกรณ์เครดิตผลิตรวมและสหกรณ์หาทุน สหกรณ์การเกษตรมีหน้าที่จัดหาทุนให้สมาชิกโดยให้สินเชื่อ ดำเนินกิจการซื้อขายผลผลิต ให้บริการทุนบำรุงที่ดินทำกิน ส่งเสริมการเกษตร ส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการอบรมทางสหกรณ์ ตัวอย่างสหกรณ์การเกษตร เช่น สหกรณ์ชาวนา สหกรณ์ชาวไร่และผลผลิต ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมพืชผลที่สมาชิกผลิตได้ไปจัดการขายให้ได้ราคาดี โดยใช้ระบบทางการขายและการตลาด นับตั้งแต่การรวบรวม คัดแยกคุณภาพ การบรรจุ การเก็บรักษา การขนส่ง การขายและบางสหกรณ์ยังทำหน้าที่ส่งเสริมการผลิตด้วย เมื่อมีกำไรก็นำมาเฉลี่ยคืนให้สมาชิกตามส่วนของ

ผลิตผลที่ส่งมาให้สหกรณ์จัดการขายและแบ่งกำไรบางส่วนไว้บำรุงและพัฒนากิจการของสหกรณ์ต่อไป

สหกรณ์การเกษตรบางแห่งทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น ให้บริการสินเชื่อ ซื้ขาย ผลิตผล ส่งเสริมการบำรุงรักษาดินของสมาชิกสหกรณ์ ส่งเสริมการเกษตร และการศึกษาอบรมของสมาชิก ก็อาจจะจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ซึ่งอาจทำหน้าที่ครบถ้วนตั้งแต่แรกหรือค่อย ๆ ขยายกิจการจนครบถ้วนภายหลัง แล้วจึงจดทะเบียนเป็นสหกรณ์อเนกประสงค์ก็ได้

โครงสร้างของสหกรณ์การเกษตรของประเทศไทย

๑. สหกรณ์ชั้นปฐมหรือสหกรณ์ท้องถิ่น

ดำเนินการกลุ่มอยู่ในขอบเขตของอำเภอ ทำหน้าที่เป็นสหกรณ์อเนกประสงค์ ให้บริการ คำนสินเชื่อ ซื้ขาย เป็นต้น

๒. สหกรณ์ชั้นมัธยม

หรือชุมนุมสหกรณ์ของจังหวัด ตั้งขึ้นจากการรวมสหกรณ์ชั้นปฐมหลาย ๆ สหกรณ์มาไว้ด้วยกัน

๓. สหกรณ์ชั้นยอดหรือสหกรณ์ระดับชาติ

เป็นองค์การที่รวมสหกรณ์หลาย ๆ สหกรณ์ ในปัจจุบันประเทศไทยมีสหกรณ์ระดับชาติ ๑ สหกรณ์ คือ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย มีหน้าที่ดำเนินการในด้านการตลาด การจัดจำหน่ายภายในและต่างประเทศ ดำเนินการในด้านการคลังสินค้าและนำสินค้าอุปโภคทางการเกษตรมาจำหน่ายให้แก่สมาชิก การรวมกันตั้งสหกรณ์มีประโยชน์ในด้านการประสานงานการสหกรณ์ อำนาจการต่อรอง และการพยุ่รราคาพืชผลได้เป็นอย่างดี

๒. สหกรณ์ประมง

สหกรณ์ประเภทนี้มักจัดขึ้นตามทำเลที่ซึ่งที่ประชากรมีอาชีพทางการจับสัตว์น้ำ ทำหน้าที่ช่วยให้ชาวประมงที่มีอาชีพดังกล่าวมีความมั่นคง โดยรับทำหน้าที่ทางด้านตลาด การเก็บรักษาสัตว์น้ำให้มีสภาพสดจนถึงมือผู้บริโภค รับซื้ขาย สัตว์น้ำ ส่งเสริมการเพาะบำรุงรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ หาทุนให้สมาชิกกู้ยืมไปขยายกิจการ จัดหาเครื่องมือที่ทันสมัย และให้บริการทางด้านวิชาการ

กิจการสหกรณ์ประมงสามารถทำหน้าที่ช่วยให้ผลผลิตของชาว ประมงมีคุณภาพขาย ได้ ราค า และเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคด้วย ตัวอย่างของสหกรณ์ประมง เช่น สหกรณ์นำกุ้ง สหกรณ์ประมงกลาง เป็นต้น

๓. สหกรณ์นิคม

มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ จัดหาที่ดินผืนใหญ่มาจัดสรรให้เกษตรกรที่ไร้ที่ดินได้เช่าและ ทำประโยชน์ แล้วผ่อนชำระค่าที่ดินเมื่อหมดแล้วก็เข้าถือกรรมสิทธิ์ได้ หรืออาจจะขอเช่าที่ ดินผืนใหญ่ที่เจ้าของไม่สนใจมาปรับปรุงคุณภาพมาให้เกษตรกรได้เช่าซื้อ เมื่อผ่อนชำระหมด ก็ได้ครอบครองกรรมสิทธิ์ สหกรณ์นิคมนี้เป็นที่สนใจของรัฐบาลมาก เพราะนอกจากจะช่วย ให้ราษฎรมีที่ดินทำกินแล้วยังช่วยป้องกันการบุกรุกทำลายป่าเพื่อเปลี่ยนสภาพป่ามาเป็นพื้นที่ เพาะปลูกอีกด้วย ตัวอย่างของสหกรณ์นิคม เช่น สหกรณ์นิคมกสิกรรม สหกรณ์นิคมเกลือ เป็นต้น

๔. สหกรณ์ร้านค้า

ได้แก่สหกรณ์ประเภทที่จัดหาบริการเกี่ยวกับเครื่องอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายให้แก่สมา- ชิกในราคาถูก สหกรณ์ร้านค้าแห่งแรก คือ สหกรณ์กรุงเทพ จำกัด ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ปัจจุบันมีสหกรณ์ร้านค้าเกิดขึ้นมากมายทั้งในกรุงเทพฯ และตามจังหวัดต่าง ๆ สหกรณ์ ทำเนิการช่วยเงินจากแหล่งเงินกูและหุ้นของสมาชิก ถ้าไรที่ได้ส่วนหนึ่งนำมาจ่ายเป็นเงิน บันผลให้แก่สมาชิกในอัตราไม่เกินร้อยละ ๘ ต่อปี ถ้าไรที่จัดสรรให้แก่สมาชิกจะมากน้อย ตามส่วนที่สมาชิกแต่ละคนซื้อสินค้าไปจากสหกรณ์ในแต่ละปี สมาชิกผู้ใดซื้อ มากก็ได้เงิน บันผลมากผู้ใดซื้อน้อย เงินบันผลก็ลดลง เงินที่เหลือจากเงินบันผล สหกรณ์ร้านค้าจะนำ ไปปรับปรุง และขยายกิจการของสหกรณ์ การจ่ายเงินบันผลตามส่วนนี้เป็นเครื่องชักจูงให้ สมาชิกซื้อ มากขึ้นด้วย แต่สหกรณ์ประเภทนี้ในภายหลังประสบอุปสรรคและมีเลิกกิจการไปบ้าง เพราะความไม่สุจริตยุดิธรรมของผู้ดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามสหกรณ์ร้านค้าเป็นสิ่งที่ควร จะส่งเสริมให้มีในสถาบัน การศึกษาต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังแนวความคิดในการแก้ปัญหา เศรษฐกิจด้วยการดำเนินกิจการโดยสมาชิกและเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกเอง โดยไม่ต้อง ผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเท่ากับสมาชิกได้ใช้เครื่องอุปโภคบริโภคในราคาถูก ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ถึง ๒๔๘๒ รัฐบาลส่งเสริมให้จัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าขึ้นทั่วประเทศ

๕. สหกรณ์บริการ

เป็นสหกรณ์ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสมาชิกผู้ผลิตและให้บริการเกี่ยวกับ กิจการที่เป็นสาธารณูปโภค เช่น สหกรณ์แท็กซี่ สหกรณ์เคหะสถาน สหกรณ์จะเรียกเก็บค่าบริการที่สหกรณ์จัดขึ้นจากสมาชิกตามส่วนที่แต่ละคนใช้ประโยชน์ มีกำไรก็ปันผลคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนที่ได้จ่ายเป็นค่าบริการให้แก่สหกรณ์

๖. สหกรณ์ออมทรัพย์

เป็นสหกรณ์ที่ส่งเสริมให้สมาชิกแบ่งทรัพย์สินที่หามาได้ ออมไว้ในที่ปลอดภัย และได้ผลประโยชน์ตอบแทนจากเงินออมนั้น และหากมีความจำเป็นต้องใช้เงินก็สามารถกู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ โดยเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำด้วย วิธีดำเนินการคือให้สมาชิกส่งเงินสะสมรายเดือนต่อสหกรณ์ และสหกรณ์ จะแปลงเงินสะสมนี้เป็นจำนวนหุ้นให้สมาชิกคือ สหกรณ์จะเฉลี่ยคืนกำไร ส่วนหนึ่งให้แก่สมาชิกตาม ส่วนแบ่งจำนวน ดอกเบี้ย ที่สมาชิก ได้จ่ายเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสหกรณ์ กล่าวคือสมาชิกที่กู้เงินมากเสียดอกเบี้ยเป็นจำนวนเงินมากก็จะมีโอกาสได้ส่วนแบ่งจากเงินปันผลมากด้วย สหกรณ์ออมทรัพย์นี้นิยมจัดตั้งให้ตามหน่วยราชการในระดับใหญ่ ๆ เช่น กรม กระทรวง ที่มีข้าราชการในสังกัดเป็นจำนวนมากพอสมควร

โครงสร้างของขบวนการสหกรณ์

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าสหกรณ์เป็นรูปของการดำเนินธุรกิจแบบหนึ่ง ซึ่งดำเนินการโดยสมาชิก เพื่อช่วยกันแก้ไขข้อบกพร่องทางเศรษฐกิจ เป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือกันเองในหมู่สมาชิก การดำเนินงานของสหกรณ์จึงประกอบด้วยส่วนที่สำคัญดังนี้

๑. สมาชิกหรือกลุ่มสมาชิก

สมาชิกซึ่งเป็นผู้ที่รวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันในกิจการของสหกรณ์

๒. ที่ประชุมใหญ่

คือ ที่ประชุมของสมาชิกทุกคนหรือเป็น ส่วนใหญ่มีอำนาจในการ พิจารณาคัดสินใจในการดำเนินงานและแก้ปัญหาของสหกรณ์ แต่การประชุมใหญ่ที่ประกอบด้วยสมาชิกส่วนใหญ่หรือที่มักเป็นจำนวนมากย่อมทำได้ ไม่บ่อยครั้งนัก

๓. คณะกรรมการดำเนินการ

เป็นตัวแทนสมาชิกสหกรณ์ โดยเหตุที่การประชุมใหญ่ไม่สามารถทำได้โดยสะดวกหรือทำได้บ่อยครั้ง คณะกรรมการดำเนินการจะเป็นตัวแทนในการดำเนินการของสหกรณ์สามารถจัดประชุมหรือแก้ปัญหาได้บ่อยครั้งอย่างสะดวก

๔. ผู้ตรวจสอบกิจการ

อาจเป็นบุคคลคนเดียวหรือคณะบุคคลก็ได้ ทำหน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย แล้วรายงานให้ที่ประชุมใหญ่ทราบผู้ตรวจสอบอาจแต่งตั้งจากสมาชิกของสหกรณ์นั้นหรือจากบุคคลภายนอกก็ได้ แต่ต้องมีใช้บุคคลจากคณะกรรมการดำเนินการ

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างของขบวนการสหกรณ์ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่เป็นไปตามกลไกทางประชาธิปไตย กล่าวคือมีการดำเนินการโดยสมาชิกหรือตัวแทนจากกลุ่มสมาชิกโดยคำนึงถึงสมาชิกเป็นสำคัญ ในเวลาเดียวกันคณะกรรมการดำเนินการก็ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายที่กำหนดไว้เพื่อให้งานของสหกรณ์ดำเนินงานไปด้วยความสุจริตไม่เป็นที่เอื้อมือหาผลประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดใดทั้งสิ้น มีการตรวจสอบและแจ้งผลกลับมายังสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดเวลา

ธรรมเพื่อสหกรณ์

การสหกรณ์มีวัตถุประสงค์หลักคือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และสมาชิกทุกคนได้รับความยุติธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์สุขในสังคมกิจการสหกรณ์จะเจริญได้ย่อมมาจากคุณสมบัติของสมาชิกด้วย สมาชิกสหกรณ์จึงควรจะมีศีลหลักธรรมเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทางสหกรณ์ สามารถแก้ปัญหาของตนเอง ในชุมชนและแก้ปัญหาของชาติได้ ธรรมที่สมาชิกสหกรณ์ ควรจะต้องฝึกฝนและยึดเป็นหลักประจำใจอยู่เสมอ คือ ความสามัคคี สุจริต มีวินัย และความเสียสละ

๑. สามัคคี

คือความพร้อมใจกันในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้ลุล่วงไป หมายถึงความสามารถที่จะรวมพลังกาย พลังความคิด ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม โดยยึดวัตถุประสงค์ เวลา และสถานที่ร่วมกัน ซึ่งจะเกิดผลดีกว่าต่างคนต่างทำหรือแตกแยกความคิดกันไปคนละทาง ก็เหมือนกับการหักไม้ที่เป็นไม้คนเดียวย่อมทำไม่ได้ แต่เมื่อแก้มัดออกแล้วใช้หลายคนช่วย

กันหักคนละท่อนก็สามารถทำได้โดยง่าย ในการแก้ปัญหาของสมาชิกโดยเฉพาะปัญหาความยากจนและปัญหาพ่อค้าคนกลางและนายทุน ถ้าสมาชิกคนหนึ่งคนใดเพียงคนเดียวจะแก้ไขย่อมเป็นเรื่องที่อาจทำได้ยาก แต่ถ้าทุกคนร่วมมือกัน อำนาจในการต่อรองหรือการพยุງราคาย่อมทำได้โดยมีประสิทธิภาพ

๒. การวินัย

หมายถึงข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินการตามระเบียบ ข้อบังคับของสหกรณ์ที่สำคัญที่สุด คือ การปฏิบัติตามกฎหมายสหกรณ์ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ทางที่จะส่งเสริมให้กิจการของสหกรณ์ก้าวหน้าได้ทางหนึ่ง คือ สมาชิกควรปฏิบัติตามระเบียบวินัยของสหกรณ์อย่างเคร่งครัด เช่น ขายผลผลิตให้สหกรณ์ตามข้อตกลง ส่งเงินคืนใช้หนี้เงินกู้ตรงตามกำหนด และเข้าประชุมตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

๓. ความเสียสละ

เนื่องจากสหกรณ์เป็น องค์การ ธรกิจที่ดำเนิน กิจการเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ของสมาชิก ก่อให้เกิดจะเป็นผลประโยชน์กลับไปสู่สมาชิกทุกคน หรือผลประโยชน์กลับไปสู่คนในสังคมนั่นเอง คณะกรรมการดำเนินงานเป็นบุคคลที่มีเกียรติได้รับเลือกเข้ามาดำเนินงานโดยมิได้มีเงินเดือนเป็นค่าตอบแทน แต่คณะกรรมการดังกล่าวซึ่งเลือกมาจากบรรดาสมาชิกซึ่งจะต้องเป็นผู้เสียสละเพื่อกิจการของส่วนรวมอย่างแท้จริง และสมาชิกก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องยึดหลักความเสียสละอยู่อย่างมากเช่นกันจึงจะอยู่รวมกันได้ เช่น จะต้องยอมเสียสละประโยชน์บางส่วนที่สมาชิกพึงได้รับเพื่อไปขยายกิจการของสหกรณ์ การพัฒนาสหกรณ์ซึ่งเป็นองค์การที่อำนวยความสะดวกแก่ส่วนรวม

๔. สุจริต

นับว่าเป็นหัวใจของการสหกรณ์ กล่าวคือสมาชิกทุกคนจะต้องช่วยกันส่งเสริมกิจกรรมของสหกรณ์ ประพฤติและวางตนให้เป็นผู้ที่มีความสุจริต ทั้งกาย วาจาและใจ ทำตนให้เป็นคนที่ซื่อสัตย์สุจริต ให้เป็นที่ไว้วางใจของผู้คบหาสมาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่สมาชิกหรือผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าปัญหาการเกษตรเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทย แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ได้มีความคิดแตกต่างและขัดแย้งกันอยู่ระหว่างแนวคิดว่าการส่งเสริมให้แต่ละ

คนทำงานให้ดีที่สุดสังคมก็จะดีตามไปด้วย กับแนวความคิดที่เน้นในเรื่องการแก้ไขระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรง แต่สำหรับประเทศไทยเราได้เห็นพ้องต้องกันว่าวิธีการที่ดีที่สุดคือการยึดแนวคิดแบบกลาง ๆ คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของแต่ละบุคคลและประโยชน์ของส่วนรวมพร้อมกัน ได้แก่วิธีการสหกรณ์ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นไปในทางที่เป็นประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการและโครงสร้างที่มีระเบียบแบบแผนซึ่งเชื่อกันว่าการสหกรณ์จะเป็นวิธีที่ดีที่สุด ที่สามารถแก้ปัญหาของเกษตรกรซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ได้ แต่ทั้งนี้ก็ให้อยู่กับประสิทธิภาพในการทำงานและความเจริญในทางจิตใจของสมาชิกในแต่ละสหกรณ์ด้วย ธรรมชาติเพื่อการสหกรณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดที่จะช่วยให้กิจกรรมทางสหกรณ์ในประเทศไทยได้พัฒนาไปอย่างเต็มที่

๒. การปฏิรูปที่ดิน

๒.๑ ความหมายของการปฏิรูปที่ดิน

คำว่า “การปฏิรูปที่ดิน” ได้ใช้อย่างแพร่หลายหลังจากได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร พ.ศ. ๒๕๑๘ การปฏิรูปที่ดินมีความหมายกว้างขวางและแตกต่างกันออกไปตามจุดประสงค์ของการปฏิรูปที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งสำหรับประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม พลเมืองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร ทำไร่ทำนา และมีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ความหมายของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทยจึงเน้นความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และได้เป็นที่ยอมรับว่าการปฏิรูปที่ดินเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในวิธีหนึ่ง ที่จะช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกร โดยรัฐจะเข้าไปช่วยจัดระบบการใช้ที่ดิน สิทธิในการถือครอง และจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เกษตรกรได้มีกรรมสิทธิ์ถือครองในที่ดินทำกินและอยู่อาศัย ตลอดจนส่งเสริมให้เกษตรกรได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกินได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป ความหมายการปฏิรูปที่ดิน คือ การปรับปรุงระเบียบเกี่ยวกับสิทธิการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และการจัดสรรที่ดินให้เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินได้เข้าทำกิน

นอกจากนี้การปฏิรูปที่ดินยังมีความหมายรวมถึงการจัดบริการต่าง ๆ ทางด้านสาธารณูปโภคที่ที่กว้างขวางเปล่าให้ราษฎรเข้าทำกิน โดยปรับปรุงคุณภาพของดินและการชลประทานให้สามารถใช้เป็นที่เพาะปลูกได้อย่างเต็มที่ด้วย

๒.๒ สภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย

เนื้อที่ของประเทศไทยมีอยู่อย่างจำกัด แต่ประชากรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีอัตราการเพิ่มรวดเร็วมาก พื้นที่สำหรับเพาะปลูกจึงมีปริมาณน้อยลงทุกที และที่ดินที่ใช้ทำการเพาะปลูกได้ใช้ปลูกพืชชนิดซ้ำ ๆ ติดต่อกันเป็นเวลานานทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ เกษตรกรขาดความรู้ในการอนุรักษ์ดินให้มีคุณภาพดีอยู่เสมอ และมีเกษตรกรเป็นจำนวนมากเป็นเพียงผู้เช่าหรือลูกจ้างทำงานในไร่นาของนายทุน จึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ขาดความรับผิดชอบและกำลังใจที่จะเอาใจใส่ทำนุบำรุงที่ดิน โดยทั่วไปเกษตรกรมีฐานะยากจน มีระดับการศึกษาต่ำ มีหนี้สินมาก ต้องแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดให้แก่นายทุนเงินกู้ บางรายถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนซึ่งใช้เล่ห์ฉ้อฉลเอาเปรียบในการทำสัญญาขายฝากหรือจำนองที่ดินจนต้องสูญเสียสิทธิถือครองในที่ดินทำกินไป นอกจากนี้ประเทศไทยบางอย่างก็ยังมีผลต่อการจัดระบบที่ดินอย่างมากด้วย เช่น การแบ่งที่ดินเป็นมรดกให้กับทายาท บิตามารคาก็จะแบ่งให้เท่า ๆ กัน และให้ลูกหลานแต่ละคนแยกกรรมสิทธิ์ที่ดินกันออกไปทำมาหากิน ที่ดินเพาะปลูกจึงถูกซอยเป็นแปลงเล็กแปลงน้อยลงทุกที จากแปลงที่ใหญ่เป็นพันไร่ ถูกซอยเล็กลงเป็นแปลงละร้อยไร่ และเล็กลงไปเป็นแปลงละสิบไร่ เล็กลงทุกที ทำให้ไม่ค่อยมีที่ดินแปลงใหญ่ที่จะทำการเพาะปลูกเป็นไร่นาขนาดใหญ่ ซึ่งผิดกับการจัดแบ่งที่ดินในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น จีน หรือประเทศทางยุโรปที่นิยมยกมรดกให้บุตรชายคนโตคนเดียวหรือไม่ยกให้บุตรคนหนึ่งคนใดเลย แต่ให้เป็นของวงศ์ตระกูลรวมทุนเป็นกองทุนก้อนใหญ่สามารถขยายกิจการให้ใหญ่โตที่สามารถจัดระบบการผลิต การชลประทานได้โดยสะดวก ตัวอย่างสภาพที่เห็นได้ในชนบทของไทย คือ ในบางท้องที่แม้จะมีการชลประทานแต่ก็ยังไม่สามารถร่วมทุนกันขุดคลอง ขยายเพื่อชักน้ำไปใช้ในไร่นาได้อย่างเต็มที่ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากระบบการใช้ที่ดินและการจัดบริการสาธารณะยังไม่ดีพอนั่นเอง ในปัจจุบันแม้รายได้ส่วนใหญ่ของประเทศจะมาจากด้านเกษตรกรรม แต่เกษตรกรซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศก็มีฐานะยากจน มีระดับการศึกษาต่ำ ต่างได้รับความเดือดร้อนในการทำมาหากินขาดผู้นำในทางความคิดที่จะช่วยรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรได้อย่างเต็มที่ แต่ในขณะเดียวกันก็มีนายทุนที่มีอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลาง นายทุนเงินกู้เพียงจำนวนไม่มากมีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกับพลเมืองส่วนใหญ่มาก ทำให้เกิดการเปรียบเทียบกันระหว่างสองกลุ่มอาชีพ มีการเดินขบวนเรียกร้องขอให้รัฐบาลแก้ไขปัญหของชาวไร่ชาวนา ซึ่งเป็นเรื่องเร่งด่วนที่

รัฐบาลต้องแก้ไข เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบสุขของประชากรส่วนใหญ่และความอยู่รอดของสังคมโดยส่วนรวมด้วย แม้รัฐบาลทุกรัฐบาลจะได้เน้นนโยบายในการยกฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรมาโดยตลอด แต่การดำเนินงานก็ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ปัญหาของชาวไร่ชาวนาจึงเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของชาติด้านเมือง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงปลอดภัย และรัฐบาลได้เห็นชอบในวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาคำคัญนี้ด้วยการปฏิรูปที่ดิน โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ และจัดตั้งหน่วยงานระดับกรม คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้มีหน้าที่รับผิดชอบและบริหารงานการปฏิรูปที่ดินให้บรรลุตามเป้าหมาย

๒.๓ ประวัติความเป็นมาของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย

แนวความคิดในเรื่องการปฏิรูปที่ดินสำหรับประเทศไทยเพิ่งปรากฏชัดราว ๑๐ ปีที่แล้วมานี้เอง ก่อนหน้านั้นรัฐบาลเน้นหนักไปทางด้านส่งเสริมการเกษตร โดยการขุดคลองชลประทานเพื่อการเกษตรในบริเวณทุ่งรังสิตเป็นต้น แนวความคิดในเรื่องการปฏิรูปที่ดินมาปรากฏชัดหลังเกิดเหตุการณ์ไม่สงบขึ้นระหว่างวันที่ ๑๔-๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ กล่าวคือชาวไร่ชาวนาได้ตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมระหว่างชาวไร่ชาวนาผู้ยากจนและเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศกับนายทุนผู้มีฐานะมั่งคั่งมากและเป็นกลุ่มน้อยในสังคม ประกอบกับชาวไร่ชาวนาประสบปัญหาค่าครองชีพสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลสมัยนั้นซึ่งมีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต้องเร่งรัดการทำงานของคณะกรรมการช่วยเหลือชาวไร่ชาวนาให้ดำเนินการช่วยเหลือชาวนาอย่างเร่งด่วน แต่ในครั้งนั้นก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยเด็ดขาด ชาวนายังคงร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาการสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินถือครองซึ่งถูกนายทุนใช้เล่ห์กลจนได้เข้าครอบครองแทน นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ต้องใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทยเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาโดยจัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไปช่วยแก้ปัญหา การเรียกร้องของชาวนายังคงรุนแรงต่อมา ในที่สุดรัฐบาลในสมัยนั้น คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กำหนดนโยบายช่วยเหลือชาวนา ๓ ประการ คือ ประกาศใช้กฎหมายประνομหนี้ชาวนา ตั้งศาลเกษตรและการปฏิรูปที่ดิน และได้ตราพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๑๘ ตามกฎหมายดังกล่าวได้มีการจัดตั้งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกรม ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

๒.๔ จุดหมาย หลักการ วิธีการ การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

จุดหมายของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ก็เพื่อประโยชน์ดังนี้

๑. จัดสรรที่ดินเฉลี่ยกระจายเป็นขนาดที่เหมาะสม ยุติธรรม ให้เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ ได้ใช้เป็นที่ทำกินและเป็นที่อยู่อาศัยโดยถาวร

๒. ปรับปรุงคุณภาพของดินให้อุดมสมบูรณ์

๓. ปรับปรุงที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นที่ดินสำหรับเพาะปลูก เพื่อให้ความช่วยเหลือราษฎรให้ได้รับความสะดวกในการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น จัดบริการสาธารณะการคมนาคมขนส่ง การชลประทาน เพื่อให้เป็นแหล่งทำมาหากินที่สะดวกสบาย

๔. จัดระบบเศรษฐกิจ ช่วยให้เกษตรกรได้เพิ่มรายได้ เช่น ตลาดสินค้าเพื่อการเกษตร โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ สหกรณ์และองค์การต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เกษตรกรได้รับความสะดวกในเรื่องเงินทุนและการจำหน่ายพืชผล

หลักการของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

หลักการสำคัญของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของประเทศไทย คือ ปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และจัดที่อยู่อาศัยให้ราษฎรในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐบาลจัดสรรงบประมาณไปจัดสรรที่ดินผืนใหญ่ หรือเวนคืนที่ดินจากเจ้าของที่ดินที่มีได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือจากเจ้าของที่ดินที่มีที่เกินสิทธิตามกฎหมายเพื่อนำมาจัดสรรให้เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง เกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพและสถาบันเกษตรกร เช่น กลุ่มเกษตรกรได้เช่าซื้อ เช่า หรือเช่าทำประโยชน์ โดยรัฐบาลให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม การปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการผลิต และการอำนวยความสะดวกยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยตรง ได้แก่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

วิธีการในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

วิธีการปฏิรูปที่ดินมีหลายอย่างด้วยกัน นับตั้งแต่วิธีการที่รุนแรงที่สุดซึ่งเคยใช้ในประเทศที่มีการปกครองระบอบสังคมนิยม รัฐบาลของประเทศเหล่านั้นใช้วิธีการยึดที่ดินจากเจ้าของที่ดินมาเป็นของรัฐ แล้วให้ราษฎรเข้าทำมาหากินโดยมอบผลประโยชน์ทั้งหมดให้รัฐ

แล้วรัฐจะเป็นผู้จัดแบ่งปันผลประโยชน์กลับมาให้ราษฎรอีกทีหนึ่ง วิธีนี้นับเป็นวิธีการที่รุนแรงและเกิดการขัดแย้งกันรุนแรงระหว่างผู้เสียผลประโยชน์คือเจ้าของที่ดินกับรัฐบาล บางประเทศถึงขั้นต้องมีการปราบปรามเสียเลือดเนื้อก็มี แต่หลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปที่ดินโดยใช้วิธีการละมุนละม่อมและประสบผลสำเร็จอย่างงดงาม โดยการกระทำเป็นขั้นตอน อาศัยกฎหมายและใช้วิธีการสหกรณ์ซึ่งเป็นวิถีทางประชาธิปไตยเข้าไปดำเนินงานก็มี เช่น การปฏิรูปที่ดินในประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และฟิลิปปินส์ เป็นต้น สำหรับประเทศไทยการดำเนินงานทางด้านการปฏิรูปที่ดินได้เริ่มงานอย่างจริงจังหลังการจัดตั้งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมใน พ.ศ. ๒๕๑๘ และวิธีการดำเนินงานก็ได้ยึดหลักและวิธีการในแนวทางของระบอบประชาธิปไตย คือ ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน และวางแผนเป็นขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

๑. สำรวจปริมาณพื้นที่ที่จะกำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน
๒. ปรับปรุงที่ดินเพื่อส่งเสริมการเกษตร กรรม
๓. จัดให้ราษฎรเข้าไปอยู่อาศัย ทำมาหากิน และจัดตั้งเป็นองค์กรทางเกษตรกรรม เช่น กลุ่มเกษตรกร

๔. เมื่อจัดวางฐานเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องดำเนินงานประสานงานกับจังหวัดให้รับมอบกิจการไปดำเนินงานเพื่อจัดตั้งเป็นหมู่บ้านสหกรณ์ต่อไป

การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นงานใหญ่จำเป็นต้องใช้งบประมาณ บุคลากร และความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ความจำเป็นอย่างเร่งด่วนของงานการปฏิรูปที่ดิน คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจะต้องทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางที่จะระดมทรัพยากรที่มีอยู่แล้วมาใช้งานให้มีประสิทธิภาพที่สุด กล่าวคือ ในระยะเริ่มแรกก็ต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วและความร่วมมือของที่ดิน ประชาชนผู้จะได้รับหรืออยู่ในฐานะที่ต้องแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับส่วนรวมได้เข้ามาช่วยกัน ทั้งรวมถึงงานในด้านการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาล จำเป็นต้องให้ราษฎรเข้าใจเจตนาคีของรัฐบาลในอันที่จะยื่นมือเข้ามาจัดการเกี่ยวกับสิทธิและประโยชน์ที่สำคัญของราษฎรส่วนใหญ่

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว นายถาวร อธิรกุล ผู้พิมพ์และโฆษณา

๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๑

๔๔๓, ๒๐-๒๑

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สุรสาธิต
นายทำธร สิริกุล ผู้พิมพ์โฆษณา

๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๑